

Zvyšovanie účinnosti súdnictva prostredníctvom ochrany/posilnenia postavenia obetí
a zraniteľných strán. Kód projektu: GGCPP002

Základné individuálne posúdenie obetí trestných činov

Projekt je spolufinancovaný z grantov EHP.

KROČKOVÁ Kristína, KOVÁČ, Matúš
2024

Názov publikácie: Základné individuálne posúdenie obetí trestných činov
Autorský kolektív: JUDr. Kristína Kročková, PhD.
JUDr. Matúš Kováč, PhD.
Vydanie: Prvé
Vydavateľ: Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky
Miesto vydania: Bratislava
Rok vydania: 2024
Rozsah: 62 strán/176 440 znakov

Text neprešiel jazykovou korektúrou

Obsah

I.	Úvod a základné zásady.....	5
II.	Základné definície.....	11
III.	Základné informácie k individuálnemu posúdeniu obeti	16
	Legislatívna úprava.....	16
	Uskutočnenie individuálneho posúdenia	17
	Komunikácia s obeťou počas individuálneho posúdenia	20
IV.	Prvky základného individuálneho posúdenia.....	23
IV.I.	Identifikácia obzvlášť zraniteľnej obete	24
	Osobné charakteristiky obete	24
	Trestný čin a spôsob spáchania trestného činu	25
	Vzťah obete k páchatelovi.....	26
	Riziká, ktoré predstavuje páchatel'.....	26
	Vyhodnotenie	27
	Návrh opatrení na zabezpečenie ochrany obete pred druhotnou viktimizáciou.....	28
IV.II.	Identifikácia potencionalnych obetí trestných činov z nenávisťou	28
	Identifikácia potenciálnych trestných činov z nenávisťou.....	29
	Základné otázky pre identifikáciu potenciálnej obete trestného činu z nenávisťou.....	29
IV.III.	Identifikácia okamžitých potrieb a ohrozenia obete.....	30
IV.II.a.	Identifikácia okamžitých potrieb.....	31
	Modelové otázky zamerané na zistenie okamžitých potrieb obete	31
	Návrh opatrení na zabezpečenie okamžitých potrieb obete	31
IV.II.b.	Identifikácia ohrozenia obete.....	31
	Modelové otázky – okruh 1.....	31
	Modelové otázky – okruh 2.....	32
	Vyhodnotenie	33
	Návrh opatrení na zabezpečenie ochrany obete pred opakovanou viktimizáciou.....	34
V.	Opatrenia na ochranu obete pred následnou viktimizáciou.....	35
V.I.	Osobitné miestnosti a zabránenie vizuálnemu kontaktu s páchatelom	35
V.II.	Ochrana obete pre nežiaducim kontaktom	36
V.III.	Ochrana počas výsluchu obete.....	37
V.IV.	Vykázanie a nadväzujúce neodkladné opatrenia	37
V.V.	Utajenie totožnosti.....	38
V.VI.	Zastupovanie splnomocnencom a právo na sprievod dôverníka.....	39
V.VII.	Využívanie trestnoprocených prostriedkov ochrany obete v praxi	40

V.VII.a. Výsluch obete – základné informácie.....	40
Vykonanie výsluchu osobou rovnakého pohlavia	41
Prítomnosť psychológa.....	41
Využitie technických zariadení určených na záznam alebo prenos zvuku a obrazu	42
Využitie úpravy § 135 Trestného poriadku.....	43
V.VII.b. Vedenie výsluchu kontradiktórnym spôsobom a ochrana obete pred následnou viktimizáciou.....	43
V.VII.c. Opakovanie výsluchu.....	45
Príloha 1 Zásady individuálneho posúdenia – checklist	47
Príloha 2 Základné zásady komunikácie s obeťou – checklist	48
Príloha 3 Modelový dotazník pre identifikáciu obzvlášť zraniteľnej obete (všeobecný)	50
Príloha 4 Modelový dotazník pre identifikáciu obzvlášť zraniteľnej obete – obeť nenávisťných trestných činov	56

I. Úvod a základné zásady

Podľa štatistík Agentúry Európskej únie pre základné práva (ďalej len „FRA“), takmer každý desiaty človek (9%) v Európskej únii zažil fyzické násilie v posledných 5 rokoch a 6% v posledných 12 mesiacoch.¹ V absolútnych číslach to znamená, že **takmer 22 miliónov Európanov sa stane obeťou fyzického násillia každoročne.**

Vzhľadom na nadnárodný presah, mobilitu v rámci Európskej únie je potrebné zabezpečiť, aby všetky obeť mali prístup v rámci členských štátoch k obdobným službám. Tento cieľ sa začal naplňovať **prostredníctvom smernice Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ**, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV (ďalej len „smernica 2012/29/EÚ“). Smernica 2012/29/EÚ upravila práva všetkých a každej obeť trestného činu tak, aby obeť bol zabezpečený prístup k informáciám, odbornej pomoci a zo strany relevantných orgánov (najmä orgánov činných v trestnom konaní a súdov) aj citlivý a odborný prístup a ochrana pred druhotnou a opakovanou viktimizáciou (ďalej v texte spolu aj ako „následná viktimizácia“). V súčasnosti prebieha proces jej novelizácie (ďalej len „návrh revízie smernice 2012/29/EÚ“)², ktorý má zabezpečiť ešte účinnejší a efektívnejší prístup obeť k informáciám a pomoci a reaguje na zvyšujúce sa štandardy práv obeť v členských štátoch Európskej únie. V rámci tejto novelizácie majú byť adresované nedostatky vo vágnosti smernice 2012/29/EÚ, zároveň návrh revízie smernice 2012/29/EÚ predstavuje nové prvky ako je administratívny sprievod obeť na súde, linku pomoci pre obeť na jednotnom telefónnom čísle v rámci celej Európskej únie a aktualizáciu individuálneho posúdenia obeť.³

V podmienkach Slovenskej republiky bola vykonaná úplná transpozícia smernice 2012/29/EÚ a smernice Rady 2004/80/ES o odškodňovaní obeť trestných činov (ďalej len „smernica 2004/80/ES“) **zákonom č. 274/2017 Z. z. o obeť trestných činov** a zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o obeť“), ktorý nadobudol účinnosť od 1. januára 2018. Zákon o obeť upravuje najmä právo obeť na informácie, poskytnutie odbornej pomoci, ochranu pred následnou viktimizáciou a právo obeť násilných trestných činov na odškodnenie od štátu.

Účelom zákona o obeť je najmä **zaistiť uznanie postavenia obeť, zaobchádzanie s rešpektom, zabezpečenie empatického, individuálneho a najmä profesionálneho prístupu, zakotvenie práv, ochrany a podpory obeť trestných činov** a právna úprava vzťahov medzi štátom a subjektmi poskytujúcimi pomoc obeť ako vyplýva už zo základnej premisy vyjadrenej v § 1 zákona o obeť.

Dovtedajšia právna úprava v Slovenskej republike nepoznala pojem obeť a akékoľvek vymedzenie práv či postavenia obeť bolo striktné viazané na existenciu trestného konania. Uvedené spôsobovalo najmä to, že obeť akoby mimo trestného konania neexistovala a nedisponovala žiadnymi právami, ktoré by jej zaručovali prístup k pomoci. Prijatím zákona o obeť preto nastala významná zmena,

¹ FRA: Crime, Safety and Victims' Rights, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021, s. 18. (2021). ISBN 978-92-9461-136-9. Dostupné online <https://fra.europa.eu/en/publication/2021/fundamental-rights-survey-crime>

² Smernica Európskeho parlamentu a Rady, ktorou sa mení smernica 2012/29/EÚ, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obeť trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV, COM(2023) 424

³ Viac informácií a návrh Európskej komisie dostupný na https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/criminal-justice/protecting-victims-rights/victims-rights-eu_en#revision-of-the-victims-rights-directive

kedy boli do slovenského právneho poriadku nielen predstavené pojmy ako obeť alebo obzvlášť zraniteľná obeť, ale boli **obetiam priznané práva vyplývajúce zo statusu obeť bez ohľadu na začatie trestného konania**. Obetiam bol teda garantovaný prístup k vyššie spomínaným právam aj mimo trestného konania a bez ohľadu na jeho začatie.

V rámci krajín Európskej únie bolo podľa štatistík FRA nahlásených polícii len 30% prípadov fyzického násillia. Slovenská republika nie je výnimkou, keď 30% prípadov násillia bolo oznámených polícii, ale až 54% prípadov nebolo ohlásených vôbec (EÚ priemer je dokonca až 64%). Ako dôvod neoznámennia fyzického násillia obeť uvádzali, že

- útok nebol dostatočne závažný (40%),
- obeť sa postarala o seba sama (28%),
- nedôvera v schopnosti polície pomôcť (18%) a nedôvera v políciu všeobecne (9%),
- strach z odvety (11%),
- príliš komplikované oznámiť prípad fyzického násillia (11%).⁴

Z týchto posledných štatistík je zrejmé, že **obeť trestných činov potrebujú mať zabezpečený prístup k pomoci, podpore a k informáciám aj mimo trestného konania, keď až 64% neoznámia fyzické násillie (54% v prípade Slovenskej republiky)**. Alarmujúce je však aj to, že až 27% obetí nenahlásilo trestný čin z dôvodu istej formy nedôvery voči polícii.⁵

Ako bolo spomínané vyššie, zákon o obetiach upravuje práva obetí, pričom každé z nich – právo na informácie, právo na odbornú pomoc, právo na ochranu pred viktimizáciou (okrem práva na odškodnenie) vo svojej podobe je **realizovateľné a uplatniteľné bez ohľadu na začatie trestného konania**, a to najmä vo vzťahu k subjektom poskytujúcim pomoc obetiam (právo na informácie, právo na poskytnutie pomoci). Vo vzťahu k trestnému konaniu sú tieto práva realizovateľné a im zodpovedajú povinnosti najmä orgánom činným v trestnom konaní a súdom.

Právo na informácie obeť sa viaže jednak na informácie **poskytované pri prvom kontakte** a súvisiace s právami obeť podľa zákona o obetiach a právami poškodeného vyplývajúce zo zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok (ďalej len „Trestný poriadok“) a na **informácie ohľadom trestnej veci a stavu konania** (uvedeným právom disponuje obeť z titulu postavenia poškodeného v trestnom konaní). Toto právo na informácie pri prvom kontakte je zároveň viazané na povinnosť zodpovedných orgánov ako sú orgány činné v trestnom konaní, súd, poskytovateľ zdravotnej starostlivosti a subjekty poskytujúci pomoc obetiam poskytnúť obeť informácie v požadovanom rozsahu za zohľadnenia osobných charakteristík obeť a situácie v ktorej sa nachádza. Orgány činné v trestnom konaní, súdy a subjekty poskytujúce pomoc obetiam sú povinné informovať obeť o jej právach jednoduchým a pre ňu zrozumiteľným spôsobom (v ústnej a písomnej forme)⁶ a osobitne prihliadať na ťažkosti pri porozumení alebo komunikácii.⁷

Zákon o obetiach teda ukladá manudukačnú (poučovaciu) povinnosť policajtom (policajt v zmysle Trestného poriadku) a prokurátorovi **už pri prvom kontakte s obeťou**, pričom vymedzuje rozsah informácií, ktoré by mali byť poskytnuté obeť pri tomto prvom kontakte.⁸ Orgány činné v trestnom konaní sú povinné **prispôbiť poučenie obeť jej veku, rozumovej a vôľovej vyspelosti, charakteru**

⁴ Tamtiež, s. 78 – 82.

⁵ Tamtiež, s. 78 – 82.

⁶ § 4 ods. 1 zákona o obetiach.

⁷ § 3 ods. 4 zákona o obetiach.

⁸ § 4 ods. 2, ods. 3 zákona o obetiach.

restného činu, druhu prípadného zdravotného postihnutia, ťažkosti pri porozumení, zdravotnému a psychickému stavu. Poučovacia povinnosť zakotvená zákonom o obetiach čiastočne kopíruje práva poškodeného vyplývajúce z Trestného poriadku, pričom nie je nevyhnutné, napokon ani žiaduce, aby orgán činný v trestnom konaní obligatórne vyčerpал poučenie o všetkých do úvahy prichádzajúcich právach obete, ale naopak je vhodné **poučenie individualizovať pre potreby konkrétnej obete** a tieto jej primerane vysvetliť.

Nad rámec poučovacej povinnosti a v rámci realizácie práva na informácie, sú orgány činné v trestnom konaní povinné **poskytnúť obeti súčinnosť pri kontaktovaní subjektov** poskytujúcich pomoc obetiam, pričom aj vo svetle uvedeného sa javí ako účelné prispôbiť poučenie o subjektoch pre potreby konkrétnej obete, a teda informovať obeť najmä o relevantných subjektoch (napr. ktoré sa zameriavajú na konkrétny typ obetí, sú dostupné v danom regióne).

Obdobne **právo na poskytnutie odbornej pomoci** vo forme všeobecnej odbornej pomoci alebo špecializovanej odbornej pomoci obzvlášť zraniteľnej obete je viazané na povinnosť subjektov poskytujúcich pomoc obetiam takúto pomoc poskytnúť, a to v primeranom rozsahu a kvalite na základe udelenej akreditácie programu podpory obetí trestných činov. Na základe novely zákonom č. 217/2021 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 231/2019 Z. z. a ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 217/2021 Z. z.“) bola k týmto formám pomoci a subjektom poskytujúcim pomoc obetiam pridaná „nadstavba“ v podobe tzv. intervenčných centier pre obete domáceho násillia, ktoré zabezpečujú proaktívny kontakt s obeťou domáceho násillia po vykázaní násillnej osoby zo spoločnej domácnosti. Vykázaniu ako prostriedku ochrany obete sa venujeme v časti V. tejto metodiky.

Pre účely tejto metodiky je azda najdôležitejším právom, **právo na ochranu pred opakovanou alebo druhotnou viktimizáciou.** Vychádzajúc z tohto práva obetí a prislúchajúcej povinnosti najmä orgánov činných v trestnom konaní a súdov, je pre jeho účinné naplnenie nevyhnutné poznať potreby obete ako aj jej reálne ohrozenie na základe individuálneho posúdenia obete, ktorému sa podrobnejšie venujeme v častiach III. a IV. tejto metodiky. Bez poznania potrieb ochrany a ohrozenia obete ju nie je možné účinne a efektívne chrániť pred opakovanou a druhotnou viktimizáciou.

FRA sa v inom prieskume pýtala obetí na to, aký vplyv malo trestné konanie na ich situáciu. **44% obetí odpovedalo, že trestné konanie im len pridalo k traume spôsobenej trestným činom (zhoršenie následkov viktimizácie),** 33% nevedelo vyhodnotiť odpoveď a 23% uviedlo, že trestné konanie prispelo k zníženiu traumy spôsobenej trestným činom.⁹

Prieskum Victim Support Europe mapuje ochranu pred opakovanou a druhotnou viktimizáciou, a je potrebné podotknúť, že informácie z tohto prieskumu taktiež nie sú úplne lichotivé. Podľa tohto prieskumu, ktorý zbieral dáta od poskytovateľov pomoci obetiam od júna 2018 do marca 2019, až **65% poskytovateľov pomoci uviedlo, že obetiam nie je poskytovaná dostatočná ochrana pred zavražďovaním** (12% uviedlo, že je poskytnutá vždy, 23% uviedlo ako odpoveď „často“ a 65% uviedlo niekedy, zriedkakedy alebo nikdy). Obdobné výsledky boli aj v prípade dostatočnej **ochrany pred**

⁹ FRA: Proceedings that do justice, Justice for victims of violent crime, Part II, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019, s. 90. ISBN: ISBN 978-92-9474-333-6. Dostupné online <http://fra.europa.eu/en/publication/2019/proceedings-do-justice-justice-victims-violent-crime-part-ii>

psychologickou ujmu, kedy celkovo 37% respondentov uviedlo odpoveď, že ochrana je poskytovaná vždy a často, a zvyšných **63% uviedlo odpovede niekedy, zriedkakedy alebo nikdy**.¹⁰

Aj vzhľadom na uvedené štatistiky, je preto **potrebné venovať zvýšenú pozornosť individuálnemu posúdeniu a prijímaniu následných opatrení na ochranu obete pred opakovanou a druhotnou viktimizáciou**. Individuálne posúdenie a opatrenia na ochranu pred následnou viktimizáciou sú práve zamerané na to, aby zodpovedné orgány v období po trestnom čine (prvotnej viktimizácii) neprehlbovali viktimizáciu a traumu obete, a zároveň ochránili obeť aj pred ďalším negatívnym vplyvom páchatela.

Z pohľadu **obetí násilných trestných činov** je ďalej relevantné aj **právo na odškodnenie od štátu**, ktoré je poskytované v podobe odškodnenia, ak ide o ujmu na zdraví a odškodnenia nemajetkovej ujmy. Na základe novely zákonom č. 217/2021 Z. z. bola rozšírená možnosť pre obeť násilných trestných činov podať žiadosť o odškodnenie od štátu **už po podaní trestného oznámenia**, čím sa zrýchlil prístup obetí k odškodneniu od štátu a zároveň umožnil to, aby sa obeť násilného trestného činu nemusela domáhať náhrady škody od páchatela v trestnom konaní.

Každé právo vymedzené zákonom o obetiach je však okrem jeho základnej roviny potrebné vnímať aj vo vzájomnej spojitosti s ostatnými právami a v korelácii so zodpovedajúcimi povinnosťami relevantných orgánov pre umožnenie účinného prístupu obetí ku garantovaným právam.

Na základe úpravy zákona o obetiach možno identifikovať v slovenskom právnom poriadku dve kategórie právnych prostriedkov, ktorými sa zabezpečuje ochrana obetí, a to **trestnoprocesné prostriedky ochrany obetí a prostriedky ochrany obetí nemajúce vplyv na priebeh trestného konania**. Zatiaľ čo aplikácia trestnoprocesných prostriedkov ochrany obetí takmer výlučne závisí od uváženia, resp. vyhodnotenia situácie orgánmi činnými v trestnom konaní a súdmi, v prípade iných ako trestnoprocesných prostriedkov ochrany je úloha orgánov činných v trestnom konaní a súdu spravidla informačná, a samotná realizácia ochrany obete je ponechaná na subjektoch poskytujúcich pomoc obetiam, resp. obeť samotnú. V uvedenej súvislosti je významnou skutočnosť, že poskytnutie iných ako trestnoprocesných prostriedkov ochrany nie je aktívne viazané na podanie trestného oznámenia, resp. vedenie trestného konania.¹¹ Zároveň však ale platí, že pokiaľ je vedené trestné konanie, orgány činné v trestnom konaní a súdy majú povinnosť aplikovať trestnoprocesné prostriedky ochrany obete, ale i informovať obeť o iných dostupných prostriedkoch ochrany, teda majú v danej rovine informačnú, resp. poučovaciu povinnosť.

Zákon o obetiach sa riadi a taktiež definuje **základné zásady pri prístupe k obetiam**. Jednou zo základných zásad je **zásada prezumpcie postavenia obete**.¹² Táto zásada spočíva v povinnosti orgánov prichádzajúcich do kontaktu s osobou, ktorá o sebe tvrdí, že je obeťou, pristupovať k nej ako k obeti, a to až dokým nie je preukázaný opak alebo nejde o zjavné zneužitie postavenia obete.¹³ Účelom

¹⁰ Victim Support Europe, APAV: VOIARE Synthesis Report, Victims of Crime Implementation Analysis of Rights in Europe, 2019, s. 135 – 136, dáta zbierané počas júna 2018 až marca 2019. Dostupné online <https://victim-support.eu/what-we-do/our-projects/previous/prict-vociare/>

¹¹ § 5 ods. 6 zákona o obetiach

¹² § 3 ods. 1 zákona o obetiach

¹³ Postavenie obete nepožíva osoba, ktorá sa za obeť klamlivo vydáva, za účelom vyhnúť sa vlastnej trestnej alebo inej deliktuálnej či občianskoprávnej zodpovednosti, resp. dosiahnuť pre seba výhody či spôsobiť inej osobe ujmu na jej procesných právach (napr. v prípade obvineného zoslabenie práv vyplývajúcich zo zásady kontradiktórnosti a v tom zmysle obmedzenie práva na obhajobu). Posúdenie zjavného zneužitia postavenia obete závisí od

zakotvenia zásady prezumpcie postavenia obeť je poskytnúť osobe ochranu i práva rozoznávané zákonom o obetiach bezodkladne, bez potreby predchádzajúceho dôkladného skúmania individuálnych okolností toho ktorého prípadu. Za predpokladu, že následným zisťovaním bude domnienka postavenia obeť vyvrátená, nebude s osobou ďalej konané ako s obeťou, o čom nie je potrebné vydávať žiadne formalizované rozhodnutie (osobe to postačí oznámiť).

Ďalšími, nemenej dôležitými zásadami, sú **zásada nediskriminácie, individualizácie postupov, zrozumiteľnosti, profesionality, ohľaduplnosti a rešpektu a v prenesenom význame zásada ochrany obeť pred viktimizáciou**. Tieto zásady je možné odvodiť zo samotnej úpravy § 3 zákona o obetiach ako aj jednotlivých ustanovení zákona o obetiach, do ktorých boli opakovane prenesené.

Pri zásade nediskriminácie je potrebné okrem roviny priamej diskriminácie zameranej na zákaz rozdielneho zaobchádzania založeného na pohlaví, náboženskom vyznaní alebo viere, rase, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotnom stave, veku, sexuálnej orientácii, rodinnom stave, farbe pleti, jazyku, politickom alebo inom zmýšľaní, národnom alebo sociálnom pôvode, majetku alebo inom postavení, brať do úvahy a vyvarovať sa aj iným formám diskriminácie, a to najmä obťažovaniu (napr. nevhodné komentáre na adresu obeť, neprímerané otázky zasahujúce do intímnej sféry obeť), ktoré môže vyústiť a prejavovať sa ako druhotná viktimizácia.

Nemenej dôležitou je zásada zameraná na **traumou informovaný prístup k obeť**. Tento prístup zohľadňuje skúsenosti obeť s traumou, nezľahčuje ich, ale práve naopak vychádza z toho, že každá obeť reaguje na primárnu viktimizáciu iným spôsobom a iným spôsobom prežíva aj spôsobenú traumou. Pri tomto prístupe je potrebné rozpoznať prítomnosť symptómov traumy a zohľadniť vplyv traumy na život človeka. Traumou-informovaný prístup je voči obeť citlivý, empatický a rešpektujúci, pričom zároveň zohľadňuje želania a rozhodnutia obeť a snaží sa ju posilniť v jej rozhodnutiach a vrátiť jej pocit bezpečia.

Legislatívne ukotvenie postavenia obeť a osobitne obzvlášť zraniteľných obeť je len **prvým krokom k zabezpečeniu ochrany obeť a citlivému prístupu zo strany orgánov verejnej moci**, pričom nasledovným, bezpodmienečne nevyhnutným krokom musí byť efektívna praktická realizácia zákonom vyjadrených opatrení a inštitútov s ohľadom na konkrétnu situáciu a individuálne potreby obeť. Inými slovami, pre naplnenie účelu zákona o obetiach a súvisiacich ustanovení Trestného poriadku rozhodne **nepostačuje formálne splnenie manudukačnej povinnosti** konajúcim orgánom bez poskytnutia náležitého vysvetlenia, či **formálne dodržanie trestnoprocesných opatrení na ochranu obeť bez materiálneho zachovania ochrany pred druhotnou viktimizáciou**.

Ambíciou každej vyspelej spoločnosti by prirodzene malo byť pretavenie zákonom rozoznávanej ochrany do aplikačnej praxe, pričom v súčasnosti je v podmienkach Slovenskej republiky nutné konštatovať nenaplnenie zmieneného cieľa. Autori tejto publikácie vychádzajú z premisy, že pre efektívnu aplikáciu jednotlivých opatrení, inštitútov na ochranu obeť a súvisiacich ustanovení je žiaduce poznanie ich účelu a významu orgánmi, od ktorých sa participácia v procese ochrany obeť očakáva, a ktoré do priameho kontaktu s obeťou prichádzajú.

Táto metodika si dáva za **cieľ vysvetliť význam jednotlivých inštitútov** ako je individuálne posúdenie a opatrenia zamerané na predchádzanie druhotnej a opakovanej viktimizácie, a **prostredníctvom**

skutkových okolností konkrétneho prípadu, avšak malo by ísť o zneužitie nepochybné a svojou intenzitou prekračujúce bežné subjektívne vnímanie skutku dotknutou osobou.

praktických príkladov ako sú dotazník, checklisty, opis výkonu opatrení, motivovať k ich uplatňovaniu v praxi. Metodika a jej jednotlivé časti sa dajú použiť v procese trestného konania a jej dotazníky či checklisty je možné využiť ako praktické pomôcky pri uskutočňovaní individuálneho posúdenia obete a vlastnú „kontrolu kvality“ základných postupov a dodržiavania základných zásad.

II. Základné definície

OBEŤ je v zmysle § 2 ods. 1 písm. b) zákona o obetiach **každá fyzická osoba**, ktorej bolo alebo malo byť trestným činom ublížené na zdraví, spôsobená majetková škoda, nemajetková alebo iná škoda alebo boli porušené, či ohrozené jej zákonom chránené práva alebo slobody, a **to bez ohľadu na podanie trestného oznámenia alebo začatie trestného konania** (tzv. primárna alebo priama obeť). Obeťou je aj blízka osoba¹⁴ osoby, ktorej bola trestným činom spôsobená smrť (tzv. nepriama obeť).

Obsahové vymedzenie obeť podľa zákona o obetiach v podstate zodpovedá obsahovému vymedzeniu **poškodeného**¹⁵ podľa **Trestného poriadku**, a hoci sa práva vyplývajúce z postavenia obeť prekrývajú s právami a povinnosťami poškodeného, oba právne predpisy sledujú s ohľadom na subjekt trestného konania iný účel. V zásade možno zhrnúť, že pokiaľ sa nejedná o právnickú osobu, bude poškodený v zmysle Trestného poriadku vždy zároveň obeťou, a to až kým nebude preukázaný opak.¹⁶ V samotnom trestnom konaní však **obeť môže vystupovať aj v pozícii svedka** (ak si neuplatňuje nárok na náhradu škody), **prip. oznamovateľa trestného činu**. Bez ohľadu na postavenie obeť v trestnom konaní v pozícii poškodeného či svedka, obeť vždy prislúchajú práva priznané zákonom o obetiach.

OBZVLÁŠŤ ZRANITEĽNÁ OBEŤ je obeť pri, ktorej je **riziko vzniku druhotnej alebo opakovanej viktimizácie vyššie**. Z tohto dôvodu zákonodarca ukladá orgánom verejnej moci a ďalším subjektom prichádzajúcim do kontaktu s takou obeťou povinnosť pristupovať k nej obzvlášť citlivo, za dodržania konkrétnych povinností slúžiacich na jej ochranu.

§ 2 ods. 1 písm. c) zákona o obetiach obsahuje výpočet obeť, na ktoré je potrebné nazerať ako na obzvlášť zraniteľné obeť¹⁷ už z titulu ich veku, zdravotného postihnutia¹⁸, či právnej kvalifikácie skutku, ktorým bola obeť primárne viktimizovaná. Zákonodarca týmto osobám priznáva postavenie obzvlášť zraniteľnej obeť bezvýnimčne a obligatórne. V prípade nenaplnenia niektorej zo zákonných podmienok, ktorá by mala za následok obligatórne priznanie postavenia obzvlášť zraniteľnej obeť,

¹⁴ § 2 ods. 1 písm. b) bod 2 zákona o obetiach: príbuzný v priamom rade, osvojiteľ, osvojenec, súrodenec, manžel a osoba, ktorá žila v čase smrti v spoločnej domácnosti s osobou, ktorej bola trestným činom spôsobená smrť, ako aj osoba závislá od osoby, ktorej bola trestným činom spôsobená smrť, ak utrpeli v dôsledku smrti tejto osoby škodu; ak je týchto osôb viac, považuje sa za obeť každá z nich (neplatí ak blízka osoba spôsobila smrť osoby).

¹⁵ § 46 ods. 1 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok

¹⁶ § 3 ods. 1 zákona o obetiach

¹⁷ § 2 ods. 1 písm. c) obzvlášť zraniteľnou obeťou je:

1. dieťa; dieťaťom sa rozumie osoba mladšia ako osemnásť rokov, a ak nie je vek osoby známy a existuje dôvod domnievať sa, že je dieťaťom, považuje sa za dieťa, až kým sa nepreukáže opak,
2. osoba staršia ako 75 rokov,
3. osoba so zdravotným postihnutím.
4. obeť trestného činu obchodovania s ľuďmi, trestného činu nedobrovoľného zmiznutia, trestného činu týrania blízkej osoby a zverenej osoby, trestného činu spáchaného organizovanou skupinou, niektorého z trestných činov proti ľudskej dôstojnosti, niektorého z trestných činov terorizmu alebo trestného činu domáceho násillia,
5. obeť trestného činu spáchaného násillím alebo hrozbou násillia z dôvodu jej pohlavia, sexuálnej orientácie, národnosti, rasovej alebo etnickej príslušnosti, náboženského vyznania alebo viery,
6. obeť iného trestného činu, ktorá je vystavená vyššiemu riziku opakovanej viktimizácie alebo druhotnej viktimizácie zistenému na základe individuálneho posúdenia obeť a jej osobných vlastností, vzťahu k páchatelovi alebo závislosti od páchatel'a, druhu alebo povahy a okolností spáchania trestného činu,

¹⁸ Podľa čl. 1 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím, osoby so zdravotným postihnutím zahŕňajú osoby s dlhodobými telesnými, mentálnymi, intelektuálnymi alebo zmyslovými postihnutiami, ktoré v súčinnosti s rôznymi prekážkami môžu brániť ich plnému a účinnému zapojeniu do života spoločnosti na rovnakom základe s ostatnými.

ponecháva zákonodarca posúdenie rizík opakovanej a druhotnej viktimizácie na orgánoch činných v trestnom konaní, súde a subjektoch poskytujúcich pomoc obetiam.

V tomto prípade, si však dovoľíme tvrdiť, že nedošlo k úplne správnej transpozícii smernice 2012/29/EÚ, ktorá vymedzuje, že pri každej obeti by malo byť realizované individuálne posúdenie obete¹⁹, pričom smernica len vymedzuje okruh obetí, ktorým treba venovať zvláštnu pozornosť, nakoľko pri nich existuje predpoklad, že budú obzvlášť zraniteľné a až na základe individuálneho posúdenia²⁰ (ktoré sa zameriava na potreby obete a potreby jej ochrany) by sa malo pristúpiť k osobitným prostriedkom ochrany obete v trestnom konaní. Jedine v prípade detí, smernica 2012/29/EÚ priznáva automatické právo na postavenie obzvlášť zraniteľnej obete, avšak aj v prípade detí, je potrebné najprv realizovať individuálne posúdenie potrieb obete²¹ pred prijatím opatrení zameraných na ich ochranu pred opakovanou alebo druhotnou viktimizáciou.

Obligatórne priznanie postavenia obzvlášť zraniteľnej obete bez realizovania individuálneho posúdenia obete môže byť v niektorých prípadoch, najmä z dôvodu veku alebo zdravotného postihnutia, nadbytočne komplikujúce trestný proces. Zákon o obetiach správne identifikuje faktory majúce vplyv na vyšší predpoklad vzniku druhotnej, resp. opakovanej viktimizácie, avšak tieto nemusia vždy bez ďalšieho znamenať, že také riziko skutočne prítomné je, o to viac, keď osobám zákon o obetiach toto postavenie priznáva bez ohľadu na trestný čin, či postoj obete k postaveniu obzvlášť zraniteľnej obete (v rozpore s čl. 22 ods. 4 smernice 2012/29/EÚ). Autori tejto metodiky preto, pri individuálnom posúdení obete vychádzajú z legislatívy upravenej smernicou 2012/29/EÚ a poukazujú na potrebu realizácie individuálneho posúdenia obete, ktorého hlavným účelom má byť prijatie primeraných a účinných opatrení na ochranu obete pred následnou viktimizáciou.

Priznanie postavenia obzvlášť zraniteľnej obete má pritom vplyv na realizáciu úkonov trestného konania. V prospech záveru, že je napokon na posúdení orgánov verejnej moci, aké prostriedky je na ochranu obzvlášť zraniteľnej obete potrebné prijať, znie aj ustanovenie § 135 ods. 3 Trestného poriadku. Psychológ je potrebné k výsluchu svedka – obzvlášť zraniteľnej obete pribrať, ak je vypočúvaná o veciach, ktorých oživovanie v pamäti by vzhľadom na jej osobné vlastnosti, vzťah k osobe, ktorú obeť označila za páchatela, k osobe, ktorá je podozrivá zo spáchania trestného činu, alebo k osobe, proti ktorej sa vedie trestné konanie alebo závislosť od osoby, ktorú obeť označila za páchatela, povahu a okolnosti spáchania trestného činu mohlo nepriaznivo ovplyvniť jej duševnú integritu alebo vystaviť ju riziku druhotnej viktimizácie.

OBEŤOU NÁSILNÉHO TRESTNÉHO ČINU je v zmysle § 2 ods. 1 písm. d) zákona o obetiach osoba, ktorej bola úmyselným trestným činom spôsobená ujma na zdraví a jej blízka osoba, ak primárna obeť v dôsledku trestného činu zomrela. Obeťou násilného trestného činu sú aj obete určitého trestného činu, ktorým bola týmto trestným činom spôsobená nemajetková ujma, t.j. najmä obete trestného činu obchodovania s ľuďmi, znásilnenia, sexuálneho násillia, sexuálneho zneužívania, nedobrovoľného

¹⁹ Vid'. Recitál 55, 56, 58, čl. 22 ods. 1 smernice 2012/29/EÚ: „1. Členské štáty zaistia, aby sa v prípade obetí vykonalo včasné a individuálne posúdenie v súlade s vnútroštátnymi postupmi, tak aby sa identifikovali osobitné potreby ochrany a určilo sa, či a v akom rozsahu sa na ne budú v priebehu trestného konania vzťahovať osobitné opatrenia ustanovené v článkoch 23 a 24 vzhľadom na to, že sú zvlášť zraniteľné voči sekundárnej a opakovanej viktimizácii, zastrášaniam a pomste.“

²⁰ Čl. 22 ods. 6 smernice 2012/29/EÚ.

²¹ Čl. 22 ods. 4 smernice 2012/29/EÚ.

zmiznutia a týrania blízkej osoby a zverenej osoby. Táto definícia nachádza svoje opodstatnenie v rámci odškodňovania obetí štátom, ktoré je upravené v § 10 až 22 zákona o obetiach.

VIKTIMIZÁCIU sa vo všeobecnosti rozumie proces, kedy sa osoba stáva obeťou (nie obeťou v zmysle zákona o obetiach, ale obeťou z viktimologického hľadiska). Zákon o obetiach rozoznáva len pojmy opakovaná a druhotná viktimizácia (často súhrnne označované ako „následná viktimizácia“), pričom už z legislatívneho pomenovania vyplýva, že proces viktimizácie (tej „primárnej“) už zavŕšený bol, konkrétne spáchaním trestného činu.²² Účelom prijatia zákona o obetiach je ochrániť obeť pred rizikom opakovanej alebo druhotnej viktimizácie, pričom ide o odlišné formy následnej viktimizácie.

OPAKOVANÁ VIKTIMIZÁCIA je zákonom o obetiach definovaná ako „*ujma, ktorá obeti vznikla v dôsledku pokračujúceho konania páchatela, ktoré spočíva v pôsobení na obeť vyhrážaním, zastrašovaním, nátlakom, zneužívaním moci nad obeťou, pomstnením sa alebo inou formou s cieľom pôsobiť na fyzickú integritu obeť alebo psychickú integritu obeť.*“²³ Zákonodarca celkom správne nevymedzil konanie spôsobilé vyvolať u obeť opakovanú viktimizáciu taxatívne, ale ponechal na úvahu konajúcich orgánov verejnej moci, či môže páchateľ pôsobiť na fyzickú alebo psychickú integritu obeť aj inou formou, ako uvedenou v legálnej definícii. Spravidla však pôjde práve o zákonodarcom zmienené formy konania páchatela. Páchateľ sa najčastejšie dopúšťa konania spôsobilého vyvolať ujmu obeť vyhľadávaním jej prítomnosti, ale i kontaktovaním obeť prostredníctvom ďalšej osoby a pod. Konanie páchatela spôsobilé vyvolať opakovanú viktimizáciu pritom nemusí svojím charakterom alebo intenzitou napĺňať znaky skutkovej podstaty niektorého trestného činu, ako to zákonodarca vyžaduje pri „primárnej“ viktimizácii. Z vyššie uvedeného vyplýva, že opakovanú viktimizáciu, resp. riziko opakovanej viktimizácie môže spôsobiť výlučne páchateľ, čo je základným odlišujúcim kritériom opakovanej a druhotnej viktimizácie.

DRUHOTNÚ VIKTIMIZÁCIU zákonodarca vymedzuje ako „*ujmu, ktorá obeti vznikla v dôsledku konania alebo nekonania orgánu verejnej moci, subjektu poskytujúceho pomoc obetiam, poskytovateľa zdravotnej starostlivosti, znalca, tlmočníka, obhajcu alebo oznamovacích prostriedkov.*“²⁴ Riziko spôsobenia druhotnej viktimizácie je spravidla spojené s úkonmi trestného konania, prípadne trestným konaním ako takým, ale zákonodarca pripúšťa spôsobenie druhotnej viktimizácie aj v dôsledku konania, resp. nekonania subjektu poskytujúceho pomoc obetiam, či poskytovateľa zdravotnej starostlivosti. Riziko vzniku druhotnej viktimizácie je najčastejšie spôsobované necitlivým prístupom k obeť, opakovanou realizáciou úkonov s obeťou, nezamedzením kontaktu s páchateľom, dĺžkou trestného konania, či medializáciou veci nad rámec nevyhnutného proti vôli obeť, resp. v rozpore s oprávnenými záujmami obeť. Zákon o obetiach, Trestný poriadok a ďalšie osobitné predpisy rozoznávajú škálu opatrení a prostriedkov, ktorými je po dôkladnom individuálnom posúdení potrieb obeť možné minimalizovať riziko spôsobenia opakovanej alebo druhotnej viktimizácie, pričom tým je bližšie venovaná pozornosť v časti V. tejto metodiky.

Riziko spôsobenia druhotnej viktimizácie možno v trestnom konaní minimalizovať, je však potrebné konštatovať, že až na výnimočné prípady nemožno toto riziko úplne eliminovať, a to predovšetkým

²² Podľa § 2 ods. 1 písm. a) zákona o obetiach sa trestným činom rozumie aj čin inak trestný, ak páchateľ nebol v čase činu pre nedostatok veku alebo pre nepričetnosť trestne zodpovedný.

²³ § 2 ods. 1 písm. g) zákona o obetiach

²⁴ § 2 ods. 1 písm. f) zákona o obetiach

s ohľadom na účel trestného konania²⁵ a základné zásady trestného konania²⁶. S pomerne výraznou mierou pravidelnosti sa tak do kolízie dostáva účel zákona o obetiach s účelom Trestného poriadku. Zákonodarca na tento predpokladaný konflikt reaguje niektorými osobitnými ustanoveniami Trestného poriadku, ktorých cieľom je znížiť riziko vzniku druhotnej, resp. opakovanej viktimizácie na minimum. V aplikačnej praxi je však jednoznačne najvýznamnejším faktorom predchádzania riziku vzniku následnej viktimizácie dôsledné uplatňovanie súvisiacich ustanovení zákona o obetiach a Trestného poriadku v konkrétnom prípade, za zohľadnenia individuálnych potrieb tej ktorej obeť.

INDIVIDUÁLNE POSÚDENIE OBETE je v zmysle zákona o obetiach rozoznávané v súvislosti so subsidiárnym priznaním postavenia obzvlášť zraniteľnej obeť a tiež ako jedna zo základných zásad ochrany a podpory obeť. Podstata individuálneho posúdenia obeť spočíva v zisťovaní, či obeť hrozí zvýšené riziko opakovanej alebo druhotnej viktimizácie, a teda je obeťou obzvlášť zraniteľnou. Individuálne posúdenie obeť predstavuje proces zisťovania, či obeť, ktorá nespĺňa kritériá obzvlášť zraniteľnej obeť podľa § 2 ods. 1 písm. c) bod 1 až 5 zákona o obetiach, nie je s ohľadom na zvýšené riziko tzv. opakovanej alebo druhotnej viktimizácie predsa len obzvlášť zraniteľnou obeťou. Individuálne posúdenie obeť však možno chápať aj v širšom zmysle, spočívajúcom v individuálnom prispôbení poučenia, spôsobu jeho podania, spôsobu vedenia výsluchu a pod., potrebám konkrétnej obeť tak, aby boli čo najefektívnejšie zachované práva obeť a zabezpečená ochrana obeť pred druhotnou a opakovanou viktimizáciou. Individuálne posúdenie obeť v širšom zmysle vykonávajú tiež subjekty poskytujúce pomoc obeť s ambíciou poskytnúť čo najvhodnejšiu pomoc obeť. Podrobnostiam k individuálnemu posúdeniu, jeho definícii, legislatívnej úprave a spôsobe vykonávania sú venované časti III. a IV. tejto metodiky.

SUBJEKT POSKYTUJÚCI POMOC OBETIAM je v zmysle zákona o obetiach subjekt „*poskytujúci alebo zabezpečujúci pomoc a podporu obeť, ktorý je zapísaný v registri subjektov poskytujúcich pomoc obeť*“.²⁷ V spojitosti s § 32 ods. 1 zákona o obetiach rozlišujeme 2 základné typy subjektov poskytujúcich pomoc obeť – **akreditované subjekty a registrované subjekty**.

Akreditované subjekty získali akreditáciu Ministerstva spravodlivosti SR na poskytovanie pomoci obeť trestných činov v jednej z foriem pomoci (všeobecná alebo špecializovaná), a teda spĺňajú podmienky akreditácie podľa § 24 zákona o obetiach a poskytujú odbornú pomoc vo forme:

- **všeobecnej odbornej pomoci** (§ 5 ods. 3 zákona o obetiach), ktorá zahŕňa najmä poskytovanie informácií, právnej pomoci, psychologické pomoci, poradenstvo týkajúce sa rizika a predchádzania opakovanej viktimizácie
- **špecializovanej odbornej pomoci obzvlášť zraniteľnej obeť** (§ 5 ods. 4 zákona o obetiach), ktorá zahŕňa okrem všeobecnej odbornej pomoci, krízovú psychologickú intervenciu, vyhodnotenie hrozby nebezpečenstva ohrozenia života alebo zdravia, sprostredkovanie poskytovania sociálnych služieb. Pri špecializovanej odbornej pomoci sa akreditovaný subjekt štandardne zameriava a špecializuje na vybraný okruh obzvlášť zraniteľných obeť, ktorým vie takýmto spôsobom poskytnúť špecializovanú odbornú pomoc.

²⁵ § 1 Trestného poriadku upravuje postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov tak, aby trestné činy boli náležite zistené, ich páchatelia boli podľa zákona spravodlivo potrestaní a výnosy z trestnej činnosti boli odňaté, pričom treba rešpektovať základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb.

²⁶ Napr. zásada práva na obhajobu, zásada zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností, zásada kontradiktórnosti, zásada prezumpcie nevinu, zásada vyhľadávacia a iné.

²⁷ § 2 ods. 1 písm. k) zákona o obetiach.

Akreditované subjekty poskytujú obetiam komplexnú pomoc na základe princípu „one-stop-shop“, teda na jednom mieste prostredníctvom odborne spôsobilých osôb v odboroch právo, psychológia a sociálna práca (alebo v príbuznom odbore).

Registrované subjekty boli zapísané do registra na návrh iného ministerstva a poskytujú pomoc obetiam v rozsahu a podľa osobitných predpisov, t.j. nie podľa zákona o obetiach. Uvedené môže pre jednotlivých subjektoch znamenať napr. to, že neposkytuje právnu pomoc alebo právne zastupovanie, absenciu psychológa a pod.

PÁCHATEĽ pre účely tejto metodiky sa ním rozumie osoba, ktorá pravdepodobne spáchala trestný čin alebo čin, ktorý má znaky trestného činu alebo priestupku. V prípade identifikovateľného páchatel'a je ním osoba, ktorú označila obeť alebo svedkovia ako páchatel'a. Je ním zároveň podozrivá osoba podľa § 10 ods. 25 Trestného poriadku ako aj obvinený podľa § 10 ods. 11 Trestného poriadku.

III. Základné informácie k individuálnemu posúdeniu obeti

Legislatívna úprava

Zákon o obetiach neobsahuje definíciu individuálneho posúdenia ako takého, v § 3 ods. 7 však vymedzuje povinnosť orgánu činného v trestnom konaní, súdu a subjektu poskytujúceho pomoc obetiam vykonať „*individuálne posúdenie potrieb obete tak, aby sa zistilo, či ide o obzvlášť zraniteľnú obeť na účely zabránenia opakovanej viktimizácii alebo druhotnej viktimizácii; v prípade potreby sa individuálne posúdenie aktualizuje.*“

Zákonodarca v dôvodovej správe k individuálnemu posúdeniu uvádza nasledovné: „*Individuálnym posúdením sa rozumie individuálne hodnotenie, ktoré zohľadňuje osobné charakteristiky obete, typ alebo povahu trestného činu a jeho okolnosti. Toto individuálne posúdenie by sa malo vykonávať podľa želaní obete a v úzkej spolupráci s ňou. Pritom by mala byť zohľadnená povaha trestného činu a stupeň ujmy.*“

V kontexte úpravy individuálneho posúdenia v čl. 22 smernice 2012/29/EÚ, ktorý bol implementovaný do právneho poriadku Slovenskej republiky vyššie uvádzaným ustanovením, je však potrebné individuálne posúdenie chápať nielen v užšom zmysle ako identifikáciu obzvlášť zraniteľnej obete, ale v širšom zmysle, a to pre identifikáciu potrieb a pre účely zabránenia následnej viktimizácie. V tomto širšom zmysle sa individuálne posúdenie prepája s právom obete na ochranu pred viktimizáciou, a teda povinnosťou orgánov činných v trestnom konaní, súdov a subjektov poskytujúcich pomoc obetiam zabezpečiť túto ochranu prijatím potrebných opatrení, príp. splnením si poučovacej povinnosti. V úprave Trestného poriadku sa preto uplatňujú špecifické ustanovenia týkajúce sa obzvlášť zraniteľných obetí (napr. pri spôsobe vedenia výsluchu podľa § 135 ods. 1 a 2 Trestného poriadku).

Individuálne posúdenie potrieb je zásadné pre určenie ďalšieho postupu a úkonov potrebných pre zabezpečenie ochrany obete pred následnou viktimizáciou. Zároveň slúži na identifikáciu akú formu príp. pomoc obetí potrebuje a ako jej ju je potrebné zabezpečiť.²⁸

V § 2 ods. 1 písm. c) bod 6 zákona o obetiach sú vymedzené **základné identifikačné prvky pre obzvlášť zraniteľnú obeť**, ktoré možno vnímať aj ako prvky prvej časti individuálneho posúdenia obete, a to osobné vlastnosti obete, vzťah obete k páchatelovi alebo závislosť od páchatelja, druh alebo povaha a okolnosti spáchania trestného činu (bližšie v časti IV. tejto metodiky).

Ako už bolo spomínané vyššie, úprava individuálneho posúdenia obete a obzvlášť zraniteľnej obete sa líši v porovnaní s úpravou smernice 2012/29/EÚ, ktorá predpokladá **vykonanie individuálneho posúdenie v prípade všetkých obetí**²⁹ (aj detí, aj keď sú v zmysle smernice 2012/29/EÚ považované vždy za obzvlášť zraniteľné). Taktiež smernica 2012/29/EÚ predpokladá zohľadnenie názoru obete pri tomto posudzovaní a prijímaní opatrení zameraných na ochranu pred viktimizáciou, a to v prípade, ak si obeť neželá prijatie osobitných opatrení podľa čl. 23 a 24 smernice 2012/29/EÚ (napr. výsluch v určenej miestnosti, zabránenie vizuálnemu kontaktu medzi obeťou a páchatelom, neverejnosť súdneho pojednávania).

²⁸ Pozri napr. Victim Support Europe: Handbook for Implementation of Legislation and Best Practice for Victims of Crime in Europe, Brusel: Victims Support Europe, 2013, s. 27. ISBN 978-2-9601232-1-0. Dostupné online https://victimssupporteurope.eu/activeapp/wp-content/files_mf/1385974688NewVersionVSEHandbookforImplementation.pdf

²⁹ Recitál 55, 56, 58, čl. 22 ods. 1 smernice 2012/29/EÚ.

Návrh revízie smernice 2012/29/EÚ v tomto ohľade ide ešte ďalej, keď okrem vymedzenia základných náležitostí zameraných na vlastnosti obete, zaraďuje medzi identifikačné kritéria individuálneho posúdenia aj charakteristiky páchatela,³⁰ ktoré môžu mať vplyv na bezpečie obete a mieru jej ohrozenia pred opakovanou viktimizáciou zo strany páchatela. Návrh revízie smernice 2012/29/EÚ ďalej predpokladá spoluprácu relevantných aktérov pri vypracovávaní individuálneho posúdenia obete, resp. v prípade potreby realizovať individuálne posúdenie po počiatočnej fáze posúdenia, pre lepšie adresovanie potrieb obete spojených s jej ochranou pred následnou viktimizáciou a zabezpečením jej individuálnych potrieb.³¹

Uskutočnenie individuálneho posúdenia

Z legislatívnej úpravy je zrejmé, že účelom individuálneho posúdenia je identifikácia obzvlášť zraniteľnej obete, jej potrieb a identifikácia opatrení, ktoré je potrebné prijať pre jej ochranu pred následnou viktimizáciou. Základným predpokladom uskutočnenia individuálneho posúdenia spôsobom, ktorý obeti nespôsobí druhotnú viktimizáciu je, že ho **uskutoční osoba, ktorá absolvovala tréning** zameraný na prácu s obeťou, predchádzanie druhotnej viktimizácie, traumou-informovaný prístup alebo tzv. scitlivovací tréning a porozumela základným právam obetí a princípom uplatňovaním v kontakte s obeťami.

Individuálne posúdenie potrieb obete je **potrebné uskutočniť čím skôr, ideálne už pri prvom kontakte. Ak to nie je možné, napr. z dôvodu, že obeť je traumatizovaná** alebo zranená, má problém sa sústrediť, malo by byť individuálne posúdenie **vykonané hneď, ako to je možné.**³² Obeť by zároveň mala byť informovaná o potrebe vykonania individuálneho posúdenia a jeho dôvodov.

Individuálne posúdenie je potrebné uskutočniť citlivo a pri zohľadnení aktuálneho rozpoloženia obete a **pre každú obeť zvlášť**, a to aj v prípade, ak je viacero obetí jedného trestného činu.³³ Každá obeť reaguje na trestný čin odlišne, a preto sa môžu líšiť aj ich potreby ako aj opatrenia zamerané na ochranu pred viktimizáciou.

Individuálne posúdenie je potrebné **realizovať bez prítomnosti páchatela** a spravidla tak, aby ho **vedľa rovnaká osoba, ako osoba ktorá viedla výsluch obete** (ak je to možné, najmä v prípravnom konaní). Taktiež je vhodné, aby počas individuálneho posúdenia bolo **prítomných, čo najmenej ľudí**, najmä ak si obeť explicitne nevyžiada ich prítomnosť. V zmysle § 8 ods. 3 zákona o obetiach možno výsluch viesť spravidla **osobou pohlavia určeného vypočúvanou osobou**, ak tomu nebránia závažné dôvody, uvedené je potrebné preto preniesť aj do kontextu individuálneho posúdenia obete a umožniť obeti vybrať si osobu, resp. pohlavie osoby, ktorá by mala individuálne posúdenie uskutočniť. Obeť má právo na **sprievod dôverníka**, ktorý jej poskytuje emocionálnu podporu³⁴ a v prípade žiadosti obete, by mu mala byť umožnená prítomnosť počas individuálneho posúdenia.³⁵

³⁰ Pozri článok 1, bod 10 písm. e) návrhu revízie smernice 2012/29/EÚ

³¹ Pozri článok 1, bod 10 písm. c) návrhu revízie smernice 2012/29/EÚ

³² Dôvodová správa k § 6 ods. 4 zákona o obetiach.

³³ Victim Support Europe, APAV: VOIARE Synthesis Report, Victims of Crime Implementation Analysis of Rights in Europe, 2019, s. 152, dáta zbierané počas júna 2018 až marca 2019. Dostupné online <https://victim-support.eu/what-we-do/our-projects/previous/prjct-vociare/>

³⁴ § 48a Trestného poriadku.

³⁵ Predpokladom je splnenie poučovacej povinnosti a informovanie obete o možnosti sprievodu dôverníkom.

Individuálne posúdenie by sa malo **uskutočniť v prostredí bezpečnom pre obeť**, napr. v špeciálne určených miestnostiach (miestnosti na súdoch³⁶ alebo v priestoroch Policajného zboru alebo subjektov poskytujúcich pomoc obetiam) alebo minimálne v miestnostiach, ktoré zabezpečujú obeť súkromie, t.j. aby do nich nevstupovali tretie osoby, aby nezostávali napr. otvorené dvere na miestnosti. Zároveň je potrebné eliminovať veci, ktoré by mohli spôsobiť senzorické preťaženie (napr. sirény, priame svetlo, zvoniaci telefón).

Individuálne posúdenie by malo byť uskutočnené nie na obeť, ale **v spolupráci s obeťou**, t.j. je potrebné jej vysvetliť dôležitosť jednotlivých otázok ako aj zohľadňovať názory a postoje obeť (napr. v prípade strachu obeť pred opakovanou viktimizáciou je tento dôležitým faktorom individuálneho posúdenia).

Hoci zákon o obetiach vymedzuje uskutočnenie individuálneho posúdenia len v prípade obeť podľa § 2 ods. 1 písm. c) bod 6, je namieste, aby sa **uskutočnilo aj v prípade obligatórneho vymedzenia obzvlášť zraniteľných obeť podľa § 2 ods. 1 písm. c) bodov 1 - 5**, a to s ohľadom na úpravu smernice 2012/29/EÚ. Dôvodom je najmä to, že individuálne posúdenie obeť sa zameriava nielen na identifikáciu obeť, ale aj identifikáciu jej potrieb, ktoré môže mať každá obeť iné a špecifické. Medzi tieto potreby patria najmä ochrana pred následnou viktimizáciou, ale aj potreba poskytnutia odbornej pomoci, napr. psychologickú alebo právnu. V prípade ochrany pred druhotnou viktimizáciou, je táto zameraná na obzvlášť citlivý prístup k obeť, špecifické ustanovenia týkajúce sa jej výsluchu (využiteľné aj v prípade pribratia psychológa podľa § 135 ods. 2 Trestného poriadku) či upravenie informácií poskytnutých podľa § 4 ods. 2 zákona o obetiach, t.j. poskytnutie informácií pri zohľadnení odôvodnených potrieb obeť v závislosti od jej veku, rozumovej a vôľovej vyspelosti, zdravotného stavu vrátane psychického stavu a charakteru trestného činu.

Pri ochrane pred opakovanou viktimizáciou je práve individuálne posúdenie prostriedkom, ktorý umožní odhad rizika opakovanej viktimizácie zo strany páchatel'a a umožní prijatie opatrení zameraných najmä na fyzickú ochranu obeť.

Individuálne posúdenie **nie je nevyhnutné realizovať vo forme vyplnenia úplného dotazníka** alebo vo forme dotazníka vo všeobecnosti. Modelový dotazník slúži pre osobu uskutočňujúcu individuálne posúdenie ako nástroj a podklad pre zjednodušenie individuálneho posúdenia, pričom sa zameriava na jednotlivé rizikové faktory. **Niektoré okolnosti predstavujúce najmä riziko ohrozenia obeť pred opakovanou viktimizáciou vyplývajú priamo z výsluchu obeť a nie je potrebné sa k nim vracáť v prípade individuálneho posúdenia**, nakoľko opakované otázky môžu obeť spôsobiť druhotnú viktimizáciu. Osoba uskutočňujúca individuálne posúdenie by ich však mala vedieť, poznačiť si ich a vyhodnotiť ich v súvislosti s ostatnými rizikovými faktormi.

Podľa § 3 ods. 7 zákona o obetiach by sa individuálne posúdenie **malo aktualizovať v prípade potreby**, t.j. najmä, ak sa menia okolnosti súvisiace s obeťou, páchatel'om alebo štádiom trestného konania, napr. prepustenie z väzby, nový kontakt/zastrašovanie obeť zo strany páchatel'a, začatie ďalšieho štádia trestného konania, v ktorom môže dôjsť k opakovanému výsluchu alebo styku obeť s páchatel'om. Potreba aktualizovať individuálne posúdenie vyplýva z meniacich sa potrieb obeť, ktoré budú s odstupom času iné (napr. v prípravnom konaní bude obeť potrebovať najmä psychologickú pomoc a podporu, v súdnom konaní sa to môže zmeniť najmä na právnu pomoc, potreby obeť týkajúce sa jej fyzickej bezpečnosti sa menia v súvislosti s pobyťom páchatel'a na slobode a napr. zmenou bydliska) a v závislosti od následkov traumy spôsobenej primárnou viktimizáciou. Trauma

³⁶ V rámci projektu Ministerstva spravodlivosti SR boli na 8 súdoch zriadené špeciálne miestnosti, ktoré je možné využiť aj v prípravnom konaní. Ide o okresné súdy v Galante, Spišskej Novej Vsi, Rožňave, Rimavskej Sobote, Zvolene, Bratislave II, Prešove a Krajský súd v Prešove.

spôsobená primárnou viktimizáciou sa môže prejavíť rôzne a v rôznych časových úsekoch, niekedy až s odstupom času a nie bezprostredne po trestnom čine, na obeť môže mať krátkodobé alebo dlhodobé následky.³⁷ Aktualizácia individuálneho posúdenia slúži práve na to, aby sa zohľadnili tieto okolnosti a meniace sa potreby obetí.

V zmysle pripravovanej revízie smernice 2012/29/EÚ by bolo možné, resp. povinné (v prípade prijatia v podobe predloženej Európskou komisiou) realizovať individuálne posúdenie vo vzájomnej spolupráci relevantných aktérov. Súčasná právna úprava neobsahuje túto podmienku vzájomnej spolupráce a aj v prípade ochrany pred následnou viktimizáciou vymedzuje zvlášť opatrenia, ktoré prijímajú orgány činné v trestnom konaní a súdy³⁸, a to aj s odkazom na osobitné opatrenia podľa osobitných predpisoch.³⁹

Napriek absencii povinnej **spolupráce pri individuálnom posúdení, ju je možné realizovať v rámci spolupráce podľa § 3 ods. 5 zákona o obetiach a plnenia povinností subjektov poskytujúcich pomoc a intervenčných centier pre obeť domáceho násillia**. § 3 ods. 5 zákona o obetiach upravuje povinnosť orgánov činných v trestnom konaní a súdov umožniť obeť uplatnenie jej práv a „*v prípade odôvodnenej potreby, najmä v záujme zabezpečenia práva a ochrany obeť, spolupracujú so subjektmi poskytujúcimi pomoc obetiam.*“ Uvedené ustanovenie preto vytvára priestor na spoločný postup pri individuálnom posúdení alebo minimálne konzultáciu ohľadom meniacich sa potrieb obeť.

Intervenčné centrá pre obeť domáceho násillia zároveň majú úlohu zabezpečovať spoluprácu a výmenu informácií⁴⁰ aj s orgánmi verejnej moci, čo im umožňuje vytvárať priestor pre vzájomnú spoluprácu pri individuálnom posúdení obeť a výmenu informácií o osobitných potrebách obeť (alebo napr. aj v prípade opakovanej viktimizácie).

V prípade ostatných akreditovaných subjektov poskytujúcich pomoc obetiam, je možné spoluprácu realizovať v rámci povinnosti poskytovať poradenstvo týkajúce sa rizika a predchádzania opakovanej viktimizácie⁴¹ a vyhodnotenia hrozby nebezpečenstva ohrozenia života alebo zdravia⁴².

Legislatívna úprava neupravuje ani povinnosť orgánov činných v trestnom konaní a súdov zohľadňovať individuálne posúdenie obeť uskutočnené subjektom poskytujúcim pomoc obeť, ale ho ani nevylučuje. Tým, že zákon o obetiach dáva povinnosť uskutočniť individuálne posúdenie obeť orgánom činným v trestnom konaní, súdom a subjektom poskytujúcim pomoc obetiam, je zrejmé, že by bolo **neúčelné, aby každý tento orgán uskutočnil komplexné individuálne posúdenie obeť zvlášť a bez vzájomnej konzultácie**. Navyše opakované individuálne posúdenie uskutočňované v krátkom časovom úseku minimálne 2 orgánmi môže obeť spôsobiť druhotnú viktimizáciu, čo je v rozpore s účelom individuálneho posúdenia. Subjekty poskytujúce pomoc obetiam majú často podrobnejšie informácie o obeť, najmä vo vzťahu jej previazania na páchatel'a alebo dôsledkov primárnej viktimizácie na jej život a zdravie, nakoľko obeť poskytujú odbornú pomoc zameranú na odstránenie alebo minimalizáciu následkov prvotnej viktimizácie. Ich poznatky môžu byť relevantné pre orgány činné v trestnom konaní a súdy ohľadom potrieb ochrany obeť pred opakovanou alebo druhotnou

³⁷ Pozri UNODC. The Doha Declaration: Promoting of Culture of Lawfulness, Training, Module: The impact of crime, including trauma. Dostupné online <https://www.unodc.org/e4j/en/crime-prevention-criminal-justice/module-11/key-issues/2--the-impact-of-crime-including-trauma.html>

³⁸ § 8 ods. 2 zákona o obetiach

³⁹ § 8 ods. 4 zákona o obetiach

⁴⁰ § 28a ods. 3 písm. d) zákona o obetiach

⁴¹ § 5 ods. 3 písm. e) zákona o obetiach

⁴² § 5 ods. 4 písm. c) zákona o obetiach

viktimizáciou (napr. v prípadoch, ak obeť vykazuje známky post-traumatickej stresovej poruchy a účasť na jednotlivých úkonoch trestného konania jej spôsobuje oživovanie traumy z primárnej viktimizácie).

Komunikácia s obeťou počas individuálneho posúdenia

V prvom rade, je potrebné s obeťou komunikovať citlivo, s rešpektom a prispôbiť komunikáciu ako aj spôsob podávania informácií aktuálnemu stavu obeť.

Obeť je potrebné úvodom vysvetliť, čo je to individuálne posúdenie, prečo je ho potrebné uskutočniť a aké opatrenia je možné prijať v nadväznosti na individuálne posúdenie. Otázky, na ktoré už obeť odpovedala počas výsluchu/vypočutia, nie je nevyhnutné opakovať pri individuálnom posúdení. Odpovede sú však relevantné pre jeho vyhodnotenie.

Komunikácia s obeťou by sa mala riadiť najmä nasledovnými zásadami:

- **Prístup zameraný na obeť** (victim-centered approach) – je spôsob, ako komunikovať s obeťou, ktorý uprednostňuje počúvanie, vyhýba sa retraumatizácii a systematicky sa zameriava na bezpečnosť, práva, vyjadrené potreby a voľby obeť. Tento prístup stavia, v prípade prevencie a ochranných opatrení, do popredia práva a potreby obeť, vrátane ich dôstojnosti a ochrany. Účelom je vrátiť obeťam toľko kontroly nad situáciou, koľko je len možné, tým im vytvoriť pocit bezpečia a zabezpečiť empatické poskytovanie služieb bez odsudzovania. Súčasťou tejto zásady je rešpekt voči skúsenostiam obeť, individuálny prístup a porozumenie, že situácia obeť sa zmení.⁴³
- **Rešpektovanie statusu obeť a prezumpcie statusu obeť** – v zmysle zákona o obeťiach, sa každá osoba, ktorá to o sebe tvrdí, považuje za obeť, pokiaľ sa nepreukáže opak.⁴⁴ Preto je potrebné, aby počas vypočutia ako aj individuálneho posúdenia nedochádzalo k zľahčovaniu vnímania trestného činu obeťou, spochybňovaniu skúsenosti s viktimizáciou alebo obviňovaniu obeť z viktimizácie či prenášaní zodpovednosti za trestný čin na obeť (napr. v dôsledku spôsobu správania obeť, obliekania, príslušnosti k menšine, a pod.).
- **Citlivosť, rešpekt a profesionalita** – k obeť je potrebné pristupovať profesionálne a za dodržiavania základného ľudského práva týkajúceho sa ľudskej dôstojnosti. Počas individuálneho posúdenia je potrebné sa zdržať akýchkoľvek hodnotiacich záverov ako aj ochrániť obeť pred prípadnými nevhodnými poznámkami iných prítomných osôb. Je vhodné hneď úvodom sa spýtať obeť, aké oslovenie preferuje a toto následne preniesť do komunikácie s obeťou. Cieľom je viesť obeť k tomu, aby nadobudla pocit bezpečia a odpovedala na otázky úprimne a bez strachu pred možným negatívnym hodnotením zo strany verejných orgánov. Rešpektujúci prístup zároveň znamená aj to, že nie sú bagatelizované emócie obeť a tá ich môže vyjadriť počas individuálneho posúdenia a sú rešpektované jej želania (napr. umožnenie prestávky, možnosť sprievodu dôverníka).
- **Individuálnosť a zrozumiteľnosť** – každá obeť je individuálna a počas individuálneho posúdenia sa môže nachádzať v inom stave, ktorý sa okrem samotného trestného činu, jeho následkov ako aj bezprostrednosti či predchádzajúcej skúsenosti s viktimizáciou alebo vzhľadom na vzťah k páchatelovi, odvíja aj od osobných charakteristík obeť. Preto je potrebné zohľadniť najmä jej vek, zdravotný stav, národnosť či krajinu pôvodu, sociálne postavenie, ktoré môžu mať vplyv najmä na spôsob porozumenia obeť. Následne je potrebné prispôbiť

⁴³ Pozri Victim Support Europe: How to identify victims' support needs? Guidelines to develop an individual needs assessment (v rámci projektu Best Practices in Victims' Support: Referrals, Information and Individual Assessment), 2019, s. 17 – 18. Dostupné online <https://victim-support.eu/what-we-do/our-projects/previous/prict-victoria/>

⁴⁴ § 3 ods. 1 zákona o obeťiach

jazyk tejto situácii, používať jednoduché pojmy a vysvetlenia, najmä v prípadoch vysvetlenia práv obete (nevhodné je citovať právnu úpravu, tá je súčasťou formálneho poučenia). V prípade, ak obeť nerozumie dobre jazyku konania, je potrebné pribrať tlmočníka.⁴⁵

- **Nediskriminácia** – práva vymedzené zákonom o obetiach ako aj inými predpismi sú priznané všetkým a uplatňujú sa bez diskriminácie založenej na pohlaví, náboženskom vyznaní alebo viere, rase, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotnom stave, veku, sexuálnej orientácii, rodinnom stave, farbe pleti, jazyku, politickom alebo inom zmýšľaní, národnom alebo sociálnom pôvode, majetku alebo inom postavení. Je potrebné sa vyvarovať hodnotiacich záverov alebo označení obete alebo skupiny obyvateľstva, ktoré je hanlivé. Nie je vhodné zároveň predpokladať, že obeť prislúcha alebo má niektorý z diskriminačných znakov, pokiaľ ho obeť sama neoznačí. V prípade trestných činov z nenávisťi je potrebné zisťovať najmä motiváciu páchatel'a, ktorá je založená na prisudzovaní príslušnosti páchatel'om a nie na tom, či obeť skutočne daný znak má alebo nie.
- **Neanonymnosť** – je potrebné, aby sa osoba vykonávajúca individuálne posúdenie obeti predstavila a nezostávala anonymná. Odporúčame, aby individuálne posúdenie realizovali osoby, ktoré absolvovali aspoň niektorý modul alebo tréning zameraný na prácu s obeťou.

Pre nadviazanie kontaktu s obeťou a získanie dôvery je potrebné, **vyjadriť obeti uznanie, rešpekt, dôveru v jej slová a vyjadriť jej podporu**. V prípade, ak je obeť v šoku, je potrebné jej dať dostatočný priestor a podporu pre upokojenie a ubezpečenie, že je v bezpečí.

Počas individuálneho posúdenia je dôležité sa uistiť, že **obeť správne porozumela otázkam** a osoba vykonávajúca individuálne posúdenie porozumela obeti, napr. prostredníctvom preformulovania/zjednodušenia otázky, zopakovania odpovedi obete v prípade nejasností, parafrázovania alebo sumarizácie. Obeť je potrebné upozorniť, že opakovanie otázky je pre lepšie porozumenie, aby nenastala situácia, kedy obeť bude mať pochybnosti, že osoba vykonávajúca individuálne posúdenie neverí tomu, čo obeť povedala. Najmä v prípade obetí so zdravotným postihnutím alebo ťažkosťami s vyjadrovaním alebo porozumením je kľúčové používať jednoduchý jazyk a overovať si porozumenie prostredníctvom otvorených otázok (t.j. otázok, ktoré vyžadujú inú odpoveď ako „áno“ alebo „nie“).

Dôležité sú aj pauzy po jednotlivých otázkach a umožnenie priestoru pre zamyslenie obete a formulovanie odpovede. Odporúčame vyhnúť sa otázkam typu „prečo?“, ktoré môžu mať negatívny vplyv na obeť a môžu byť vnímané ako obviňujúce.

Podstatnú rolu taktiež zohráva aj **neverbálna komunikácia** – prostredníctvom očného kontaktu (udržiavanie očného kontaktu ako znak záujmu a rešpektu), výrazov tváre, reč tela (napr. prikyvovanie, uvoľnená póza).

Príklad na úvod:

„Dobrý deň, volám sa Prosím volajte ma Verím, že situácia, v ktorej práve ste je ťažká a necítite sa dobre. Sme tu však pre Vás a tu ste už v bezpečí. S podobnými situáciami máme skúsenosti a urobíme všetko preto, aby ste boli v bezpečí, aj keď odtiaľto odídete. Preto by sme sa Vás chceli spýtať zopár otázok, na základe ktorých budeme vedieť vyhodnotiť ako postupovať, aby sme Vám a Vaším blízkym vedeli zaistiť bezpečie a potrebnú pomoc a podporu. Týmito otázkami sa snažíme zistiť aké riziká hrozia Vám, príp. Vaším blízkym a sú súčasťou tzv. individuálneho posúdenia. Účelom tohto posúdenia je nielen identifikovať riziká, ktoré Vám hrozia, ale aj prijať opatrenia, ktoré ich dokážu znížiť. Na ich základe môžeme napríklad pomôcť Vám kontaktovať subjekt, ktorý Vám poskytne odbornú pomoc,

⁴⁵ § 2 ods. 20, § 28 ods. 2 Trestného poriadku,

vykázať násilnú osobu, zabezpečiť prítomnosť psychológa alebo aby ste nemuseli opakovane vypovedať. Našou úlohou je Vám pomôcť, nie Vás posudzovať alebo obviňovať.“

Užitočné vety:

Ak sa budete cítiť nepríjemne alebo budete potrebovať prestávku, prosím prerušte ma, povedzte mi alebo na znak zdvihnite pravú/ľavú ruku. Keď budete potrebovať, môžeme spraviť prestávku.

Tu už ste v bezpečí a nič Vám nehrozí. Je možné, že sa Vás opýtam otázku, ktorá je pre Vás nepríjemná, avšak je to preto, že sa jedná o skutočnosť dôležitú pre objasnenie vecí.

Čo sa Vám stalo, nie je Vaša vina, nenesiete zodpovednosť za správanie iných ľudí.

Je možné, že sa Vás spýtam podobnú otázku opakovane. Je to len preto, že sa snažím správne pochopiť, čo ste povedali.

Ak sa pomýlim alebo niečo nesprávne pochopím, prosím upozornite ma na to.

Ak si myslíte, že už niečo viem, aj tak mi to prosím povedzte. Snažíme sa zistiť, čo najviac o Vašej situácii a správne jej porozumieť, aby sme Vám vedeli pomôcť.

Ak nepoznáte odpovede alebo si ňou nie ste istý/á, je to v poriadku. Prosím povedzte mi to však vopred. Je v poriadku, ak nepoznáte odpoveď a ja to nebudem nijako hodnotiť.

Keď budete niečo opisovať, prosím pamätajte na to, že som tam nebol/a a neviem, napr. kde sa čo nachádza alebo ako sa udiali určité udalosti. Prosím opíšte ich najpodrobnejšie ako si pamätáte/viete. Je pre nás dôležité, aby ste rozprávali o veciach, tak ako si ich pamätáte a ako sa skutočne stali.

IV. Prvky základného individuálneho posúdenia

Ako už bolo spomínané vyššie, smernica 2012/29/EÚ predpokladá vykonanie individuálneho posúdenia v prípade každej obete, pričom toto sa delí na 2 časti.⁴⁶

Prvá časť sa zameriava na **identifikáciu obzvlášť zraniteľnej obete**, resp. existenciu špecifických potrieb ochrany, ktoré vyplývajú z **osobných charakteristík obete, type a spôsobe spáchania trestného činu a vzťahu obete k páchatelovi**.

Podľa štatistík FRA, v prípade mladých ľudí vo veku 16 – 29 rokov, zažil fyzické násilie takmer každý štvrtý (23%). Medzi ďalšie skupiny, ktoré sa najčastejšie stávajú obeťami násillia patria osoby patriace k etnickej menšine (22%), LGBTIQ+ osoby (19%) a osoby s určitým obmedzením bežných aktivít vyplývajúcich z problémov so zdravím alebo zdravotným postihnutím (17%).⁴⁷ Z týchto štatistík je teda zrejmé, že určité skupiny osôb sa častejšie stávajú obeťami násillia, a to aj vzhľadom na ich osobnú charakteristiku. Preto je potrebné im venovať zvýšenú pozornosť pri individuálnom posúdení, a práve vzhľadom na ich osobnú charakteristiku, v kombinácii s ostatnými faktormi, je možné u nich predpokladať zvýšenú mieru zraniteľnosti.

Druhá časť individuálneho posúdenia sa zameriava na **identifikáciu opatrení na ochranu obete. Jeho súčasťou je teda nevyhnutne vyhodnotenie rizika ohrozenia obete vo vzťahu k opakovanej viktimizácii**. Táto časť, v prípade prijatia návrhu revízie smernice 2012/29/EÚ, by mala podľa nášho názoru zahŕňať aj **riziko, ktoré predstavuje páchatel' vzhľadom na jeho charakteristiky**.

V prípade detí, je podľa čl. 23 a 24 smernice 2012/29/EÚ potrebné vykonať iba druhú časť individuálneho posúdenia, t.j. posúdenie potrebných opatrení na ochranu každej individuálnej obete - dieťaťa.⁴⁸

Individuálne posúdenie ako také sa v **praktickej rovine nemusí deliť takto formálne na dve časti**, je zrejmé, že obe časti navzájom súvisia a s vysokou pravdepodobnosťou sa aj budú prelínať. Ako bolo už spomínané vyššie, individuálne posúdenie **nie je nevyhnutné realizovať vo forme vyplnenia úplného dotazníka**. V prípade konkrétnych obetí sa môže stať, že vyplňanie dotazníka počas posúdenia bude pôsobiť rušivo. Je preto potrebné zvážiť aj to či nie je vhodnejšie dotazník vyplniť až následne, teda po rozhovore s obeťou.

Pri individuálnom posúdení a v modelovom dotazníku vychádzame z príkladu dobrej praxe – **dotazníka EVVI (Evaluation of Victims)** vypracovaného v rámci projektu a spoločnej iniciatívy francúzskeho ministerstva spravodlivosti, partnerov z Veľkej Británie, Poľska, Portugalska a Španielska, vrátane organizácie na pomoc obetiam (Apoio à Vítima). Uvedený projekt sa zaoberal implementáciou článku

⁴⁶ European Commission: DG Justice Guidance Document related to the transposition and implementation of Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA, 2013, s. 44 – 46. Dostupné online <https://e-justice.europa.eu/fileDownload.do?id=05758a3a-9e2e-49a5-a7ec-3737c3ad6876>

⁴⁷ FRA: Crime, Safety and Victims' Rights, Luxemburg: Publications Office of the European Union, 2021, s. 18. (2021). ISBN 978-92-9461-136-9. Dostupné online <https://fra.europa.eu/en/publication/2021/fundamental-rights-survey-crime>

⁴⁸ European Commission: DG Justice Guidance Document related to the transposition and implementation of Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA, 2013, s. 44 – 46. Dostupné online <https://e-justice.europa.eu/fileDownload.do?id=05758a3a-9e2e-49a5-a7ec-3737c3ad6876>

22 smernice 2012/29/EÚ a priniesol konkrétne príklady na uskutočnenie individuálneho posúdenia obete orgánmi činnými v trestnom konaní a súdmi. Projekt bol podporený z grantovej schémy Európskej komisie – programu spravodlivosti.⁴⁹ Dotazník bol adaptovaný na pomery Slovenskej republiky, pričom boli zohľadnené aj doplňujúce odporúčania a účinná legislatíva.

Samostatná časť, resp. dotazník, je venovaný obetiam nenávistných trestných činov, pri ktorom bol adaptovaný základný modelový dotazník pri zohľadnení odporúčaní a materiálov Úradu pre demokratické inštitúcie a ľudské práva OBSE v rámci projektu Zvyšovanie povedomia zainteresovaných strán a zdrojov na podporu obetí trestných činov z nenávisti (EStAR).⁵⁰

IV.1. Identifikácia obzvlášť zraniteľnej obete

Osobné charakteristiky obete

Určité osobné charakteristiky obete samé o sebe vytvárajú vysoký predpoklad, že pôjde o obzvlášť zraniteľnú obeť. Zákon o obetiach sa vo vymedzení v § 2 ods. 1 písm. c) body 1 až 3 zameriava na osobné vlastnosti týkajúce sa veku (deti, osoba staršia ako 75 rokov), zdravotného postihnutia a v bode 5 na osobné vlastnosti spojené s nenávistnými trestnými činmi.

Tieto charakteristiky je však možné rozšíriť a odvodiť od nich obdobné charakteristiky. Týkajú sa najmä:

- veku (dieťa, osoba blízka veku dieťaťa, osoba staršia ako 75 rokov),
- zdravotného postihnutia (osoby s dlhodobými telesnými, mentálnymi, intelektuálnymi alebo zmyslovými postihnutiami),
- príslušnosti k národnostnej menšine,
- farby pleti alebo etnickej príslušnosti,
- rodného jazyka,
- štátnej príslušnosti alebo pobytového statusu,
- náboženského vyznania alebo viery (obzvlášť v prípade, ak sa táto prejavuje vo viditeľných znakoch ako je spôsob obliekania),
- pohlavia (v prípade žien sa zahŕňa aj tehotenstvo),
- sexuálnej orientácie,
- socio-ekonomického statusu (ľudia bez domova, osoby odkázané na poskytovanie sociálnych služieb, napr. dospelé deti z detského domova, osoby ekonomicky odkázané na páchatela, zamestnanosť/nezamestnanosť),
- zdravotné problémy alebo závislosti.

Kontraindikáciou sú aj napr. **ťažkosti spojené s vyjadrovaním alebo čítaním alebo porozumením**, ktoré nemusia spadať do kategórie zdravotného postihnutia, ale majú vplyv na schopnosť obete porozumieť svojim právam a vedieť ich aktívne uplatniť. Ďalším faktorom môže byť aj **sociálna izolácia, dosiahnuté vzdelanie, skúsenosti s diskrimináciou**, ktoré môžu mať vplyv na vnímanie trestného činu a schopnosť porozumeniu právam obete.

Potrebné je taktiež zohľadniť či sa posudzovaná osoba v minulosti **už stala obeťou trestného činu, najmä počas posledných 12 mesiacov** (závisí tiež od páchatela a druhu trestného činu) a **či tento oznámila alebo vyhľadala v súvislosti s ním odbornú pomoc**. Ak by napr. išlo o dospelú osobu, ktorá žije izolovane, ale nespĺňa ešte podmienku dosiahnutia veku 75 rokov, ale v posledných 12 mesiacoch sa už stala obeťou obdobného trestného činu, je u nej predpoklad opakovanej viktimizácie vyšší.

⁴⁹ Informácie o projekte dostupné online <https://ec.europa.eu/newsroom/just/items/30153>, EVVI dotazník dostupný online <https://www.france-victimes.fr/index.php/docman/grand-public/1506-evvi-guide/file>

⁵⁰ Informácie o projekte a výstupy dostupné online <https://www.osce.org/odihr/hate-crime-victim-support>

Predchádzajúca skúsenosť s viktimizáciou môže mať opäť vplyv na reakcie a postoje obeť aj k samotnému trestnému konaniu, novému trestnému činu a reakcie naň, spôsobenú traumou a pod.

Obeť môže vykazovať aj **kombináciu alebo viacero znakov, v ktorých spojitosti sa stáva obzvlášť zraniteľnou**, a to aj v prípade, ak by jeden zo znakov sám o sebe nenaznačoval, že ide o obzvlášť zraniteľnú obeť (napr. tehotná žena, ktorá je islamského vyznania, nezamestnaný muž bez domova s ťažkosťami s vyjadrovaním, osoba odkázaná na poskytovanie sociálnych služieb, ktorá ovláda slovenský jazyk iba na bežnej komunikačnej úrovni a jej materinským jazykom je iný jazyk).

V prípade osobných charakteristík, je potrebné zvažovať aj to, či sa obeť nestala **terčom trestného činu práve z dôvodu tejto osobnej charakteristiky**, a teda či určitá vlastnosť alebo charakteristika nebola jedným z motívov páchatel'a. Útok na obeť z dôvodu pohlavia, sexuálnej orientácie, národnosti, rasovej alebo etnickej príslušnosti, náboženského vyznania alebo viery, môže zanechať hlboké socio-emočné a psychologické následky, ktoré sa nemusia prejavíť ihneď po trestnom čine.

Trestné činy z nenávisťi majú aj nepriamy vplyv na celú menšinu/komunitu a jasne odkazujú obetiam ako aj menšine/komunitu, že nie je vítanou súčasťou spoločnosti. Taktiež majú väčší spoločenský dosah a **môžu ovplyvniť bezpečnosť celej menšiny/komunity**, čo je potrebné opäť zväziť najmä pri prijímaní opatrení na predchádzanie viktimizácie a ochrane obetí.

Každá obeť je však individuálna, jej reakcia na trestný čin môže byť rôzna v závislosti od predchádzajúcich skúseností s viktimizáciou, pomoci podporných služieb ako aj vnútorných mechanizmov na zvládanie záťažových situácií. Aj v prípade prítomnosti viacerých osobných znakov indikujúcich zraniteľnosť, však môžu nastať situácie, kedy obeť trestný čin nebude vnímať natoľko závažne alebo ju tak nezasiahne. Dôvodov môže byť viacero, od schopnosti zvládať záťažové situácie, cez menšiu závažnosť trestného činu (napr. v prípade nenásilných trestných činov, kde sa obeť ani nestretla s páchatel'om) po absenciu akéhokoľvek vzťahu k páchatel'ovi (napr. neidentifikovateľný páchatel').

Trestný čin a spôsob spáchania trestného činu

§ 2 ods. 1 písm. c) body 4 – 5 zákona o obetiach taxatívne vymedzujú v prípade, ktorých trestných činov bude obeť považovaná za obzvlášť zraniteľnú:

- trestného činu obchodovania s ľuďmi,
- trestného činu nedobrovoľného zmiznutia,
- trestného činu týrania blízkej osoby a zverenej osoby,
- trestného činu spáchaného organizovanou skupinou,
- niektorého z trestných činov proti ľudskej dôstojnosti,
- niektorého z trestných činov terorizmu,
- trestného činu domáceho násillia,
- trestného činu spáchaného násillím alebo hrozbou násillia z dôvodu jej pohlavia, sexuálnej orientácie, národnosti, rasovej alebo etnickej príslušnosti, náboženského vyznania alebo viery (nenávisťné trestné činy).

V týmto vymedzeným trestným činom je potrebné doplniť akýkoľvek **trestný čin, ktorý bol spáchaný násillím alebo hrozbou násillia⁵¹ a trestné činy, pri ktorých bola obeť spôsobená ujma na zdraví**, nakoľko pri týchto trestných činoch predpokladáme priamy kontakt obeť s páchatel'om a vznik ujmy, ktorá sa môže pretaviť aj do traumy a dlhodobých problémov. Pri týchto obetiach, je však potrebné

⁵¹ Pozri napr. § 2 ods. 4 písm. d) zákona č. 45/2013 Sb. obětich trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětich trestných činů), ktorý medzi obzvlášť zraniteľné obeť zaraďuje: „*trestného činu, ktorý zahrnoval nátlak, násillí či pohrůžku násillím*“.

dôslednejšie zvážiť či išlo o taký trestný čin, ktorý negatívne obeť ovplyvnil, a to aj vzhľadom na jej osobné charakteristiky a riziká, ktoré predstavuje páchatel', a teda v zmysle zákona o obetiach na základe individuálneho posúdenia.⁵²

Opäť, ako sme už uvádzali vyššie, každá obeť je individuálna a je možné, že vzhľadom na osobnostné charakteristiky obete, nebudú dôsledky traumy spôsobenej primárnou viktimizáciou také, aby aj v prípade, ak sa stane obeťou jedného z vyššie spomínaných trestných činov vyžadovala osobitný prístup. Je to však nepravdepodobné, vzhľadom na to, že zákonodarca v prípade § 2 ods. 1 písm. c) body 4 a 5 zákona o obetiach zvolil tie trestné činy, pri ktorých sú obeť výrazne negatívne ovplyvnené spáchaným trestným činom a často nie sú schopné zvládať ani predtým bežne vykonávané činnosti (pociťujú úzkosť, strach a bolesť).⁵³

Vzťah obete k páchatel'ovi

Existencia vzťahu obete k páchatel'ovi je jedným z rizikových faktorov, najmä v prípadoch, ak:

- existuje alebo v minulosti existoval príbuzenský vzťah alebo iný vzťah medzi obeťou a páchatel'om,
- obeť býva v spoločnej domácnosti s páchatel'om,
- obeť je ekonomicky závislá na páchatel'ovi, alebo naopak, ak je páchatel' ekonomicky závislý na obeti (najmä prípady domáceho násilia dospelých detí voči rodičom),
- páchatel' sa už v minulosti správal voči obeti násilne, obeť takého konanie oznámila/neoznámila (príp. nebol daný súhlas podľa § 211 Trestného poriadku),
- obeť má strach z ďalšieho násilného správania páchatel'a,
- existencia iných súvisiacich konaní, najmä prípady neodkladných opatrení týkajúcich sa zákazu styku alebo priblíženia, rozvod, úprava styku s maloletým.

Pod vzťahom je potrebné rozumieť nielen pokrvné vzťahy alebo vzťahy založené na právnom úkone, ale aj faktické vzťahy, ktoré existujú alebo v minulosti existovali (napr. dlhodobý partner/partnerka, priateľ/priateľka, sused/susedka, kolega/kolegyňa).

V prípade, ak páchatel' **pozná obeť dlhodobo, príp. pozná jej zvyky a návyky, miesta na ktorých sa zdržiava, sa opäť môže zvyšovať riziko viktimizácie**, a to aj v prípade, ak medzi obeťou a páchatel'om v súčasnosti už neexistuje vzťah alebo nebývajú v spoločnej domácnosti. Nemusí ísť nevyhnutne o snahu páchatel'a pôsobiť na obeť, aby upravila svoju výpoveď a pod. Vzťah predstavuje riziko akéhokoľvek kontaktu páchatel'a s obeťou, ktorý je neželaný a môže pôsobiť na obeť traumatizujúco, a to aj v prípade, ak by účelom kontaktu bola snaha páchatel'a uzavrieť zmier.

Riziká, ktoré predstavuje páchatel'

Pre individuálne posúdenie a potrebu prijatia najmä opatrení na fyzickú ochranu obete **pred opakovanou viktimizáciou zo strany páchatel'a sú relevantné najmä nasledujúce faktory:**

- história násilia páchatel'a, minulé trestné a priestupkové konania týkajúce sa násilných trestných činov, nenávistných prejavov, vyhrážania, stalkingu (vrátane online stalkingu),
- história násilia páchatel'a voči konkrétnej obeti, jej blízkym osobám, alebo aj napr. história násilia voči spoločnému domácomu zvieratú,
- história skúseností s orgánmi sociálno-právnej ochrany a sociálnej kurately detí (napr. podozrenie zo zanedbania starostlivosti),

⁵² § 2 ods. 1 písm. c) bod 6 zákona o obetiach.

⁵³ Pozri dôvodovú správu k § 2 zákona o obetiach.

- správanie páchatel'a voči obeti po prvotnej viktimizácii (napr. vyhľadávanie kontaktu, zastráňovanie, stalking),
- príslušnosť k extrémistickej skupine, organizovanej skupine a väzby na jej členov,
- držba zbrane alebo držba zbrane blízkou osobou páchatel'a,
- použitie závažnej formy násillia,
- zdravotný stav páchatel'a (duševné problémy, diagnostikované duševné choroby a poruchy, závislosť).

Držba zbrane a násillná povaha páchatel'a (vzhľadom na históriu násillia alebo závažnú formu násillia) môže značným spôsobom zvyšovať riziko ohrozenia obete, obzvlášť, ak páchatel' obeť pozná a má jej kontaktné údaje.

Vyhodnotenie

Jednotlivé rizikové faktory spomínané vyššie je potrebné vnímať **vo vzájomnej kombinácii a týmto spôsobom aj pristupovať k vyhodnoteniu** či ide o obzvlášť zraniteľnú obeť, ktorej hrozí zvýšené riziko opakovanej alebo druhotnej viktimizácie.

Vlastnosti týkajúce sa páchatel'a a existencia vzťahu medzi obeťou a páchatel'om predstavujú zároveň rizikové faktory pre opakovanú viktimizáciu zo strany páchatel'a. Tu je namieste sa zaoberať aj **otázkami či má obeť obavu z opakovanej viktimizácie alebo strach z páchatel'a**, či sa jej už páchatel' v minulosti dopustil a pravidelne vyhodnocovať či sa v procese trestného konania mení správanie a vzťah páchatel'a k obeti. Uvedené možno ilustrovať najmä na prípadoch domáceho násillia, kedy dochádza k podceneniu rizika, ktoré predstavuje páchatel' a jeho vzťah k obeti, pričom určité formy násillného správania páchatel'a sa môžu postupne stupňovať v závislosti od priebehu trestného konania alebo súvisiacich civilných konaní (napr. riziko sa môže meniť, v prípade, ak je podaný návrh na úpravu rodičovských práv alebo vzájomných civilných vzťahov medzi obeťou a páchatel'om).

Osobné vlastnosti obete a druh alebo spôsob spáchania trestného činu majú vplyv najmä na riziko druhotnej viktimizácie zo strany orgánov činných v trestnom konaní, súdov a subjektov poskytujúcich pomoc obetiam, a to najmä v prípadoch necitlivého prístupu, potreby opakovať výsluch, kedy sa obeť musí opätovne vyjadrovať k prežitej traume z prvotnej viktimizácie počas trestného konania.

Až kombinácia všetkých vyššie spomínaných faktorov vytvára komplexný obraz o možnej zraniteľnosti obete a nadväzujúcej potreby prijať primerané opatrenia na ochranu obete pred druhotnou alebo opakovanou viktimizáciou.

V prípade kombinácie rôznych faktorov, **sa obzvlášť zraniteľnou obeťou môže stať aj nepriama obeť**, t.j. pozostalý osoby, ktorej bola trestným činom spôsobená smrť. A to najmä v prípade, ak bude vykazovať niektorú z osobných charakteristík (napr. osoba nad 75 rokov, osoba so zdravotným postihnutím) a páchatel' sa v minulosti vyhrážal priamej alebo nepriamej obeti, príp. sa snaží kontaktovať/zastrašiť nepriamu obeť.

Príklad 1: Pán M. 50-ročný muž bez domova, ktorého niekoľkokrát počas 3 mesiacov napadla skupinka mladých 20-ročných mužov pred zariadením pre ľudí bez domova. Počas fyzických útokov pánovi M. nadávali, poukazovali na jeho status osoby bez domova a rečovú vadu a vyhrážali sa, že ak útok nahlási, zabijú ho. Pri poslednom útoku náhodný okoloidúci privolať hliadku, ktorej sa podarilo chytiť jedného z páchatel'ov, ktorý mal vytetované symboly s nacistickou tematikou. Ako reakciu na zadržanie jedného z páchatel'ov, pri najbližšej návšteve zariadenia, pána M. ho skupinka páchatel'ov surovo fyzicky napadla a pán M. bol hospitalizovaný.

Pri obetiach domáceho násillia odporúčame uskutočniť špecializované individuálne posúdenie, ktoré je zamerané na odhad rizika, a nie všeobecné individuálne posúdenie podľa modelového dotazníka. Odporúčame využiť dotazník pripravený v rámci **Metodiky postupu polície v prípadoch domáceho násillia**.⁵⁴ Obdobne tak v prípadoch obetí nenávistných trestných činov odporúčame využiť dotazník v prílohe č. 4, ktorý adresuje aj riziká ohrozenia menšiny/komunity.

Návrh opatrení na zabezpečenie ochrany obete pred druhotnou viktimizáciou

V rámci **predchádzania druhotnej viktimizácie**, odporúčame zamerať sa na využitie inštitútov a prijatie opatrení, ktoré zabezpečia citlivé zaobchádzanie s obeťou počas trestného konania. Tieto opatrenia nadväzujú už na štádium po identifikácii obete ako obzvlášť zraniteľnej a sú využiteľné aj v rámci prípravy výsluchu obzvlášť zraniteľnej obete:

- pri výsluchu využiť úpravu § 135 ods. 1 a 2 Trestného poriadku týkajúcu sa obzvlášť zraniteľných obetí, najmä zabezpečiť, aby sa výsluch nemusel opakovať a príp. bol konzultovaný s psychológom/pribratý psychológ,
- umožniť prítomnosť dôverníka/splnomocnenca obete, informovať obeť o jej právach zrozumiteľným spôsobom,
- zahrnúť informácie o individuálnom posúdení, najmä vo vzťahu riziku opakovanej viktimizácie pre obeť, jej blízke osoby alebo širšie okolie/komunitu do spisu pre ďalšie použitie,
- komunikovať so subjektom poskytujúcim pomoc obetiam (ak si ho obeť zvolila) o možných aktualizáciách individuálneho posúdenia a príp. opatreniach na zabezpečenie ochrany obete pred následnou viktimizáciou,
- informovať obeť o možnosti získať odškodnenie od štátu po začatí trestného konania a možnosti získať odškodnenie od štátu v pomerne krátkom čase, po oznámení trestného činu.

Podrobnejšie informácie k opatreniam na ochranu obete sú v časti V. tejto metodiky.

IV.II. Identifikácia potencióálnych obetí trestných činov z nenávisti

Zákon o obetiach zaraďuje medzi obzvlášť zraniteľné obeť aj obeť trestných činov z nenávisti/nenávistných trestných činov. Na tomto mieste preto považujeme za potrebné venovať sa aspoň v stručnosti aj identifikácii potencióálnych trestných činov z nenávisti a obetí trestných činov z nenávisti.

Obete nenávistných trestných činov sa stávajú obeťou **z dôvodu ich osobnej charakteristiky**, ktorú zvyčajne nedokážu zmeniť a trestný čin priamo útočí na ich identitu (či už skutočnú alebo domnelú). Pri niektorých obetiach sa môže vyskytovať viac znakov alebo chránených charakteristík, na základe ktorých si ich páchatel „vybral“. Útok na obeť z dôvodu pohlavia, sexuálnej orientácie, národnosti, rasovej alebo etnickej príslušnosti, náboženského vyznania alebo viery, zdravotného postihnutia, problémom s porozumením, socio-ekonomického statusu⁵⁵ môže zanechať hlboké socio-emočné a psychologické následky, ktoré sa nemusia prejaviť ihneď po trestnom čine.

Nenávistné trestné činy však nemajú len priamy vplyv na konkrétne obeť, ale aj **nepriamy vplyv na celú menšinu/komunitu** a jasne odkazujú obetiam ako aj menšine/komunitu, že nie je vítanou súčasťou spoločnosti. Trestné činy z nenávisti majú väčší spoločenský dosah a môžu ovplyvniť bezpečnosť celej menšiny/komunity, čo je potrebné opäť zväžiť najmä pri prijímaní opatrení na predchádzanie viktimizácie a ochrane obeti.

⁵⁴ Oľga Pietruchová, Andrej Kuruc, Barbora Burajová: Metodika postupu polície v prípadoch domáceho násillia, druhé vydanie (2019). Dostupné na <https://www.zastavmenasillie.gov.sk/prirucky/>

⁵⁵ Pozn. v prípade obetí nenávistných trestných činov, môže aj tento status indikovať potencióálny nenávistný motív zo strany páchatela, najmä v prípade ľudí bez domova.

Identifikácia potenciálnych trestných činov z nenávisti

Trestné činy z nenávisti sú páchané na základe znakov, ktoré osobe **prisudzuje páchateľ, bez ohľadu na to či obeť je skutočným nositeľom týchto znakov alebo nie**. Preto je dôležitejšie sa zamerať na vnímanie páchateľa ako na to či obeť skutočne tieto znaky má alebo nie, nakoľko pre obeť trestných činov z nenávisti **môže byť ťažké verejne priznať niektorý znak, príp. aj ohrozujúce, ak by sa k týmto údajom dostali nepovolane osoby**. Taktiež je potrebné sa vyvarovať konštatovaniu vlastných záverov o príslušnosti osoby k niektorej z menšín alebo prisudzovaniu jej niektorého z chránených znakov.

Pri identifikácii potenciálnych trestných činov z nenávisti je potrebné brať do úvahy:

- **urážlivé alebo hanlivé výroky** adresované obeti alebo svedkom ohľadom niektorého z chránených znakov. Tieto vyjadrenia môžu mať formu slov, nápisov, symbolov alebo gest.
- **okolnosti trestného činu ako sú miesto⁵⁶, čas a dátum trestného činu⁵⁷** (napr. dátumy spojené s extrémistickou ideológiou, dátumy spojené s náboženskými sviatkami, dátumy nadväzujúce na dôležitú udalosť) alebo **špecifikum útoku zameraného na identitu** (napr. zničenie načúvacieho prístroja, zhodenie z invalidného vozíka),
- **použitie závažnej formy násillia** v prípadoch, ak sú páchateľ a obeť z iných sociálnych skupín (najmä v prípadoch útokov na ľudí bez domova),
- **absencia podstatného motívu** môže taktiež indikovať nenávistný motív,
- **nenávistné alebo diskriminačné prejavy/vyjadrenia páchateľa aj v online priestore**, vlastníctvo materiálov týkajúcich sa nenávisti voči niektorej skupine, násilná história páchateľa voči skupine osôb s chráneným znakom, účasť alebo podieľanie sa na chode skupiny, ktorá vyjadruje nenávistné postoje, postoj páchateľa k obeti počas konania (napr. zdôrazňovanie jeho nadradenia alebo pohrdanie obeťou),
- **identifikácia obete ako príslušníka jednej alebo viacerých menšín** (napr. žena rómskej národnosti, transrodová žena),
- **rodovo-podmienené násillie a násillie na ženách**, vrátane sexuálneho násillia a domáceho násillia by malo byť posudzované pre možný nenávistný motív.

Základné otázky pre identifikáciu potenciálnej obete trestného činu z nenávisti

- Podľa Vášho názoru, prečo na Vás páchateľ zaútočil/napadol/urážal Vás?
- Podľa Vášho názoru, zaútočil/napadol/urážal by Vás páchateľ aj za iných okolností?
- Používal páchateľ pri páchaní trestného činu hanlivý jazyk, narážal na domnelú príslušnosť k niektorej z menšín, používal gestá? Mal príp. pri sebe nejaké známky príslušnosti k extrémistickej skupine (napr. oblečenie, vlajky, symboly, tetovanie)?
- Vnímali ste vy alebo Vaše okolie/komunita, že tento čin bol spáchaný z dôvodu motivácie založenej na predsudkoch?
- Bol trestný čin spáchaný na mieste dôležitého významu pre Vás alebo Vaše okolie/komunitu? Alebo je spojený tento čin s nejakým konkrétnym dátumom?
- Čo predchádzalo útoku páchateľa? Napr. nadávky, vyhrážky, online vyhrážanie alebo urážanie, symboly alebo gestá.

⁵⁶ Napr. okolie budovy niektorej viery, pamätník obetí holokaustu, pamätníky predstaviteľov niektorých režimov, PRIDE pochod, miesta a okolie, kde sa stretávajú LGBTI+ osoby.

⁵⁷ Napr. Hitlerova narodeniny, výročie vzniku Slovenského štátu, Pamätný deň obetí holokaustu a rasového násillia, Medzinárodný deň pamiatky obetí holokaustu, Pamätný deň rómskeho holokaustu.

Počas kladenia týchto otázok je potrebné obeti zdôrazniť, prečo je dôležité sa ich pýtať a to, že ich cieľom je zistiť možný motív páchatel'a a nie skutočnú príslušnosť obete k niektorej z menšín. Vždy, keď je to možné, odporúčame **vyhnúť sa otázkam zameraným na príslušnosť obete k niektorej z menšín alebo či skutočne má chránený znak.**⁵⁸ **Takéto otázky patria do súkromnej sféry obete** a mali by sa klásť, iba v nevyhnutnej miere potrebnej pre objasnenie skutočností.

V prípade, ak je nevyhnutné zisťovať potenciálnu príslušnosť obete k niektorej z menšín, je potrebné zabezpečiť, aby tieto informácie **neboli zdieľané s páchatel'om ako ani jeho právnym zástupcom a obeť bude poučená o možnosti požiadať o neuvedenie jej totožnosti.**⁵⁹ Totožnosť v tomto kontexte je potrebné chápať aj ako informácie o príslušnosti k niektorej z menšín a tieto informácie by mali byť súčasťou oddeleného spisu.

Otázky týkajúce sa nenávisťného motívu a príslušnosti je potrebné korigovať aj v prípade, ak sa ich pýta právny zástupca páchatel'a prostredníctvom orgánu činného v trestnom konaní. Tieto otázky **nesmú neprímeraným spôsobom zasahovať do súkromia obete**⁶⁰ alebo slúžiť k jej zastrášaniam.

Nie je vhodné klásť otázky „prečo“, napr. Prečo ste mali oblečené..? Prečo ste sa držali za ruky? Prečo ste sa stali obeťou? Prečo ste nekričali? Obete reagujú v krízových situáciách odlišne, niektoré sú schopné reagovať na útok, iné nie, nie je vhodné kritizovať reakciu obete ako v jej prítomnosti posudzovať či k spáchaniu trestného činu došlo napr. v dôsledku oblečenia.

IV.III. Identifikácia okamžitých potrieb a ohrozenia obete

Okamžité potreby a ohrozenie obete sa viažu na situáciu a obdobie bezprostredne po trestnom čine a sú spojené najmä so zabezpečením zdravotnej starostlivosti, prístupu k odbornej pomoci a fyzickej ochrane obete. Súčasťou tohto posudzovania by malo byť preto aj **vyhodnotenie bezprostredného rizika/ohrozenia obete pred opakovanou viktimizáciou a prijatie nadväzujúcich opatrení zameraných na ochranu obete**, príp. jej blízkych osôb pred opakovanou viktimizáciou.

Identifikácia okamžitých potrieb a ohrozenia obete by mala nasledovať **bezprostredne po identifikácii obzvlášť zraniteľnej obete**. V prípade nejasného výsledku, či je obeť obzvlášť zraniteľná alebo nie, odporúčame vykonať identifikáciu okamžitých potrieb a ohrozenia obete.

V prípade, ak obeť už na niektoré otázky odpovedala počas výsluchu (ak sa posúdenie realizuje po výsluchu) alebo z okolností spáchania trestného činu je zrejماً odpoveď na ne, nie je potrebné, aby sa takéto otázky kládli obeti opakovane. Opakované otázky môžu spôsobiť obeti druhotnú viktimizáciu.

Použitie modelového dotazníka by nemalo byť mechanické. Na niektoré otázky nebude vedieť obeť odpovedať a v prípade iných, môže byť v danom okamihu pre obeť traumatizujúce na ne odpovedať, preto je potrebné zvážiť relevantnosť otázok a dotazovať sa len na tie, na ktoré daná obeť môže poznať odpoveď a príp. ešte neodpovedala alebo nie sú zrejmé.

Modelový dotazník (príloha č. 3) je **podkladom pre orgány uskutočňujúce individuálne posúdenie** pre zohľadnenie všetkých rizikových faktorov. Zároveň navrhované modelové otázky slúžia ako podklad pre štruktúrovaný rozhovor, počas ktorého je možné zistiť bližšie informácie o pocite ohrozenia obete,

⁵⁸ § 132 ods. 2 Trestného poriadku: „Otázky nesmú zasahovať do súkromia vypočúvaného, ak sa to priamo netýka spáchania trestného činu, obvineného alebo podozrivého.“

⁵⁹ § 62 ods. 2 Trestného poriadku: „Na žiadosť oznamovateľa sa v trestnom oznámení neuvedú údaje o jeho totožnosti. Materiály, ktoré umožňujú zistenie totožnosti takého oznamovateľa, sa ukladajú na prokuratúre. Do spisu sa zakladajú len s jeho súhlasom.“

⁶⁰ § 132 ods. 2 Trestného poriadku.

príp. histórii násillia. V niektorých prípadoch, bude potrebné otázky prispôbiť aktuálnemu stavu a porozumeniu obeť.

Pri identifikácii okamžitých potrieb a ohrozenia obeť sa modelový dotazník zameriava na zisťovanie:

- zdravotného stavu obeť a potreby zdravotného ošetrovania,
- šoku/traumy a vnímania trestného činu obeťou pre možné odporúčanie obeť na odbornú pomoc (najmä psychologickú),
- dostupnosti podpory, najmä emočnej, zo strany blízkych osôb,
- prístup obeť k potrebným dokladom, bývaniu a financiám,
- rizika opakovanej viktimizácie zo strany páchatel'a, pričom zohľadňuje vzťah páchatel'a a obeť, históriu násillia a rizikové faktory na strane páchatel'a.

IV.II.a. Identifikácia okamžitých potrieb

Modelové otázky zamerané na zistenie okamžitých potrieb obeť

- Ako Vás zasiahol/ovplyvnil trestný čin? Ste zranený/á? Bolí Vás nejaká časť tela? (opis zranení, príp. psychickej ujmy)
- Pociťujete stres, úzkosť, strach, smútok alebo hanbu v súvislosti s incidentom? Pociťuje iné nezvyčajné pocity?
- Cítite sa izolovane alebo depresívne?
- Máte príbuzných alebo inú blízku osobu, ktorá Vám môže pomôcť alebo na ktorú sa môžete obrátiť a požiadať o podporu? Chceli by ste, aby tu bola s Vami blízka osoba, pri ktorej sa cítite v bezpečí?
- Máte so sebou alebo prístup k dokumentom ako občiansky preukaz, rodný list, vodičský preukaz, preukaz poistenca?
- Máte k dispozícii bezpečné bývanie, do ktorého nemá prístup páchatel'? Môžete podľa vlastného uváženia prísť a odísť domov? Máte prístup k financiám?

Návrh opatrení na zabezpečenie okamžitých potrieb obeť

V prípade výrazných dopadov trestného činu na obeť, je potrebné sa zamerať najmä na zabezpečenie pomoci obeťi a obzvlášť citlivý prístup k obeťi v ďalšom konaní:

- zabezpečiť/sprevádzať obeť na zdravotné ošetrovanie v prípade viditeľných zranení alebo zranení identifikovaných obeťou,
- pomôcť obeťi kontaktovať blízku osobu, subjekt poskytujúci pomoc obeťiam alebo vyhľadať krízovú pomoc na niektorých z liniek dôvery, poskytnúť obeťi informácie o dostupnej pomoci a kontaktné údaje,
- informovať obeť o možnosti sprievodu dôverníka na jednotlivé úkony,
- pomôcť obeťi kontaktovať zariadenia sociálnych služieb poskytujúce núdzové bývanie,
- sprevádzať obeť do spoločnej domácnosti za účelom zbalenia potrebných vecí, dokladov a pod.

IV.II.b. Identifikácia ohrozenia obeť

Otázky zamerané na identifikáciu ohrozenia obeť je možné rozdeliť do **2 okruhov**.

Modelové otázky – okruh 1

Prvý okruh, 13 otázok je zameraný na zisťovanie bezprostredného ohrozenia obeť vyplývajúceho zo vzťahu obeť a páchatel'a, histórie násillia a správania páchatel'a voči obeťi po trestnom čine. Tento okruh je teda relevantný najmä v prípade, ak je páchatel' identifikovaný a s obeťou sa navzájom poznajú.

Otázky zamerané na správanie páchatel'a po trestnom čine budú však relevantné aj v tých prípadoch, ak sa obeť a páchatel' pred trestným činom nepoznali, ale páchatel' sa snaží pôsobiť na obeť (vyznačené 4 otázky v modrom bloku).

- Poznáte páchatel'a? Boli ste s ním v kontakte pred incidentom?
- Ste/boli ste v príbuzenskom vzťahu alebo inom vzťahu s páchatel'om? Bývate s páchatel'om v spoločnej domácnosti?
- Býva alebo pracuje páchatel' vo Vašom okolí? (napr. v okolí bydliska alebo pracoviska, miesta pravidelných stretnutí skupiny, ktorej ste členom/členkou)
- Máte obavu, že sa bude opakovať násilné správanie? Cítite sa ohrozená/ý ďalším násilím zo strany páchatel'a?
- Ste/boli ste v kontakte s páchatel'om po incidente? Máte strach z toho, že by Vás mohol páchatel' kontaktovať?
- Pokúšal sa Vás páchatel' kontaktovať po incidente? Snažil sa Vás presvedčiť/zastrašiť, aby ste neoznámili incident? Kontaktovali Vás iné osoby, ktoré sa Vás snažili presvedčiť/zastrašiť, aby ste neoznámili incident?
- Máte obavu, že by páchatel' alebo iná osoba mohla kontaktovať Vám blízke osoby alebo im ublížiť? Existujú ďalšie osoby, ktorým môže hroziť násilie? Ak áno, aké?
- Odohral sa podobný incident už v minulosti? Došlo k zhoršeniu situácie alebo Vašich vzájomných vzťahov?
- Správal sa k Vám páchatel' pred incidentom inak nevhodne/násilne? Napr. Vám nadával, urážal Vás, sledoval, sledoval Vaše mobilné aplikácie?
- Bol páchatel' v minulosti násilný voči Vám blízkej osobe/domácomu zvieratú alebo sa vyhrážal, že ublíži Vám alebo Vám blízkej osobe?
- Použil alebo vyhrážal sa páchatel' v minulosti použitím zbrane voči Vám alebo Vám blízkym osobám?
- Podali ste v minulosti voči páchatel'ovi trestné oznámenie/oznámenie o priestupku alebo privolali políciu?
- Máte s páchatel'om iný pretrvávajúci konflikt ohľadom financií, detí, práce alebo z iného dôvodu (napr. spoločné priestory v bytovom dome, záhrada)?

Modelové otázky – okruh 2

Druhý okruh, doplnujúcich 9 otázok, je **zameraný na zisťovanie rizika, ktoré predstavuje páchatel'**. Obeti je ich možné **klásť za predpokladu, že pozná páchatel'a** a vzhľadom na ich vzájomný vzťah je možné predpokladať, že disponuje informáciami o charaktere páchatel'a. Je však potrebné, aby v prípade pochybností, orgán uskutočňujúci individuálne posúdenie overil tieto informácie/otázky ohľadom rizika, ktoré predstavuje páchatel'.

V prípade, **ak sa obeť s páchatel'om nepozná** a nevie odpovedať na doplnujúcich 9 otázok, je **potrebné, aby tieto informácie zistil a vyhodnotil orgán uskutočňujúci individuálne posúdenie**. Riziká, ktoré predstavuje identifikovaný páchatel', môžu byť vysoké aj vo vzťahu k obeti, ktorú páchatel' nepozná, a to najmä v prípade, ak bol trestný čin motivovaný jednou (alebo viacerými) z osobných charakteristík obeti.

- Je páchatel' identifikovateľný? (kontrolná otázka)
- Je páchatel' maloletý? (kontrolná otázka)
- Má páchatel' prístup k zbrani/zbraniam? Ak áno, k akej?
- Bol páchatel' v minulosti trestne stíhaný alebo vedené voči nemu priestupkové konanie za čin voči Vám alebo Vám blízkym osobám?

- Bol páchatel v minulosti trestne stíhaný alebo vedené voči nemu priestupkové konanie? Išlo o závažný (násilný) trestný čin?
- Je páchatel členom alebo prejavuje sympatie voči extrémistickým skupinám?
- Má alebo mal páchatel v minulosti problémy so závislosťami na drogách, alkohole alebo iných látkach, príp. hrách?
- Má alebo mal v minulosti páchatel problémy s duševným zdravím? Podstúpil alebo podstupuje liečbu súvisiacu s duševným zdravím?
- Vyhrážal sa alebo sa pokúsil páchatel v minulosti o samovraždu?

Pozor: Modelový dotazník a v ňom predstavené rizikové faktory sa zmarievajú na identifikáciu individuálnej obete. V prípade viacerých obetí, môže mať individuálne posúdenie rôzne vyhodnotenie. Zároveň je potrebné upozorniť aj na to, že páchatel môže predstavovať riziká aj vo vzťahu k širšej skupine obyvateľov/menšine/komunite alebo voči spoločnosti. Modelový dotazník neslúži na vyhodnotenie rizika voči spoločnosti a spoločenským hodnotám.

Vyhodnotenie

Ako je zrejmé z vyššie uvedeného, bodové hodnotenie a vyhodnotenie jednotlivých otázok je pomerne náročné, nakoľko jednotlivé otázky nemusia byť relevantné vo všetkých prípadoch (napr. otázky zamerané na históriu násilia páchatela voči obeti, ak sa s páchatelom nepozná, ale zároveň riziko ohrozenia môže byť zvýšené vzhľadom na konanie páchatela po čine). Preto je **potrebné ku každému individuálnemu posúdeniu a jeho vyhodnoteniu pristupovať samostatne a vo vzájomnej súvislosti zvážiť jednotlivé rizikové faktory**. Každá otázka navyše obsahuje viacero podotázok, ktoré sú relevantné v prípade, ak obeť pozná/nepozná páchatela.

V prípade otázok zameraných na identifikáciu okamžitých potrieb, nie je potrebné realizovať vyhodnotenie v podobe bodového ohodnotenia. Na základe týchto otázok je možné určiť, aké opatrenia je potrebné prijať/realizovať, aby boli zabezpečené okamžité potreby obete.

Otázky zamerané na identifikáciu ohrozenia obete majú rôznu váhu ako aj relevantnosť vzhľadom na spáchaný trestný čin. Niektoré otázky nebudú v kontexte trestného činu, neznámej totožnosti páchatela alebo absencie vzťahu medzi obeťou a páchatelom relevantné. Tieto nerelevantné otázky sa preto obeti neadresujú a nie je možné ich ani vyhodnotiť.

Potrebné je individuálne zvážiť mieru rizika v závislosti od toho, na ktorú otázku odpovedala obeť „áno“. Napr. v prípade, ak obeť odpovedala „áno“ na otázku týkajúcu sa ohrozenia páchatelom alebo možného ďalšieho kontaktu s páchatelom a pokračujúceho konania, uvedené môže indikovať, že páchatel bude aj naďalej ohrozovať/zastrašovať obeť, čím sa riziko ohrozenia zvyšuje v porovnaní so situáciami, keď neexistuje vzťah medzi obeťou a páchatelom a páchatel sa obeť nesnažil ani vyhľadať.

Otázky zamerané na identifikáciu rizík, ktoré predstavuje páchatel je možné vyhodnotiť iba v prípade identifikovaného alebo identifikovateľného páchatela (napr. označila ho obeť, ale v tomto štádiu trestného konania ešte nebolo vydané uznesenie o vznesení obvinenia podľa § 206 Trestného poriadku). V prípade identifikovateľného páchatela, aj v prípadoch, ak obeť nemá informácie o príp. minulých trestných činoch, priestupkoch, držbe zbrane, **je úlohou orgánu vykonávajúceho individuálne posúdenie (najmä orgánov činných v trestnom konaní a súdu) vykonať také úkony, aby sa náležite zistili tieto relevantné faktory a bolo ich možné vyhodnotiť. A to obzvlášť v prípade, ak už z identifikácie obete ako obzvlášť zraniteľnej a prvého okruhu otázok je možné predpokladať ohrozenie obete.**

Napriek odporúčanému bodovému hodnoteniu k modelového dotazníku (súčasťou modelového dotazníka v prílohe č. 3) si dovoľujeme upozorniť, že **držba zbrane a história násilia voči obeti sú vo**

vzájomnej kombinácii najzávažnejšími rizikovými faktormi, ktoré samé o sebe môžu postačovať pre vyhodnotenie vysokého rizika. V kombinácii s inými faktormi, ako napr. závislosti alebo problémy s duševným zdravím sa toto riziko len zvyšuje.

Hrozba rizika ďalšieho násillia voči obeti alebo druhotnej viktimizácie sa mení v priebehu trestného konania a v závislosti od aj iných životných okolností a situácií. Je preto potrebné zvážiť potrebu komplexnej aktualizácie individuálneho posúdenia alebo len jeho čiastočnú aktualizáciu. Odporúčame individuálne posúdenie aspoň čiastočne aktualizovať pri zmene štádia trestného konania. **Individuálne posúdenie by sa malo aktualizovať vždy, keď sa vyskytnú zmeny týkajúce sa pobytu páchatel'a na slobode, ochranných opatrení alebo nadviazania nového/ďalšieho kontaktu páchatel'a s obeťou.**

Návrh opatrení na zabezpečenie ochrany obete pred opakovanou viktimizáciou

V prípade, ak na základe vyhodnotenia modelového dotazníka vyplynie, že obeti hrozí opakovaná viktimizácia zo strany páchatel'a, je potrebné sa zamerať na prijatie opatrení zabezpečujúcich **najmä fyzickú, ale aj psychickú bezpečnosť obete.** Týmito opatreniami sú najmä:

- využitie inštitútov zadržania⁶¹ alebo vykázania podozrivej osoby⁶², zaistenia veci (najmä v prípade zbrane), ak sú splnené podmienky,
- úprava zákazu styku páchatel'a s obeťou⁶³, poskytnutie informácií o možnosti podania návrhu na vydanie neodkladného opatrenia podľa Civilného sporového poriadku,⁶⁴
- zabezpečiť, aby sa obeť nestretla s páchatel'om v čakárni a páchatel' nebol prítomný pri výsluchu,
- informovať obeť o prepustení alebo úteku z väzby, z výkonu trestu odňatia slobody alebo ochranného liečenia, z výkonu detencie, o prerušení výkonu trestu odňatia slobody, o zmene výkonu ochranného liečenia z ústavného na ambulantné liečenie,⁶⁵
- dohodnúť rýchly kontakt na políciu v prípade ohrozenia obete alebo nevyžiadaného kontaktu páchatel'a s obeťou,
- spolupracovať so subjektom poskytujúcim pomoc obetiam pre zabezpečenie napr. náhradného bývania,
- informovať obeť o možnosti neuvedenia totožnosti v trestnom oznámení a viesť jej údaje samostatne.⁶⁶

Pri **obetiach nenávistných trestných činov** je potrebné sa zamerať aj na opatrenia týkajúce sa **bezpečia menšiny, komunity, príp. určitých miest a potenciálnej hrozby** voči skupine obyvateľov, ktorá môže patriť medzi nepriamo ohrozené osoby:

- poskytnúť zvýšenú ochranu menšine, komunite alebo zvýšenú kontrolu určitého miesta napr. formou pravidelných pochôdzok v spolupráci s miestnou políciou,
- preskúmať súvisiace incidenty, identifikovať potenciálne hrozby (napr. skupiny pôsobiace v danom okolí),
- sledovanie online priestoru, resp. nahlásených prípadov online nenávistných prejavov,
- v prípade susedských vzťahov/konfliktov, odporučiť formy mediácie a deeskalácie napätých vzťahov.

⁶¹ § 85 a 86 Trestného poriadku.

⁶² § 27a zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore.

⁶³ Napr. v prípadoch podľa § 82 Trestného poriadku pri nahradení väzby.

⁶⁴ § 4 ods. 2 písm. e) zákona o obetiach.

⁶⁵ § 46 ods. 8 a § 139 Trestného poriadku.

⁶⁶ § 62 ods. 2 Trestného poriadku.

V. Opatrenia na ochranu obeť pred následnou viktimizáciou

Ako sme spomínali už v úvode, prostriedky na ochranu obeť pred následnou viktimizáciou je možné v zásade rozdeliť na trestnoprocesné prostriedky, ktoré súvisia s trestným konaním a prostriedky mimo trestného konania, t.j. najmä prostriedky týkajúce sa civilných procesov ako sú neodkladné opatrenia a opatrenia, ktoré môžu prijímať najmä subjekty poskytujúce pomoc obetiam pri ich odbornej činnosti. Vzhľadom na zameranie sa tejto metodiky a potrebu prepojenia individuálneho posúdenia obeť, resp. pre naplnenie druhej zložky individuálneho posúdenia, a to prijatia adekvátnych opatrení, sa budeme ďalej podrobnejšie venovať najmä trestnoprocesným prostriedkom ochrany obeť.

Trestný poriadok rozoznáva celý rad prostriedkov, ktorými možno podľa potrieb konkrétnej obeť poskytnúť vhodnú ochranu. Niektoré ustanovenia priamo nadväzujú na zákon o obetiach, iné poskytujú **ochranu obeť z titulu súbežného postavenia poškodeného v trestnom konaní**. Spravidla pôjde o prostriedky ochrany, ktoré má obeť k dispozícii (napr. právo na sprievod dôverníka, právo na splnomocnenca, možnosť utajenia osobných údajov), a je na obeť, či sa ich rozhodne využije. Iné prostriedky ochrany však vyplývajú priamo z kompetencií orgánov činných v trestnom konaní a súdov, pri ktorých obeť samotná nerozhoduje či budú uplatnené alebo nie (napr. úprava výsluchu obzvlášť zraniteľnej obeť).

Ochrana obeť je v Trestnom poriadku vyjadrená už v jeho zásadách, zákonodarca ju v § 2 Trestného poriadku vymedzuje nasledovne: „Orgány činné v trestnom konaní a súd sú povinné v priebehu celého trestného konania umožniť poškodenému plné uplatnenie jeho práv, o ktorých ho treba riadne, vhodným spôsobom a zrozumiteľne poučiť. Trestné konanie sa musí viesť s potrebnou ohľaduplnosťou k poškodenému a rodinným príslušníkom obeť podľa osobitného zákona. Treba zohľadniť jeho osobnú situáciu a okamžité potreby, vek, pohlavie, prípadné zdravotné postihnutie a jeho vyspelosť a zároveň plne rešpektovať jeho fyzickú, mentálnu a morálnu integritu. Ustanovenia osobitného zákona o právach obeť trestných činov tým nie sú dotknuté.“

Povinnosť vedenia trestného konania ohľaduplne k obeť, povinnosť riadneho, vhodného a zrozumiteľného poučenia obeť, ako aj umožnenie realizácie práv obeť v plnom rozsahu vyplýva orgánom činným v trestnom konaní a súdu už z vymedzenia tejto základnej zásady.

Podľa § 49 Trestného poriadku „*orgán činný v trestnom konaní a súd je povinný poškodeného o jeho právach poučiť podľa tohto zákona a poskytnúť mu plnú možnosť na ich uplatnenie.*“ V spojení s ustanovením § 4 ods. 2 písm. a) zákona o obetiach možno konštatovať **povinnosť orgánov činných v trestnom konaní a súdov riadne a s ohľadom na potreby konkrétnej obeť vysvetliť jej práva, ako aj ich význam v trestnom konaní**.

Prostriedky ochrany obeť vo vzťahu k trestnému procesu **rozoznáva tiež zákon o obetiach**. Ako vyplýva z ustanovenia § 8 ods. 2 zákona o obetiach, orgány činné v trestnom konaní a súdy za účelom predchádzania spôsobenia druhotnej alebo opakovanej viktimizácie obeť alebo rodinným príslušníkom obeť **prijímajú účinné opatrenia**.

V.I. Osobitné miestnosti a zabránenie vizuálnemu kontaktu s páchatelom

Zákon o obetiach za účinné opatrenia podľa § 8 ods. 2 výslovne považuje **používanie vhodne prispôbených úradných miestností alebo iné opatrenia na zabránenie styku podozrivého alebo obvineného s obeťou či rodinnými príslušníkmi obeť**. Obdobne potom Trestný poriadok v § 262a

ukladá predsedovi senátu povinnosť vypočuť svedka – obzvlášť zraniteľnú obeť alebo jej rodinného príslušníka tak, aby sa zabránilo vizuálnemu kontaktu s obžalovaným.

Za účelom ochrany práv obete ako poškodeného možno vylúčiť verejnosť z hlavného pojednávania, pričom súd tak postupuje z úradnej povinnosti alebo na návrh poškodeného alebo prokurátora.⁶⁷

V rámci národného projektu „Zvyšovanie účinnosti súdnictva prostredníctvom ochrany/posilnenia postavenia obetí a zraniteľných strán“ boli na 8 súdoch (okresných súdoch v Galante, Spišskej Novej Vsi, Rožňave, Rimavskej Sobote, Zvolene, Bratislave II, Prešove a Krajského súdu v Prešove) zriadené **špecializované miestnosti**, ktoré sa majú primárne využívať na prácu s deťmi, je však možné ich využívanie v prípade všetkých obzvlášť zraniteľných obetí. Nie sú určené výlučne len na výsluchy v súdnom konaní, v zmysle usmernenia MS SR ich môžu využívať aj príslušníci Policajného zboru a Úrady práce sociálnych vecí a rodiny. Tieto miestnosti je možné využívať tak v prípade trestných konaní ako aj civilných konaní.

V.II. Ochrana obete pre nežiaducim kontaktom

Za významný prostriedok ochrany obete v podobe eliminácie rizika vzniku opakovanej viktimizácie je potrebné považovať **zákaz úmyselne sa priblížiť k určitej osobe na vzdialenosť menšiu ako päť metrov, zákaz alebo obmedzenie kontaktu** s určenou osobou v akejkoľvek forme vrátane kontaktovania prostredníctvom elektronickej komunikačnej služby alebo inými obdobnými prostriedkami alebo **zákaz zdržiavať sa v blízkosti obydliá** určenej osoby alebo v určenom mieste, kde sa takáto osoba zdržuje alebo ktoré navštevuje.⁶⁸

Počas trestného stíhania obvineného však možno **zmienené obmedzenia a povinnosti uložiť len v prípade nahradenia väzby**, čo v praxi znamená, že prokurátor musí podať návrh na vzatie obvineného do väzby, hoci už sám dospeje k záveru, že účel väzby možno dosiahnuť inak. Problematickou môže byť situácia, kedy objektívne nie je prítomný niektorý z dôvodov väzby (napr. páchatel s osobou nemá bližší vzťah, nepozná jej osobné údaje, adresu a pod., jedná sa o ojedinelý exces páchatela). Záujem obete na ochrane pred páchatelom z dôvodu subjektívnej obavy pred jeho osobou nie je väzobným dôvodom, preto nemožno aplikovať povinnosti a obmedzenia, ktorými sa zabezpečuje posilnenie účelu nahradenia väzby.

Aplikačným nedostatkom ďalej je, že pokiaľ súd v priebehu trestného konania zmení povinnosti a obmedzenia obvinenému, ktorému bola väzba nahradená, nie je voči takému rozhodnutiu prípustný opravný prostriedok tak zo strany poškodeného, ako aj prokurátora.

Pre výkon zákazu úmyselne sa priblížiť k obeti musí **obeť súhlasiť s nosením zariadenia na monitorovanie pohybu obvineného v prípade, že ten sa priblíži na určitú vzdialenosť**. Za efektívne a smerujúce k zachovaniu ochrany obete pred následnou viktimizáciou sa javí poučenie ohľadom súhlasu k noseniu zariadenia slúžiaceho na monitorovanie pohybu obvineného. Pokiaľ obeť s nosením zariadenia nesúhlasí, nie je následne dôvod, aby ju v rovnakej veci opakovane kontaktoval probačný a mediačný úradník.

⁶⁷ § 249 ods. 3 Trestného poriadku

⁶⁸ § 82 ods. 1 písm. h), j) k) Trestného poriadku

V.III. Ochrana počas výsluchu obete

Na ochranu obzvlášť zraniteľnej obete, prípadne rodinného príslušníka obzvlášť zraniteľnej obete pred druhotnou viktimizáciou vystupuje Trestný poriadok osobitnými ustanoveniami upravujúcimi priebeh úkonu.⁶⁹

Svedka, ktorý je obzvlášť zraniteľnou obeťou, alebo rodinným príslušníkom takej obete, a to až do momentu, kým sa nepreukáže opak, **je potrebné vypočuť s využitím videokonferenčného zariadenia a za prítomnosti psychológa**. Orgán činný v trestnom konaní pred výsluchom prekonzultuje so psychológom spôsob vedenia výsluchu, aby sa tak zabránilo riziku vzniku druhotnej viktimizácie, a ak výsluch alebo pokračovanie v ňom môže mať nepriaznivý vplyv na psychický stav vypočúvanej osoby, môže psychológ navrhnúť odloženie vykonania výsluchu alebo jeho prerušenie počas jeho intervencie. **Otázky môžu byť svedkovi v prípravnom konaní kladené len prostredníctvom orgánu činného v trestnom konaní**. V prípravnom konaní možno výsluch obzvlášť zraniteľnej obete zopakovať len so súhlasom prokurátora, pričom ho vykoná spravidla tá istá osoba.

Pokiaľ je vypočúvaná obzvlášť zraniteľná obeť, ktorá je **dieťaťom**, je potrebné výsluch realizovať za účasti orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (pokiaľ na úkone nie je prítomný opatrovník osoby, ktorej spôsobilosť na právne úkony je obmedzená). Ak to môže prispieť k správne mu vykonaniu výsluchu, prizve sa k výsluchu aj zákonný zástupca alebo pedagóg.

Trestný poriadok v § 135 ods. 3 Trestného poriadku rozlišuje obzvlášť zraniteľnú obeť a svedka, u ktorého vzhľadom na jeho osobné vlastnosti, vzťah k obvinenému alebo k podozrivému, závislosť od obvineného alebo podozrivého alebo povahu a okolnosti spáchania trestného činu existuje riziko druhotnej viktimizácie (hoci táto samotná skutočnosť postačuje v zmysle zákona o obetiach na postavenie obzvlášť zraniteľnej obete), čo nasvedčuje správnosti záveru o nevyhnutnosti individuálneho posúdenia obete v každom jednom prípade.

V.IV. Vykázanie a nadväzujúce neodkladné opatrenia

Súčasťou systému ochrany obetí sú okrem zákona o obetiach a Trestného poriadku i ďalšie právne predpisy, ktorých ustanovenia rozoznávajú inštitúty slúžiace na poskytnutie ochrany obetiam trestných činov. Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Zb. o Policajnom zbore (ďalej len „zákon o Policajnom zbore“) poskytuje **prostredníctvom inštitútu vykázania zo spoločného** obydľia ochranu predovšetkým obetiam trestného činu domáceho násillia.⁷⁰

Oprávnenie policajta vykazať osobu zo spoločného obydľia s ohrozenou osobou predstavuje prostriedok ochrany obete **nemajúci vplyv na priebeh trestného konania**, avšak tento inštitút tvorí súčasť systému ochrany obetí trestných činov a mal by byť nasledovaný ďalšími, i trestnoprocesnými prostriedkami ochrany.

Vykázanie zo spoločného obydľia teda ako prvok administratívneho práva⁷¹ spravidla predchádza začiatku trestného konania vo veci, prípadne sa so začiatkom trestného konania prekrýva, najmä pokiaľ

⁶⁹ § 135 ods. 3 Trestného poriadku v spojení s § 135 ods. 1, ods. 2 Trestného poriadku

⁷⁰ Podľa § 2 ods. 1 písm. e) zákona o obetiach trestným činom domáceho násillia trestný čin spáchaný násillím alebo hrozbou násillia na príbuznom v priamom rade, osvojiteľovi, osvojencovi, súrodencovi, manželovi, bývalom manželovi, druhovi, bývalom druhovi, rodičovi spoločného dieťaťa alebo inej osobe, ktorá s páchatelom žije alebo žila v spoločnej domácnosti

⁷¹ Rozhodnutie policajta vykazať osobu zo spoločného obydľia nie je prokurátor oprávnený rušiť pri výkone dozoru v trestnom konaní

je trestné stíhanie vo veci začaté vykonaním zašfovacieho, neodkladného alebo neopakovateľného úkonu, najčastejšie obhliadkou miesta činu alebo zadržaním podozrivej osoby.

V aplikačnej praxi nie sú ojedinelé prípady, kedy k vykázaniu zo spoločného obydlija policajný zbor nepristúpi ani formálne, a to z rôznych dôvodov (nejedná sa o faktické spoločné obydlie osôb, vykázanie sa nejaví ako účelné a pod.).

Vykázaná osoba **nesmie do spoločného obydlija vstúpiť po dobu štrnástich dní od vykázania**, pričom táto doba sa **predlžuje po podaní návrhu na vydanie neodkladného opatrenie** súdu až do vykonateľnosti súdneho rozhodnutia.

Hoci **povinnosť poučiť ohrozenú osobu o možnosti podať návrh na vydanie neodkladného opatrenia** a o následkoch takého návrhu má už príslušník Policajného zboru, ktorý osobu vykázal, je žiaduce, aby si v dotknutom rozsahu túto povinnosť splnil i policajt v zmysle Trestného poriadku konajúci vo veci. Záznam o vykázaní zašle policajt do 24 hodín v elektronickej podobe príslušnému intervenčnému centru, ktoré následne kontaktuje obeť trestného činu domáceho násillia a ponúkne jej poskytnutie krízovej intervencie a odbornej pomoci, a to do 72 hodín od doručenia záznamu o vykázaní.⁷² Na uvedenom badať, že pre účinnú ochranu obeť je nevyhnutná existencia riadne fungujúceho interdisciplinárneho systému.

Na vykázanie zo spoločného obydlija prirodzene nadväzujúcim prostriedkom ochrany obeť stojacim mimo trestné právo je **neodkladné opatrenie súdu vydané v civilnom konaní**, spočívajúce v uložení povinnosti osoby podozrivej z násillia, aby nevstupovala do domu alebo bytu, v ktorom býva ohrozená osoba,⁷³ príp. aj aby ohrozenú osobu nekontaktovala⁷⁴ alebo sa na určitú vzdialenosť nepribližovala.⁷⁵ Neodkladné opatrenie môže súd vydať bez ohľadu na to, či predtým bola osoba zo spoločného obydlija vykázaná. Ide sa však o návrhové konanie, teda na to, aby začal civilný súd vo veci konať je nevyhnutné podanie ohrozenej osoby.

Podľa § 328 ods. 2 Civilného sporového poriadku o návrhu na nariadenie neodkladného opatrenia zamedzujúceho vstup do domu alebo bytu, v ktorom býva ohrozená osoba, rozhodne súd do 24 hodín od doručenia návrhu. Vykonateľnosť nadobúda predmetné neodkladné opatrenie vyhlásením, resp. vyhotovením. Uvedené v praxi znamená, že pokiaľ bol návrh na vydanie neodkladného opatrenia doručený súdu v štrnásty deň vykázania (do plynutia lehoty sa počíta i deň vykázania), predlžujú sa účinky vykázania až do vyhotovenia rozhodnutia súdu o nariadení neodkladného opatrenia (na to má súd 24 hodín od doručenia návrhu). V prípade, že civilný súd konštatuje dôvodnosť návrhu na vydanie neodkladného opatrenia, vykázaná osoba následne nemôže vstúpiť do obydlija z právneho titulu vykonateľného neodkladného opatrenia. Súčasťou neodkladného opatrenia je vymedzenie časového obdobia, na ktoré sa obmedzenie vzťahuje.

V.V. Utajenie totožnosti

V zmysle ustanovení Trestného poriadku ďalej obeť disponuje možnosťou zatajenia svojej totožnosti, prípadne čiastočných údajov k jej osobe, čím môže byť mnohokrát eliminované riziko opakovanej viktimizácie. Nezriedka je obeť zároveň oznamovateľom trestného činu, pričom podľa § 62 ods. 2 Trestného poriadku sa **na žiadosť oznamovateľa v trestnom oznámení neuvedú údaje o totožnosti**

⁷² § 28a ods. 2 zákona o obetiach.

⁷³ § 328 ods. 2 písm. e) Civilného sporového poriadku.

⁷⁴ § 328 ods. 2 písm. g) Civilného sporového poriadku.

⁷⁵ § 328 ods. 2 písm. h) Civilného sporového poriadku.

oznamovateľa.⁷⁶ Hoci utajenie totožnosti oznamovateľa realizujú orgány činné v trestnom konaní vždy na návrh oznamovateľa, je **potrebné ho o dotknutom práve riadne poučiť**, o to viac pokiaľ je oznamovateľ zároveň obeťou, ktorej individuálne potreby môžu takému postupu zodpovedať.

Pri postupe podľa § 62 ods. 2 Trestného poriadku orgány činné v trestnom konaní neposudzujú dôvodnosť či účelnosť oznamovateľom navrhovaného utajenia totožnosti, ale v prípade, že taký návrh oznamovateľ uskutoční, je povinnosťou policajta alebo prokurátora návrhu vyhovieť.

Obdobný inštitút ochrany citlivých údajov obete, avšak v už v prebiehajúcom trestnom stíhaní, rozoznáva Trestný poriadok v ustanovení § 136 ods. 2, keď za prítomnosti dôvodnej obavy o život, zdravie, telesnú integritu obete (svedka) alebo jej blízkej osoby môže byť obeti povolené, aby **neuvádzala svoje údaje o totožnosti, bydlisku, prípadne mieste pobytu**. Na rozdiel od postupu pred začatím trestného stíhania sa však vyžaduje súhlas prokurátora a v súdnom konaní predsedu senátu, ktorí vyhodnocujú dôvodnosť aplikácie tohto inštitútu. Nevyžaduje sa, aby o taký postup obeť požiadala, aj keď v aplikačnej praxi to tak prirodzene najčastejšie je. Materiály, ktoré umožňujú zistenie totožnosti takého svedka, sa ukladajú na prokuratúre a v konaní pred súdom u predsedu senátu. Do spisu sa zakladajú len vtedy, ak ohrozenie pomíne.

V uvedenej súvislosti nemožno opomenúť **novelizované znenie § 136 ods. 1 Trestného poriadku**, v zmysle ktorého „*osobné údaje svedka, poškodeného alebo oznamovateľa sa v zápisnici poznacia len v miere nevyhnutnej na jeho identifikáciu a odlišenie od inej osoby, najmä uvedením mena a priezviska. Policajt vedie mimo spisu evidenciu chránených údajov svedka, poškodeného alebo oznamovateľa v rozsahu meno, priezvisko, dátum narodenia, číslo dokladu totožnosti, adresa trvalého pobytu, adresa na doručovanie, prípadne iné kontaktné údaje, ktoré predloží len prokurátorovi alebo súdu, aby boli chránené pred prístupnením osobám, ktoré majú právo nazerať do spisu. Ak úkon vykonáva prokurátor alebo súd, postupujú rovnako.*“ Na rozdiel od zatajovania totožnosti v postupe pred začatím trestného stíhania pôjde o všeobecný, obligatórny postup orgánov činných v trestnom konaní pri výsluchu svedka, prípadne svedka poškodeného alebo oznamovateľa. Ochrana obete je teda len sprievodným atribútom citovaného ustanovenia.

Nedokonalosťou zmienenej dikcie je však skutočnosť, že zákonodarca evidenciu chránených údajov svedka rozoznáva len v súvislosti so zápisnicou o výsluchu. Všeobecné ustanovenie rozoznávajúce náležitosti zápisnice zostalo zmenou právnej úpravy nedotknuté.⁷⁷ Nemožno teda vylúčiť, že nazretím do spisu nadobudne obvinený vedomosť o citlivých údajoch obete, napríklad zo zápisnice o obhliadke miesta činu, predvolania, upovedomenia o možnosti preštudovať vyšetrovací spis a pod. Vzhľadom na uvedené sa javí naďalej ako účelné v odôvodnených prípadoch aplikovať vhodné prostriedky ochrany obete.

Dotknuté prostriedky ochrany obete spočívajúce v neuvádzaní jej totožnosti či bydliska nachádzajú svoj význam v prípade, že páchateľ totožnosť obete nepozná, resp. mu nie je známe bydlisko obete.

V.VI. Zastupovanie splnomocnencom a právo na sprievod dôverníka

Zákon o obetiach a Trestný poriadok ako základné piliere systému ochrany obetí v podmienkach vnútroštátneho poriadku Slovenskej republiky prirodzene sprítomňujú prepojenie a nadväznosť svojich ustanovení. Azda najvýraznejším prepojením je možnosť obete dať sa zastupovať

⁷⁶ Materiály, ktoré umožňujú zistenie totožnosti takého oznamovateľa, sa ukladajú na prokuratúre. Do spisu sa zakladajú len so súhlasom prokurátora.

⁷⁷ § 58 Trestného poriadku

splnomocnencom, ktorým v zmysle § 53 ods. 1 Trestného poriadku môže byť aj poverený zástupca organizácie na pomoc poškodeným.

Splnomocnencom poškodeného môže byť osoba, ktorej spôsobilosť na právne úkony nie je obmedzená, **nevyžaduje sa teda právnické vzdelanie**, hoci určitý stupeň právneho povedomia sa v aplikačnej praxi javí ako potrebný. Splnomocnenec poškodeného môže za poškodeného podávať návrhy na vykonanie dôkazov, žiadosti a opravné prostriedky, zúčastňovať sa na úkonoch, na ktorých sa môže zúčastniť poškodený. Splnomocnenec poškodeného môže za poškodeného realizovať práva, konkrétne nazerať do spisu, uplatňovať nárok na náhradu škody, vyjadrovať sa k dôkazom, žiadať o informáciu o stave konania a ďalšie, **o čom musí byť obeť riadne a zrozumiteľne poučená** za zohľadnenia potrieb obeť v intenciách § 4 ods. 2 písm. a) zákona o obetiach.

Obeť má z titulu procesného postavenia poškodeného už v prípravnom konaní **právo na sprievod dôverníka** na úkonoch trestného konania, ktorý mu poskytuje potrebnú psychickú, prípadne inú pomoc. Splnomocnenec poškodeného môže byť zároveň dôverníkom poškodeného, čo sa v prípade zvýšeného rizika vzniku druhotnej viktimizácie javí ako vhodné. **Dôverník nemôže zasahovať do úkonu trestného konania**, pokiaľ je dôverník zároveň splnomocnencom poškodeného, môže realizovať práva poškodeného v jeho mene (napr. do zápisnice o úkone podávať návrhy, vyjadrenia a pod.). O práve obeť na sprievod dôverníka je potrebné ju upovedomiť v primeranom predstihu, aby obeť mala komfortný časový priestor na zabezpečenie dôverníka. Dôverníkom obeť môže byť poverený zástupca organizácie na pomoc poškodeným.

V.VII. Využívanie trestnoprocesných prostriedkov ochrany obeť v praxi

Pomerne všeobecná právna úprava ochrany obeť vymedzená tak v zákone o obetiach, ako aj v Trestnom poriadku, ponúka v aplikačnej praxi pre zainteresované subjekty viaceré výzvy. V konkrétnostiach upravujú dotknuté právne predpisy postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov pri úkonoch trestného konania s obeťou v podstate len pri výsluchu obzvlášť zraniteľnej obeť. **Základné zásady a pravidlá ochrany obeť je však potrebné akceptovať a aplikovať pri každom úkone trestného konania**, napr. obhliadke miesta činu, prehliadke tela, lekárskeho vyšetrenia, znaleckého skúmania a pod.

K obeť musí byť **vždy pristupované citlivo a ohľaduplne**, je na mieste, aby sa orgány činné v trestnom konaní pravidelne zaujímali o jej psychický i zdravotný stav v súvislosti s úkonmi trestného konania. Citlivý prístup je potrebné zachovávať tiež pri predvolávaní na úkon, akomkoľvek kontaktovaní obeť, či žiadosti o súčinnosť pri realizácii potrebných úkonov. Obeť je nevyhnutné vysvetliť podstatu úkonov orgánov činných v trestnom konaní a ich význam pre trestné konanie.

V.VII.a. Výsluch obeť – základné informácie

Pred samotným výsluchom obzvlášť zraniteľnej obeť je potrebné na základe individuálneho posúdenia obeť zistiť jej potreby a poskytnúť jej súčinnosť v zmysle zákona o obetiach. V súlade s individuálnym posúdením obeť vypočúvajúca osoba poučí obzvlášť zraniteľnú obeť o jej právach s osobitným dôrazom na práva súvisiace so zabezpečením zistených potrieb. Poučenie by malo opakovane obeť vysvetliť právo na sprievod dôverníkom, zastupovanie splnomocnencom či možnosti právnej pomoci. V súvisiacej rovine je v zmysle materiálneho ponímania ochrany obeť nutné dbať na priblíženie esenciálnych práv tej ktorej obeť, pričom nepostačuje podpísanie rozsiahleho poučenia obeťou bez bližšieho vysvetlenia. O možnosti požiadať o vysvetlenie niektorého z bodov poučenia je

vždy potrebné obeť vopred upovedomiť. Rovnako je dôležité vypočúvanej osobe vysvetliť procesné postavenie prítomných osôb, ako aj dôvod a zákonný podklad ich osobnej účasti na úkone.

Vykonanie výsluchu osobou rovnakého pohlavia

Trestný poriadok vyžaduje, aby **výsluch obeť trestného činu proti ľudskej dôstojnosti, trestného činu obchodovania s ľuďmi, trestného činu týrania blízkej a zverenej osoby, trestného činu výroby detskej pornografie a výsluch obzvlášť zraniteľnej obeť viedla v prípravnom konaní⁷⁸ osoba rovnakého pohlavia ako obeť**. Vypočúvajúca osoba pritom kladie obeť otázky citlivým spôsobom.

V snahe o detailizáciu výpovede je nevyhnutné obeť vysvetliť, že skutočnosti, ktoré sú predmetom výsluchu a otázok sú dôležité pre objasnenie relevantných skutkových okolností, určenie právnej kvalifikácie a pod. Uvedené neplatí, pokiaľ tomu bránia závažné dôvody, ktoré orgán činný v trestnom konaní uvedie v zápisnici (napr. nemožno včas zabezpečiť policajta rovnakého pohlavia ako obeť, pričom hrozí uplynutie maximálnej dĺžky zadržania podozrivého a výpoveď obeť je nevyhnutná pre posúdenie opodstatnenosti vznesenia obvinenia).

V rovnakých prípadoch Trestný poriadok **neumožňuje realizovať konfrontáciu**. Podľa § 125 ods. 5 Trestného poriadku tiež nie je možné vykonať konfrontáciu so svedkom, ktorý je obeťou trestného činu spáchaného násilím alebo hrozbou násillia, a je u obeť vzhľadom na vek, pohlavie, rasu, orientáciu, vierovyznanie, národnosť, rozumovú vyspelosť, vzťah k páchatelovi alebo závislosť, prítomné riziko druhotnej alebo opakovanej viktimizácie.

Prítomnosť psychológa

Obeť je žiaduce vysvetliť, že **psychológ je na úkone prítomný za účelom minimalizácie rizika vzniku druhotnej viktimizácie**, teda z dôvodu ochrany obeť, a z rovnakého dôvodu je úkon zaznamenaný na technické zariadenie určené na záznam alebo prenos zvuku a obrazu, aby ho tak nebolo potrebné v ďalšom konaní opakovať.

Psychologickú činnosť môžu v zmysle platnej právnej úpravy vykonávať **len osoby, ktoré absolvovali vysokoškolské štúdium v odbore psychológia**.⁷⁹ Prítomnosť psychológa, ktorý môže byť zároveň znalcom, k vypočúvaniu obzvlášť zraniteľnej obeť nepredstavuje podanie odborného vyjadrenia podľa § 141 Trestného poriadku ani výkon znaleckej činnosti podľa § 142 Trestného poriadku, nakoľko tieto majú iný účel, a to objasniť skutočnosť dôležitú pre trestné konanie. **Úlohou pribratého psychológa** pri vypočúvaní obzvlášť zraniteľnej obeť je **prispieť k správne vedeniu výsluchu** so zreteľom na predmet výsluchu a v prípade mladistvých osôb aj so zreteľom na stupeň ich duševného vývoja, tak aby nedošlo k druhotnej viktimizácii obeť v dôsledku trestného konania.

Čo sa týka **zabezpečenia prítomnosti psychológa** na úkone tak, ako to vyžaduje Trestný poriadok, v pôsobnosti Ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky a Ministerstva vnútra Slovenskej republiky je možné kontaktovať pomerne široký okruh odborne spôsobilých psychológov. V pôsobnosti okresných úradov sú zriadené Centrá pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, ktorých významnú časť zamestnancov tvoria psychológovia vykonávajúci poradenskú činnosť deťom a ich rodičom aj v krízových situáciách. V sektore sociálnych vecí a rodiny na Referátoch poradensko-psychologických služieb Úradov práce sociálnych vecí a rodiny pôsobia psychológovia pre oblasť opatrení sociálnoprávnej ochrany detí na obmedzenie a odstraňovanie negatívnych vplyvov,

⁷⁸ Zákonnodarca sa obmedzil na prípravné konanie z dôvodu, že v súdnom konaní existuje ústavný princíp zákonného sudcu, ktorý v právnom štáte nemôže ustúpiť zásadám ochrany obeť (teda nemôže byť zákonný sudca zmenený z dôvodu, že nie je osobou rovnakého pohlavia ako obeť)

⁷⁹ § 2 ods. 1 zákona č. 199/1994 Z.z. o psychologickú činnosť a Slovenskej komore psychológov.

ktoré obmedzujú psychický vývin, fyzický vývin alebo sociálny vývin dieťaťa a plnoletej fyzickej osoby. Psychológmi však disponuje aj samotný Policajný zbor, čo sa v časovo tiesnivej situácii javí ako najefektívnejšie riešenie, pretože v prípade potreby mu možno účasť na výsluchu obzvlášť zraniteľnej obete nariadiť.

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky k 27.02.2024 registruje 112 znalcov v odbore psychológia (k 12.2.2019 to bolo 188 znalcov, teda ide o klesajúci trend).⁸⁰ Vzhľadom na výrazný dopyt po vypracovaní znaleckých posudkov v trestných a iných konaniach a zmienený počet registrovaných znalcov je prirodzené, že v časovej vyťaženeosti motivácia psychológa – znalca zúčastniť sa na jedinom úkone trestného konania nie je vysoká.

Za zmienku stojí skutočnosť, že **psychológa na predmetný úkon nemožno predviesť**. Pokiaľ existuje odôvodnený predpoklad, že znalec bude v ďalšom konaní ustanovený, **nie je v zásade problémom v danej súvislosti spojiť jeho prítomnosť na výsluchu obzvlášť zraniteľnej obete s výkonom znaleckej činnosti**. V záujme čo najširšej ochrany obete pred druhotnou viktimizáciou, ako aj v záujme rýchlosti a hospodárnosti trestného konania, sa taký postup javí ako vhodný. V prípade prítomnosti znalca na výsluchu obzvlášť zraniteľnej obete má priestor v reálnom čase pozorovať prejavy vypočúvanej osoby, čo môže prispieť k riadnemu a rýchlemu vypracovaniu znaleckého posudku. Zároveň obzvlášť zraniteľná obeť nemusí opakovať už vo výsluchu uvedené skutočnosti pred znalcom.

Podľa Trestného poriadku je potrebné pred samotným výsluchom **prekonzultovať spôsob vedenia výsluchu so psychológom**. Aká však môže byť ďalej ingerencia psychológa alebo znalca? Jednoznačne je na mieste, aby v prípade nesprávneho vedenia výsluchu zasiahol a vypočúvajúcu osobu na prítomnosť zvýšeného rizika vzniku následnej viktimizácie upozornil. Pokiaľ psychológ pred výsluchom obzvlášť zraniteľnej obete alebo počas neho zistí, že úkon môže mať nepriaznivý vplyv na psychický stav vypočúvanej osoby, môže navrhnúť, aby sa výsluch odložil alebo prerušil.

V aplikačnej praxi však problémy spôsobil najmä samotný bezprostredne predchádzajúci kontakt obzvlášť zraniteľnej obete so psychológom. Napriek motivácii pripraviť obzvlášť zraniteľnú obeť na výsluch, dostať osobu do psychickej pohody a eliminovať prvky rizika vzniku následnej viktimizácie býva osobitný kontakt psychológa s obzvlášť zraniteľnou obeťou nezriedka namietaný zo strany obhajoby ako rozporný so zásadami trestného konania.

Využitie technických zariadení určených na záznam alebo prenos zvuku a obrazu

V aplikačnej praxi sa opakovane vyskytuje problém s vykonaním výsluchu s **využitím technických zariadení určených na záznam alebo prenos zvuku a obrazu**. Dôvodmi sú nedostatočné materiálo-technické zabezpečenie jednotlivých útvarov Policajného zboru, ale výnimočným nie je ani odmietnutie obzvlášť zraniteľnej obete vypovedať na videokonferenčné zariadenie. Napriek tomu, že práve výpoveď „na kameru“ je prostriedkom ochrany obzvlášť zraniteľnej obete pred následnou viktimizáciou, často práve túto náležitosť výsluchu pokladajú obzvlášť zraniteľné obeť za nepríjemnú alebo nedôstojnú. V obdobnom prípade je na mieste využiť práve prítomného psychológa.

Rovnako nemožno v aplikačnej praxi nemožno vylúčiť situáciu, kedy sa nepodarí zabezpečiť videokonferenčné zariadenia alebo psychológa a výsluch obzvlášť zraniteľnej obete bude realizovaný bez splnenia všetkých zákonných náležitostí. Autori tejto publikácie majú za to, že uvedené nespôsobuje bez ďalšieho nepoužiteľnosť úkonu v ďalšom konaní. Hoci sa jedná o formálne nerešpektovanie litery zákona, to ide výlučne na vrub ochrany obete, nie práv obvinenej osoby.

⁸⁰ <https://obcan.justice.sk/infosud-registre/-/isu-registre/zoznam/znalec>

V prípade nepoužitia technického prostriedku za účelom vyhotovenia audiovizuálneho záznamu úkonu je predpoklad opakovania výsluchu obzvlášť zraniteľnej obeť v ďalšom konaní zvýšený (súd nemá ani sprostredkovane možnosť vnímať výpoveď osoby komplexne, vrátane neverbálnych prejavov, reakcií a pod.). Nemožno tiež opomenúť, že v prípade vzniku následnej viktimizácie môže obeť použiť právne prostriedky za účelom kompenzácie ujmy spôsobenej nesprávnym úradným postupom (nezabezpečením psychológa).

Využitie úpravy § 135 Trestného poriadku

Samotné obsahové vedenie úkonov trestného konania, predovšetkým výsluchu obeť, ponecháva zákonodarca celkom správne na **orgány činné v trestnom konaní a súdy, ktorí tak môžu vyhodnotiť individuálne potreby obeť s ohľadom na konkrétne skutkové okolnosti**. Zároveň je však v aplikačnej praxi citeľná absencia jednotného postupu pri vyhodnocovaní individuálnych potrieb obeť, ktorej výsledkom by bolo efektívne poskytnutie informácií obeť a zachovanie práv obeť v plnom rozsahu predpokladanom zákonom o obetiach.

Výsluch obeť je nepochybne jedným z najintenzívnejších úkonov trestného konania, ktorým potencionálne môže dôjsť k vzniku druhotnej viktimizácie. Zároveň sa však jedná o úkon, pri ktorom je **eliminácia rizikových faktorov takmer výlučne v dispozícii vypočúvajúcej osoby** (policaia, prokurátora, sudcu). Ako implicitne vyplýva z ustanovení Trestného poriadku, je na orgánoch činných v trestnom konaní a súde, aby na základe individuálneho posúdenia obeť vyhodnotili, či je u vypočúvanej osoby prítomné riziko vzniku následnej viktimizácie, prípadne aké prostriedky je za účelom eliminácie rizika vzniku následnej viktimizácie potrebné prijať.

Autori tejto publikácie majú za to, že pokiaľ vypočúvajúca osoba u obeť nekonštatuje prítomnosť rizika vzniku následnej viktimizácie, nie je nad rámec manuálnej povinnosti vyplývajúcej z postavenia obeť, resp. poškodeného, potrebné prijímať žiadne ďalšie individualizované prostriedky ochrany obeť.

Pokiaľ vypočúvajúca osoba po individuálnom posúdení obeť dospeje k záveru, že nemožno vylúčiť riziko vzniku následnej viktimizácie, postupuje v zmysle ustanovení zákona o obetiach a Trestného poriadku spracovaných v predchádzajúcom texte (najmä osobitný prístup k výsluchu, kladeniu otázok a pod.). V prípade, že u obeť je s ohľadom na niektorý z faktorov vymedzených v § 2 ods. 1 písm. c) zákona o obetiach prítomné zvýšené riziko opakovanej alebo druhotnej viktimizácie, postupuje orgán činný v trestnom konaní a súd k obeť obzvlášť citlivo, za dodržania zákonom o obetiach i Trestným poriadkom konkrétne vymedzených náležitostí. V aplikačnej praxi sa výsluch obeť, ktorá nie je obzvlášť zraniteľnou obeťou, nejaví ako problematický a to predovšetkým s poukazom na absenciu pomerne rigidných prostriedkov ochrany, trend opätovného realizovania výsluchu obeť, resp. iného úkonu trestného konania, teda bez významného vplyvu na právo obvineného na obhajobu. Naopak, v prípade obzvlášť zraniteľnej obeť majú orgány činné v trestnom konaní náročnú úlohu realizovať jej výsluch takým spôsobom a v takom štádiu trestného konania, aby bol naplnený záujem spoločnosti na ochrane obeť trestných činov, a tiež bolo v plnom rozsahu zachované právo obvineného na obhajobu.

V.VII.b. Vedenie výsluchu kontradiktórnym spôsobom a ochrana obeť pred následnou viktimizáciou

Hoci Trestný poriadok vyslovene uvádza, že výsluch obzvlášť zraniteľnej obeť je potrebné vykonať po obsahovej stránke tak, aby sa v ďalšom konaní nemusel opakovať, na daný predpoklad má nevyhnutne **vplyv dôkazná situácia v konkrétnom prípade, ako aj štádium, v ktorom sa trestné konanie v čase realizácie výsluchu obzvlášť zraniteľnej obeť nachádza**. Inými slovami, pokiaľ je výpoveď obzvlášť

zraniteľnej obete ťažiskovým dôkazom usvedčujúcim obvineného zo spáchania skutku, je potrebné výsluch vykonať kontradiktórnym spôsobom tak, aby nebolo porušené právo obvineného na obhajobu (najmä s poukazom na predpoklad, že výsluch obzvlášť zraniteľnej obete sa v ďalšom konaní už nebude opakovať). Pokiaľ by obvinený v priebehu trestného konania nedostal príležitosť klásť obzvlášť zraniteľnej obeti, ktorej výpoveď je rozhodujúcim dôkazom svedčiacim o vine obvineného, išlo by o porušenie článku 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.⁸¹

Vzhľadom na uvedené sa s ohľadom na ochranu obete pred následnou viktimizáciou javí účelné realizovať výsluch obzvlášť zraniteľnej obete **až po vznesení obvinenia konkrétnej osoby**, samozrejme pokiaľ to dôkazná a procesná situácia v predmetnej veci dovoľuje (teda pokiaľ trestné stíhanie voči konkrétnej osobe je opodstatnené aj bez výpovede obete). V prípade, že obzvlášť zraniteľná obeť podávala trestné oznámenie, bude spravidla nevyhnutné ju následne vypočuť aj v procesnom postavení svedka – poškodeného. Výnimočne môžu v aplikačnej praxi nastať prípady, kedy k právoplatnému odsúdeniu páchatel'a dôjde bez realizovania výsluchu obzvlášť zraniteľnej obete, čo sa javí ako najširší rozsah poskytnutia ochrany orgánmi činnými v trestnom konaní a súdom obeti pred druhotnou viktimizáciou. Ide sa však skôr o teoretickú modelovú situáciu, pričom taká ochrana obete by nemohla ísť na vrub práva na obhajobu a vina páchatel'a by musela byť spoľahlivo preukázaná inými do trestného konania zabezpečenými dôkazmi (napr. lekárska správa, záznam hovoru na tiesňovú linku, kamerové záznamy, výpovede svedkov, výpoveď obvineného, prehliadka tela, obhliadka miesta činu a pod.).

V prípade, že výsluch obzvlášť zraniteľnej obete **nie je ťažiskovým, rozhodujúcim dôkazom vo vzťahu k vine obvineného, nie je nevyhnutné ho v prípravnom konaní realizovať kontradiktórnym spôsobom**. V aplikačnej praxi je však v ranných štádiách trestného konania náročné odhadnúť, či výsluch obzvlášť zraniteľnej obete je alebo nie je ťažiskovým dôkazom, a či k totožnému záveru dospeje v prípade podania obžaloby i súd. V súvislosti s potrebou zopakovania výsluchu obzvlášť zraniteľnej obete na hlavnom pojednávaní nemožno opomenúť faktor zoslabenia pamäťovej stopy s ohľadom na predpokladaný časový odstup od skutku.

S poukazom na všetky zmienené okolnosti je potrebné, pokiaľ to procesná a dôkazná situácia umožňuje, **favorizovať realizáciu (jediného) výsluchu obzvlášť zraniteľnej obete v prípravnom konaní po vznesení obvinenia konkrétnej osoby za zachovania obhajobných práv obvineného**. Pri takto realizovanom výsluchu existuje dôvodný predpoklad, že ho nebude potrebné v ďalšom konaní opakovať a zároveň je rešpektovaný účel trestného konania vyjadrený v § 1 Trestného poriadku.⁸²

Spôsob zachovania prvku kontradiktórnosti pri výsluchu obzvlášť zraniteľnej obete nepochybne závisí od toho, či obvinený má v danom štádiu trestného konania zvoleného, resp. ustanoveného obhajcu alebo vykonáva svoje obhajobné práva výlučne sám (tzv. materiálne právo na obhajobu). V prípade obvineného, ktorý má v trestnom konaní obhajcu, je kontradiktórnosť výsluchu obzvlášť zraniteľnej obete zachovaná pokiaľ je obhajcovi umožnená účasť na úkone. Obhajca obvineného môže v prípravnom konaní **klásť vypočúvanej osobe otázky prostredníctvom orgánu činného v trestnom konaní, pričom tieto je potrebné formulovať ohľaduplne a citlivo**, aby bol zachovaný účel ochrany obete pred druhotnou viktimizáciou. V prípade, že **otázka obhajcu obvineného neprimerane a bez**

⁸¹ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci A.H. v Fínsko z 10. augusta 2007.

⁸² Trestný poriadok upravuje postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov tak, aby trestné činy boli náležite zistené, ich páchatelia boli podľa zákona spravodlivo potrestaní a výnosy z trestnej činnosti boli odňaté, pričom treba rešpektovať základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb.

legitímneho dôvodu zasahuje do osobnej integrity obete, vypočúvajúca osoba ju nepripustí. Pokiaľ by sa obvinený, ktorý má v trestnom konaní obhajcu, domáhal osobnej účasti na výsluchu obzvlášť zraniteľnej obete, túto mu policajt alebo prokurátor spravidla neumožní s poukazom na ochranu obete pred druhotnou a opakovanou viktimizáciou, ako aj zachovanie obhajobných práv obvineného umožnením účasti obhajcu obvineného.⁸³

Obvinenému, ktorý v trestnom konaní nemá obhajcu, chce využiť svoje právo vyplývajúce zo zásady kontradiktórnosti počas ťažiskového dôkazu – výsluchu obzvlášť zraniteľnej obete, je potrebné realizáciu jeho práva umožniť pokiaľ možno takým spôsobom, aby boli zachované konkurenčné práva na obhajobu a ochranu obete popri sebe. V načrtnutej situácii sa najvhodnejším javí **využitie špeciálnych výsluchových miestností**, čo predpokladá samotný zákon o obetiach.⁸⁴ Ak špeciálna výsluchová miestnosť z rôznych dôvodov nie je dostupná, je potrebné zabezpečiť realizáciu práv obvineného inak. V aplikačnej praxi je častým spôsobom zamedzenia osobného kontaktu vypočúvanej osoby a obvineného režim výsluchu, počas ktorého sa obvinený nachádza v inej miestnosti ako vypočúvaná osoba, pričom následne je oboznámený s obsahom výpovede obete, v reakcii na čo môže prostredníctvom policajta alebo prokurátora klásť otázky. Po zodpovedaní otázok je obvinenému potrebné opäť predložiť výpoveď obete na prípadné doplňujúce otázky, ktorý proces sa opakuje do vyčerpania relevantných otázok. Rovnako ako pri obhajcovi platí, že **vypočúvajúca osoba nepripustí polozenie otázky, ktorá nad rámec nevyhnutného zasahuje do integrity vypočúvanej osoby.** Obvinenému je nevyhnutné dať podpísať zápisnicu o úkone, v ktorej bude uvedený tiež spôsob jeho účasti. Výsluch obzvlášť zraniteľnej obete je zaznamenávaný audiovizuálnou formou, čo objektivizuje zachovanie práva obvineného na kontradiktórny proces.

V.VII.c. Opakovanie výsluchu

Trestný poriadok pre výsluch osoby, ktorá je podľa § 2 ods. 1 písm. c) zákona o obetiach obzvlášť zraniteľnou obeťou a rodinného príslušníka obzvlášť zraniteľnej obete ustanovuje zákonné náležitosti, ako vykonanie **výsluchu ohľaduplne s využitím technického zariadenia na záznam zvuku a obrazu a po obsahovej stránke tak, aby sa v ďalšom konaní už nemusel opakovať.**

Na prípadoch z aplikačnej praxe možno pozorovať, že výsluch obzvlášť zraniteľnej obete spravidla je ťažiskovým dôkazom usvedčujúcim páchatela, teda je potrebné ho realizovať za rešpektovania prvku kontradiktórnosti, aby sa v ďalšom konaní už nemusel opakovať (pokiaľ súd na podklade konkrétnych okolností neurčí inak, v súdnom konaní sa prečíta zápisnica o výsluchu z prípravného konania, prípadne sa prehrá audiovizuálny záznam). **V prípravnom konaní možno výsluch zopakovať len so súhlasom prokurátora.**

Pokiaľ je výpoveď obzvlášť zraniteľnej obete **ťažiskovým dôkazom**, bez ktorého nemožno vydať opodstatnené uznesenie o vznesení obvinenia, je nevyhnutné výsluch obzvlášť zraniteľnej obete po vznesení obvinenia ešte v prípravnom konaní zopakovať za účelom poskytnutia priestoru obvinenému na kladenie otázok. Ak by orgány činné v trestnom konaní výsluch obzvlášť zraniteľnej obete po vznesení obvinenia nevykonali a tým neumožnili obvinenému realizovať jeho práva vyplývajúce zo zásady kontradiktórnosti, napr. s odôvodnením, že priestor na kontradiktórny výsluch bude mať

⁸³ Podľa § 213 ods. 1 Trestného poriadku policajt môže povoliť účasť obvineného na vyšetrovacích úkonoch a umožniť mu klásť vypočúvaným svedkom otázky. Postupuje tak najmä vtedy, ak obvinený nemá obhajcu a úkon spočíva vo výsluchu svedka, pri ktorom je dôvodný predpoklad, že ho nebude možné vykonať v konaní pred súdom, iba ak by zabezpečovanie jeho prítomnosti alebo jeho prítomnosť mohli ohroziť vykonanie tohto úkonu.

⁸⁴ § 8 ods. 2 zákona o obetiach

obvinený v konaní pred súdom, vystavil by sa tak prokurátor riziku odmietnutia obžaloby súdom z dôvodu porušenia práva na obhajobu. Rovnako však v opačnom garde platí, že právo obete na ochranu pred následnou viktimizáciou nesmie bez ďalšieho ustúpiť právu obvineného na obhajobu, ale tieto práva existujú popri sebe tak, aby bola v čo najširšom možnom rozsahu zachovaná ich kvalita. **Rozhodujúce pre naplnenie účelov Trestného poriadku a zákona o obetiach pritom je, aby boli predmetné konkurenčné práva zachované po materiálnej stránke. Inými slovami je nevyhnutné, aby orgány činné v trestnom konaní a súdy po vyhodnotení konkrétnych okolností toho ktorého prípadu postupovali v súlade so zámerom zákonodarcu.**

V prípade, ak dôkazná a procesná situácia vzhľadom na už uvedené skutočnosti vyžaduje opakovanie výsluchu obzvlášť zraniteľnej obete v prípravnom alebo súdnom konaní, je s dôrazom na záujem spoločnosti na ochrane obete pred následnou viktimizáciou **nevyhnutné vypočúvanej osobe zrozumiteľne vysvetliť dôvody, pre ktoré musí byť opätovne vypočutá.** Rovnako aj pre opakovaný výsluch musia orgány činné v trestnom konaní a súdy dodržať zákonom vyžadované náležitosti takeého úkonu, pričom je v rámci konzultácie so psychológom potrebné okrem iného zohľadniť práve skutočnosť, že sa jedná o opakovaný výsluch.

Nestačí teda, aby osobe, ktorú obeť označila za páchatela, nebola umožnená prítomnosť vo výsluchovej miestnosti počas výpovede obete, ale je **potrebné zamedziť akémukoľvek kontaktu pred či po takom úkone trestného konania.** Ako materiálne zachovanie práva obete na ochranu nemožno považovať prípady z aplikačnej praxe, kedy obeť i podozrivý, resp. obvinený čakajú na spoločnej chodbe a pod. Rovnako je nevyhnutné riadne prekonzultovať spôsob vedenia výsluchu obzvlášť zraniteľnej obete pred jeho samotnou realizáciou s prítomným psychológom, ktorý je oboznámený so skutkom a osobou obete, a toto zaznamenať do zápisnice o úkone. Na druhej strane i právo obvineného na obhajobu je potrebné akceptovať po materiálnej, nie formálnej stránke. Pre posúdenie, či bolo právo na obhajobu zachované je rozhodujúce, či bolo obvinenému, resp. jeho obhajcovi umožnené klásť obeti otázky, spochybníť tvrdenia obete a podrobiť ich konfrontácii (hoci prostredníctvom vypočúvajúcej osoby), a či mal obvinený, resp. jeho obhajca primeraný, dostatočný priestor sa na výsluch obzvlášť zraniteľnej obete pripraviť.

Príloha 1 Zásady individuálneho posúdenia – checklist

- Obet' bola informovaná o potrebe vykonania individuálneho posúdenia, jeho účele, možnostiach poskytnutia pomoci a podpory a možnosti prijatia opatrení na ochranu obeť pred viktimizáciou.
- Obeti bol poskytnutý kontakt na oznámenie akýchkoľvek zmien súvisiacich najmä s jej fyzickou bezpečnosťou.
- Obeti boli vysvetlené jej práva zrozumiteľným a jednoduchým jazykom. Boli jej poskytnuté aj materiály v písomnej forme. V prípade, ak neovláda jazyk, bol prirátaný tlmočník.
- Obeti boli vysvetlené jednotlivé opatrenia na ochranu pred viktimizáciou, na základe čoho má na ne nárok a na koho sa obrátiť v prípade, ak neboli prijaté.
- Individuálne posúdenie sa vykonalo pri prvom kontakte, resp. ihneď ako to bolo možné, ak bola obeť zranená, traumatizovaná alebo sa nevedela sústrediť.
- Individuálne posúdenie sa vykonalo pre každú obeť zvlášť a jednotlivo, v spolupráci s obeťou a reflektuje jej obavy a želania.
- Individuálne posúdenie sa uskutočnilo vo vhodnej (samostatnej) miestnosti, aby sa ochránilo súkromie obeť a zabránilo neočakávaným prerušeniam.
- Pri individuálnom posúdení nebol prítomný páchatel'. Boli prítomné len nevyhnutné osoby (napr. psychológ/znalec, dôverník obeť, subjekt poskytujúci pomoc obeť, osoba, ktorá vykonala výsluch).
- Obet' bola na základe individuálneho posúdenia odkázaná na možnosť poskytnutia pomoci subjektmi poskytujúcimi pomoc obeť alebo informačnými kancelármi pre obeť a bola jej poskytnutá pomoc s kontaktovaním vybraného subjektu.
- Otázky, na ktoré obeť odpovedala už počas výsluchu, nebolo potrebné zopakovať počas individuálneho posúdenia. Odpovede boli automaticky zohľadnené v procese individuálneho posúdenia.
- Jednotlivé faktory majúce vplyv na status obzvlášť zraniteľnej obeť boli posúdené vo vzájomnej súvislosti, a to aj v súvislosti so stavom obeť, predchádzajúcich skúseností s viktimizáciou, charakterom a správaním páchatel'a.
- Bola nadviazaná spolupráca medzi jednotlivými relevantnými orgánmi (orgán činný v trestnom konaní, súd, subjekt poskytujúci pomoc obeť) pre prípady potreby aktualizácie individuálneho posúdenia a kontinuálneho zabezpečenia ochrany obeť pred opakovanou alebo druhotnou viktimizáciou.

Príloha 2 Základné zásady komunikácie s obeťou – checklist

- Predstavte sa potenciálnej obeť, nezostávajúce anonymný/á. Zostaňte pokojný/á a profesionálny/a.
- Opýtajte sa potenciálnej obeť ako ju máte osloviť.
- Informujte potenciálnu obeť o jej právach, podporných službách a subjektoch poskytujúcich pomoc obetiam, ponúknite jej lekársku pomoc, pomoc s kontaktovaním subjektu poskytujúceho pomoc obetiam. Vysvetlite aspoň stručne obeť informácie o ďalších krokoch v trestnom konaní. Zistujte či Vám obeť porozumela.
- Buďte objektívny, neposudzujte obeť alebo prípad na základe osobných ideológií alebo politických názorov. Vyhýbajte sa predpokladom alebo stereotypom o správaní, kultúre alebo spôsobe života potenciálnej obeť.
- Vyvarujte sa akéhokoľvek diskriminačného správania, vrátane nevhodných komentárov a vtipov, najmä týkajúcich sa niektorého z chránených diskriminačných znakov. Nekritizujte obeť za jej konanie, spôsob reakcie na trestný čin, spôsob obliekania alebo prejavy náklonnosti.
- Chráňte obeť pred nevhodným správaním kolegov alebo iných ľudí prítomných v daných priestoroch (napr. obeť pred páchatelom, zabezpečte, aby obeť mala súkromie a neprišla do kontaktu s páchatelom alebo ho nepočula cez napr. sklenenú stenu).
- Zabezpečte dôvernú a bezpečie, t.j. zabezpečte aby potenciálna obeť nemusela vypovedať pred neprimeraným/zbytočne veľkým množstvom ľudí z radov orgánov činných v trestnom konaní, ktorých prítomnosť nie je nevyhnutná. Ideálne by bolo využiť špeciálnu miestnosť alebo vhodný priestor, ktorý zabezpečuje ochranu súkromia a vytvára pocit bezpečia pre obeť a aby výsluch viedla len 1 osoba.
- Umožnite potenciálnej obeť, aby ju na jednotlivé úkony sprevádzal právny zástupca/splnomocnenec a zvolený dôverník, zväzťe či je naozaj nevyhnutné vylúčiť sprievod dôverníka. Ak áno, umožnite obeť, aby si zvolila iného dôverníka, ktorý by ju sprevádzal.
- V prípade potreby, zabezpečte prítomnosť tlmočníka, psychológa alebo znalca. Využite možnosť, aby výsluch uskutočnila osoba rovnakého pohlavia (§ 135 ods. 4 Trestného poriadku).
- Berte oznámený trestný čin vážne. Ak aj nie je dostatok dôkazov pre vyhodnotenie, že ide o trestný čin alebo nebola naplnená skutková podstata v dôsledku toho, že nevznikla dostatočná ujma predpokladaná Trestným zákonom, je potrebné obeť ubezpečiť, že uvedené neznamená, že jej nebolo ublížené alebo spôsobené škoda. V prípade trestných činov z nenávisťi je potrebné v spise zahrnúť vnímanie obeť ako trestného činu z nenávisťi ako aj iné indikátory o predsudkoch/nenávisťných postojoch páchatel'a, ktoré ho mohli viesť ku konaniu.
- Nevyhodnocujte/nekomentujte relevantnosť vnímania obeť o možnom nenávisťnom trestnom čine počas jej výsluchu. Výsluch obeť by mal zaznamenať jej vnímanie konania páchatel'a a jeho pohnútok.
- Komunikujte s obeťou v jednoduchom a inkluzívnom jazyku (napr. nepredpokladajte pohlavie partnera alebo národnosť) a odpovedajte na všetky jej otázky. V prípade, ak odpoveď neviete, nezavádzajte obeť.
- Buďte si vedomí strachu, ktorý obeť môže pociťovať, najmä strachu z hanby, prezradenia jej chráneného znaku či ohrozenia jej rezidenčného/azylového statusu.

- Využite techniky aktívneho počúvania, počúvajte bez prerušenia a vyjadrite záujem o situáciu obeť (napr. prikývnutie, poďakovanie za informácie, nechajte obeť vyjadriť jej strach, hnev či frustráciu).
- Berte do úvahy identitu obeť, snažte sa ju ochrániť a rešpektujte jej hranice. Nenúťte obeť, aby otvorene priznala svoju príslušnosť k niektorej menšine alebo svoju identitu týkajúcu sa rodu, sexuálnej orientácie, vierovyznania, rasy a pod. Nezdieľajte tieto dôverné informácie s kolegami alebo inými osobami.
- Pomôžte a posilnite obeť, aby opäť nadobudla pocit istoty a kontroly nad jej situáciou a tým, čo sa deje (napr. „Je dobré, že ste neváhali zavolať pomoc“). Ubezpečte ju, že nemôže za to, že sa stalo obeťou.

Príloha 3 Modelový dotazník pre identifikáciu obzvlášť zraniteľnej obete (všeobecný)

Všeobecné informácie

Obeť bola informovaná o potrebe vykonania individuálneho posúdenia, bol jej vysvetlený účel individuálneho posúdenia a porozumela mu

Meno a priezvisko:

Dátum narodenia:

Pohlavie:

Národnosť:.....

Kontaktné údaje

Adresa:.....

E-mail:

Tel. č.:

Právny zástupca/dôverník/kontaktná osoba:

.....

Socio-profesijný status (možných viacero odpovedí):

zamestnaný/á (vrátane SZČO)

nezamestnaný/á

dôchodca/dôchodkyňa

študent/ka

Identifikácia zraniteľnosti na základe osobných charakteristík

dieťa/osoba blízka veku dieťaťa

príslušník/čka národnostnej menšiny

osoba staršia ako 75 rokov

príslušník/čka inej menšiny

osoba so zdravotným postihnutím

štátny/a príslušník/čka inej krajiny

mentálne

žena v druhom stave

fyzické

osoba bez domova

Materinský jazyk.....

Ťažkosti s vyjadrovaním/dorozumievaním/pochopením áno nie

Ťažkosti s čítaním áno nie

Bližšie informáciu ku komunikačným ťažkostiam/iné komunikačné ťažkosti

.....

Starostlivosť o deti

áno (uviesť počet detí, vek)

nie

Stali ste sa obeťou násilia, trestného činu, priestupku, iného konania, ktoré Vám spôsobilo majetkovú škodu, ujmu na zdraví alebo zasiahlo do Vašej integrity v posledných 12 mesiacoch?

áno nie

Podrobnejšie informácie:

.....

Iné charakteristiky obzvlášť zraniteľnej obeť (popis, napr. osoba žijúca izolovane, osoba so zdravotnými problémami/závislosťami, osoba odkázaná na poskytovanie sociálnych služieb, osoba odkázaná na starostlivosť inej osoby)

.....

Identifikácia zraniteľnosti v dôsledku trestného činu a vzťahu obeť k páchatelovi

trestný čin proti ľudskej dôstojnosti

obchodovanie s ľuďmi

nedobrovoľné zmiznutie

týranie blízkej a zverenej osoby

domáce násilie

organizovaná skupina

terorizmus

trestný čin spáchaný násilím alebo hrozbou násilia z dôvodu prisudzovaného pohlavia, sexuálnej orientácie, národnosti, rasovej alebo etnickej príslušnosti, náboženského vyznania alebo viery obeť

násilný trestný čin

ujma na zdraví

Je/bola obeť v príbuzenskom vzťahu k páchatelovi? áno nie

Býva obeť v spoločnej domácnosti s páchatelom? áno nie

Bývajú v spoločnej domácnosti ďalšie osoby (deti, starí rodičia)? áno nie

Existuje medzi obeťou a páchatelom iný dôverný vzťah (kamarátsky, pracovný, vzťah ekonomickej závislosti)? áno nie

Obáva sa obeť ďalšieho násilia zo strany páchatela? áno nie

Správal sa páchatel v minulosti násilne voči obeť alebo jej blízkym osobám? Spáchal voči obeť trestný čin alebo priestupok?

áno nie

Podrobnejšie informácie:

.....

Identifikácia okamžitých potrieb obeť

Okamžité potreby	Áno	Nie	Poznámky/Dodatočné informácie
Je obeť zranená? Ak áno, aké má zranenia? Trpí obeť bezprostredne po incidente psychickou ujmu?			
Pociťuje obeť stres, úzkosť, smútok, hanbu alebo iné nezvyčajné pocity?			
Cíti sa obeť izolovane alebo depresívne? Má obeť samovražedné myšlienky alebo sa pokúsila ublížiť si?			
Má obeť príbuzných alebo inú blízku osobu, ktorá jej môže poskytnúť podporu?			
Má obeť prístup k dokumentom ako občiansky preukaz, rodný list, vodičský preukaz, preukaz poistenca?			
Má obeť k dispozícii bezpečné bývanie, do ktorého nemá prístup páchateľ?			
Môžete podľa vlastného uváženia prísť a odísť domov?			
Má obeť prístup k financiám?			

Identifikácia ohrozenia obeť

Okruh 1					
Bezprostredné ohrozenie	Áno	Nie	Váha	Počet bodov	Poznámky/Dodatočné informácie
Pozná obeť páchateľa? Bola obeť pred incidentom v kontakte s páchateľom?			1		
Je alebo bola obeť v príbuzenskom vzťahu s páchateľom? Býva obeť s páchateľom v spoločnej domácnosti?			2		Pozor v prípade spoločného bývania sa zvyšuje riziko ohrozenia obeť na 2 body.
Býva alebo pracuje páchateľ v okolí obeť?			1		
Má obeť obavu/cíti sa ohrozená ďalším násilím zo strany páchateľa?			2		
Je obeť v kontakte s páchateľom po incidente? Má obeť strach z toho, že by ju mohol páchateľ kontaktovať?			1		
Pokúšal sa priamo páchateľ alebo prostredníctvom tretích osôb po incidente obeť kontaktovať alebo zastrašiť? Snažil sa obeť odradiť od			2		V prípade pokračujúceho konania, otázka má váhu 3 bodov.

podania trestného oznámenia? Pokračuje takéto konanie?					
Existujú ďalšie osoby, ktorým môže hroziť násilie? Ak áno, aké? Má obeť strach, že by páchatel' (alebo tretie osoby) mohol kontaktovať alebo ublížiť jej blízkym osobám?			2		
História násilia	Áno	Nie	Váha	Počet bodov	Poznámky/Dodatočné informácie
Odohral sa podobný incident už v minulosti? Došlo k eskalácii konfliktov?			2		Pozor v prípade, ak ide o opakované incidenty a eskaláciu konfliktov v podobe zvýšenia mieri násilia alebo frekvencie.
Správal sa páchatel' k obeti pred incidentom nevhodne? (napr. urážky, sledovanie, vyhrážanie, aj online)			1		
Bol páchatel' v minulosti násilný voči obeti blízkej osobe/domácomu zvieraťu alebo sa vyhrážal, že ublíži jej blízkej osobe?			1		
Použil alebo sa vyhrážal páchatel' niekedy (aj v minulosti) voči obeti alebo jej blízkym osobám použitím zbrane?			2		
Podala obeť v minulosti trestné oznámenie/oznámenie o priestupku/privolala políciu kvôli násilnému správaniu páchatel'a?			1		
Existuje iný konflikt medzi obeťou o páchatel'om (ohľadom detí, financií, pracovný, susedský, a pod.)?			1		
Okruh 2					
Riziká, ktoré predstavuje páchatel'	Áno	Nie	Váha	Počet bodov	Poznámky/Dodatočné informácie
Je páchatel' identifikovateľný?			0		Kontrolná otázka, v prípade, ak nie je identifikovateľný páchatel', nie je možné vyhodnotiť riziká, ktoré predstavuje.
Je páchatel' maloletý?			0		Kontrolná otázka.
Má páchatel' prístup k zbrani/zbraniam? Ak áno, k akým?			2		
Bol páchatel' v minulosti trestne stíhaný? Príp. bolo voči nemu vedené priestupkové konania za čin voči obeti alebo jej blízkym osobám?			2		

Bol páchatel' v minulosti trestne stíhaný alebo vedené voči nemu priestupkové konanie nesúvisiace s touto obeťou? Išlo o závažný (násilný) trestný čin?			1		
Je páchatel' členom extrémistickej skupiny alebo má väzby na jej členov?			2		
Prejavuje páchatel' sympatie k extrémistickým skupinám alebo skupinám popierajúcim ľudské práva? Vyjadruje sa páchatel' hanlivo voči určitým skupinám/menšinám v súvislosti s obeťou?			1		
Má páchatel' alebo v minulosti mal problémy so závislosťami (drogy, alkohol, iné látky, hry)? Ak áno, aké?			2		
Má páchatel' alebo v minulosti mal problémy s duševným zdravím? Podstúpil alebo podstupuje liečbu súvisiacu s duševným zdravím?			2		
Vyhrážal sa alebo sa pokúsil páchatel' v minulosti o samovraždu?			1		
SPOLU			32		V prípade, ak sú všetky otázky relevantné vzhľadom na možnosť identifikácie páchatela.

Vyhodnotenie

20 a viac bodov – bezprostredné riziko: veľmi vysoká miera ohrozenia obete, vysoko pravdepodobná opakovaná viktimizácia zo strany páchatela. **Potrebné prijať okamžité opatrenia na fyzickú ochranu obete** najmä v prípade, ak hrozí kontakt obete s páchatelom, resp. ak páchatel po incidente/čine ohrozoval obeť alebo sa jej vyhrážal. Medzi relevantné opatrenia zamerané na fyzickú ochranu obete patria najmä zaistenie⁸⁵ a/alebo zadržanie podozrivého⁸⁶; vykázanie násilnej osoby zo spoločného obydli⁸⁷; zaistenie zbrane⁸⁸; návrh na väzobné stíhanie⁸⁹ alebo prijatie opatrení zameraných na zamedzenie styku páchatela s obeťou⁹⁰; oznámenie orgánu sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately, ak sú prítomné deti; pomoc obeti pri premiestnení/zabezpečení náhradného ubytovania, napr. v zariadení núdzového bývania, v bezpečnom ženskom dome, u príbuzných, ak je páchatel stíhaný na slobode a vie, kde obeť býva; v prípade potreby – zvýšenie prítomnosti hliadky v okolí miesta, kde sa obeť zdržiava; vytvorenie rýchleho kontaktu na políciu; informovanie obete o neodkladných opatreniach a poskytnutie súčinnosti pri podaní návrhu na vydanie neodkladného opatrenia; pomoc obeti pri prístupe k potrebným dokladom alebo financiám, ak je dostupnosť obmedzená z dôvodu na strane páchatela; pomoc obeti kontaktovať osobu, ktorá by mohla byť jej

⁸⁵ § 19 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

⁸⁶ § 85 a § 86 Trestného poriadku

⁸⁷ § 27a zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

⁸⁸ § 96f Trestného poriadku, § 53 ods. 1 zákona č. 190/2003 o strelných zbraniach a strelive.

⁸⁹ § 71 a nasl. Trestného poriadku

⁹⁰ § 82 Trestného poriadku

dôverníkom; informovať obeť a pomôcť jej kontaktovať subjekt na pomoc a podporu obetiam; spolupracovať so subjektom poskytujúcim pomoc obetiam pri zabezpečovaní potrieb obeť; v prípade súhlasu obeť (pri obetiach domáceho násillia sa po vykázaní nevyžaduje súhlas) zaslať kontaktné údaje obeť relevantnému subjektu; vydanie potvrdenia o podaní trestného oznámenia⁹¹; utajenie totožnosti pri podávaní trestného oznámenia/informovanie obeť o možnosti doručovania na pracovisko⁹².

12 – 19 bodov – vysoké riziko: vysoká miera ohrozenia obeť, pravdepodobná opakovaná viktimizácia zo strany páchatel'a. Potrebne prijať opatrenia na fyzickú ochranu obeť najmä v podobe zamedzenia kontaktu – zaistenie a/alebo zadržanie podozrivého; vykázanie násilnej osoby zo spoločného obydllia; zaistenie zbrane; návrh na väzobné stíhanie alebo prijatie opatrení zameraných na zamedzenie styku páchatel'a s obeťou; oznámenie orgánu sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately, ak sú prítomné deti; pomoc obeť pri premiestnení/zabezpečení náhradného ubytovania, napr. v zariadení núdzového bývania, v bezpečnom ženskom dome, u príbuzných, ak je páchatel' stíhaný na slobode a vie, kde obeť býva; v prípade potreby – zvýšenie prítomnosti hliadky v okolí miesta, kde sa obeť zdržiava; vytvorenie rýchleho kontaktu na políciu; informovanie obeť o neodkladných opatreniach a poskytnutie súčinnosti pri podaní návrhu na vydanie neodkladného opatrenia; pomoc obeť pri prístupe k potrebným dokladom alebo financiám, ak je dostupnosť obmedzená z dôvodu na strane páchatel'a; pomoc obeť kontaktovať osobu, ktorá by mohla byť jej dôverníkom; informovať obeť a pomôcť jej kontaktovať subjekt na pomoc a podporu obetiam; v prípade súhlasu obeť (pri obetiach domáceho násillia sa po vykázaní nevyžaduje súhlas) zaslať kontaktné údaje obeť relevantnému subjektu; vydanie potvrdenia o podaní trestného oznámenia; utajenie totožnosti pri podávaní trestného oznámenia/informovanie obeť o možnosti doručovania na pracovisko.

5 – 11 bodov – stredné riziko: opakovaná viktimizácia zo strany páchatel'a je pravdepodobná. Potrebne prijať primerané opatrenia najmä na zamedzenie neželaného styku – zaistenie a/alebo zadržanie podozrivého; vykázanie násilnej osoby zo spoločného obydllia; zaistenie zbrane; návrh na väzobné stíhanie alebo prijatie opatrení zameraných na zamedzenie styku páchatel'a s obeťou; oznámenie orgánu sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately, ak sú prítomné deti; informovanie obeť o neodkladných opatreniach a poskytnutie súčinnosti pri podaní návrhu na vydanie neodkladného opatrenia; vytvorenie rýchleho kontaktu na políciu; pomoc obeť kontaktovať osobu, ktorá by mohla byť jej dôverníkom; informovať obeť a pomôcť jej kontaktovať subjekt na pomoc a podporu obetiam; vydanie potvrdenia o podaní trestného oznámenia; utajenie totožnosti pri podávaní trestného oznámenia/informovanie obeť o možnosti doručovania na pracovisko; zväžiť potrebu a poskytnutie pomoci pri premiestnení obeť; pri prístupe k potrebným dokladom alebo financiám, ak je dostupnosť obmedzená z dôvodu na strane páchatel'a.

0 – 5 bodov – nízke riziko: potrebne sa zamerať na preventívne opatrenia zamerané na zabránenie styku obeť s páchatel'om – informovať obeť o neodkladných opatreniach a poskytnutie súčinnosti pri podaní návrhu na vydanie neodkladného opatrenia; zabrániť neželanému styku obeť s páchatel'om počas trestného konania, napr. oddelené čakárne; nevystavovať obeť potenciálnemu ohrozeniu v podobe konfrontácie s páchatel'om; utajenie totožnosti pri podávaní trestného oznámenia/informovanie obeť o možnosti doručovania na pracovisko; vydanie potvrdenia o podaní trestného oznámenia; vytvorenie rýchleho kontaktu na políciu.

⁹¹ § 196 ods. 1 Trestného poriadku

⁹² § 62 ods. 2 Trestného poriadku, § 128 ods. 5 Trestného poriadku

Príloha 4 Modelový dotazník pre identifikáciu obzvlášť zraniteľnej obete – obeť nenávistných trestných činov

Všeobecné informácie

Obeť bola informovaná o potrebe vykonania individuálneho posúdenia, bol jej vysvetlený účel individuálneho posúdenia a porozumela mu

Meno a priezvisko:

Dátum narodenia:

Pohlavie:

Národnosť:.....

Kontaktné údaje

Adresa:.....

E-mail:

Tel. č.:

Právny zástupca/dôverník/kontaktná osoba:

Socio-profesijný status (možných viacero odpovedí):

- zamestnaný/á (vrátane SZČO)
- nezamestnaný/á
- dôchodca/dôchodkyňa
- študent/ka

Identifikácia potenciálnej obete nenávistného trestného činu

incidentu predchádzali alebo boli súčasťou hanlivé alebo urážlivé výroky, gestá, symboly, nadávky, vyhrážanie

incident sa odohral v nadväznosti na napr. držanie rúk osobami rovnakého pohlavia, iné prejavy týkajúce sa sexuálnej orientácie

incident sa odohral na mieste dôležitom pre niektorú menšinu (napr. v blízkosti náboženských budov, cintorínov, miest, kde sa udiali pogromy, pamätník holokaustu, klub)

incident sa odohral v deň, ktorý je spojený s niektorou menšinou alebo udalosťou (napr. Medzinárodný deň pamiatky obetí holokaustu,

Pamätný deň rómskeho holokaustu, PRIDE pochod)

incident sa odohral na mieste spojenom s extrémistickou ideológiou (napr. cintorín)

incident sa odohral v deň, ktorý je spojený s extrémistickou ideológiou (napr. Hitlerova narodeniny, výročie vzniku Slovenského štátu)

páchatel' sa hanlivo vyjadruje aj online voči určitej menšine/skupine osôb

chýbajúci motív incidentu zo strany páchatela

členstvo alebo vyjadrovanie sympatií voči extrémistickým skupinám zo strany páchatela

Identifikácia zraniteľnosti na základe osobných charakteristík (možných viacerou odpoveďí))

☐ dieťa/osoba blízka veku dieťaťa	☐ príslušník/čka národnostnej menšiny
☐ osoba staršia ako 75 rokov	☐ príslušník/čka inej menšiny
☐ osoba so zdravotným postihnutím	☐ štátny/a príslušník/čka inej krajiny
☐ mentálne	☐ žena v druhom stave
☐ fyzické	☐ osoba bez domova

Materinský jazyk.....

Ťažkosti s vyjadrovaním/dorozumievaním/pochopením áno nie

Ťažkosti s čítaním áno nie

Bližšie informáciu ku komunikačným ťažkostiam/iné komunikačné ťažkosti

.....

Starostlivosť o deti

áno (uviesť počet detí, vek)

nie

Stali ste sa obeťou násilia, trestného činu, priestupku, iného konania, ktoré Vám spôsobilo majetkovú škodu, ujmu na zdraví alebo zasiahlo do Vašej integrity v posledných 12 mesiacoch?

áno nie

Podrobnejšie informácie:

.....

Iné charakteristiky obzvlášť zraniteľnej obeť (popis, napr. osoba žijúca izolovane, osoba so zdravotnými problémami/závislosťami, osoba odkázaná na poskytovanie sociálnych služieb, osoba odkázaná na starostlivosť inej osoby)

.....

Identifikácia zraniteľnosti v dôsledku trestného činu a vzťahu obeť k páchatelovi

☐ proti ľudskej dôstojnosti	sexuálnej orientácie, národnosti, rasovej
☐ organizovaná skupina	alebo etnickej príslušnosti, náboženského
☐ terorizmus	vyznania alebo viery obeť
☒ spáchaný násilím alebo hrozbou násilia	☐ násilný trestný čin
z dôvodu prisudzovaného pohlavia,	☐ ujma na zdraví

Existuje medzi obeťou a páchatelom vzťah (napr. rodinný, susedský, pracovný, kamarátsky)? áno nie

Obáva sa obeť ďalšieho násilia zo strany páchatel'a? áno nie

Správal sa páchateľ v minulosti násilne alebo hanlivo voči obeti alebo jej blízkym osobám? Spáchal voči obeti trestný čin alebo priestupok?

áno nie

Podrobnejšie informácie:

.....

Identifikácia okamžitých potrieb obete

Okamžité potreby	Áno	Nie	Poznámky/Dodatočné informácie
Je obeť zranená? Ak áno, aké má zranenia? Trpí obeť bezprostredne psychickou ujmu?			
Pociťuje obeť stres, úzkosť, smútok, hanbu alebo iné nezvyčajné pocity?			
Cíti sa obeť izolovane alebo depresívne? Má obeť samovražedné myšlienky alebo sa pokúsila ublížiť si?			
Má obeť príbuzných alebo inú blízku osobu, ktorá jej môže poskytnúť podporu?			
Má obeť prístup k dokumentom ako občiansky preukaz, rodný list, vodičský preukaz, preukaz poistenca?			
Má obeť k dispozícii bezpečné bývanie, do ktorého nemá prístup páchateľ?			
Môžete podľa vlastného uváženia prísť a odísť domov?			
Má obeť prístup k financiám?			

Identifikácia ohrozenia obete

Okruh 1					
Bezprostredné ohrozenie	Áno	Nie	Váha	Počet bodov	Poznámky/Dodatočné informácie
Pozná obeť páchateľa? Bola obeť pred incidentom v kontakte s páchateľom?			1		
Býva alebo pracuje páchateľ v okolí obete?			1		
Má obeť obavu/cíti sa ohrozená ďalším násilím zo strany páchateľa?			2		
Pokúšal sa priamo páchateľ alebo prostredníctvom tretích osôb po incidente obeť kontaktovať alebo zastrašiť? Snažil sa obeť odradiť od podania trestného oznámenia? Pokračuje takéto konanie?			2		V prípade pokračujúceho konania, otázka má váhu 3 bodov.

Existujú ďalšie osoby, ktorým môže hroziť násilie? Ak áno, aké? Má obeť strach, že by páchateľ (alebo tretie osoby) mohol kontaktovať alebo ublížiť jej blízkym osobám?			2		
História násilia	Áno	Nie	Váha	Počet bodov	Poznámky/Dodatočné informácie
Odohral sa podobný incident už v minulosti?			2		
Správal sa páchateľ k obeti pred incidentom nevhodne? (napr. urážky, sledovanie, vyhrážanie, aj online)			1		
Bol páchateľ v minulosti násilný voči obeti blízkej osobe/domácomu zvieratú alebo sa vyhrážal, že ublíži jej blízkej osobe?			1		
Použil alebo sa vyhrážal páchateľ niekedy (aj v minulosti) voči obeti alebo jej blízkym osobám použitím zbrane?			2		
Podala obeť v minulosti trestné oznámenie/oznámenie o priestupku/privolala políciu kvôli násilnému správaniu páchateľa?			1		
Existuje iný konflikt medzi obeťou o páchateľom (susedský, pracovný, a pod.)?			1		
Okruh 2					
Riziká, ktoré predstavuje páchateľ	Áno	Nie	Váha	Počet bodov	Poznámky/Dodatočné informácie
Je páchateľ identifikovateľný?			0		Kontrolná otázka, v prípade, ak nie je identifikovateľný páchateľ, nie je možné vyhodnotiť riziká, ktoré predstavuje.
Je páchateľ maloletý?			0		Kontrolná otázka.
Dopustil sa páchateľ pri incidente závažnej formy násilia?			2		
Má páchateľ prístup k zbrani/zbraniam? Ak áno, k akým?			2		
Bol páchateľ v minulosti trestne stíhaný? Príp. bolo voči nemu vedené priestupkové konania za čin voči obeti alebo jej blízkym osobám?			2		
Bol páchateľ v minulosti trestne stíhaný alebo vedené voči nemu priestupkové konanie nesúvisiace s touto obeťou? Išlo o závažný (násilný) trestný čin?			1		
Je páchateľ členom extrémistickej skupiny alebo má väzby na jej členov?			2		

Prejavuje páchateľ sympatie k extrémistickým skupinám alebo skupinám popierajúcim ľudské práva? Vyjadruje sa páchateľ hanlivo voči určitým skupinám/menšinám v súvislosti s obeťou?			1		
Má páchateľ alebo v minulosti mal problémy so závislosťami (drogy, alkohol, iné látky, hry)? Ak áno, aké?			2		
Má páchateľ alebo v minulosti mal problémy s duševným zdravím? Podstúpil alebo podstupuje liečbu súvisiacu s duševným zdravím?			2		
Vyhrážal sa alebo sa pokúsil páchateľ v minulosti o samovraždu?			1		
SPOLU			31		V prípade, ak sú všetky otázky relevantné vzhľadom na možnosť identifikácie páchateľa.

Ohrozenie menšiny/komunity (zvyšuje riziko ohrozenia obeť, potrebné prijať opatrenia aj na ochranu komunity/menšiny)

Ohrozenie komunity	Áno	Nie	Váha	Počet bodov	Poznámky/Dodatočné informácie
Vyskytovali sa podobné incidenty voči skupine osôb na základe ich príslušnosti k menšine v nedávnej minulosti/lokalite/komunitě obeť? Vie obeť o podobných incidentoch?			1		
Zvýšil sa výskyt nenávisťných prejavov voči menšine/komunitě bezprostredne po incidente?			1		
Môže byť tento incident reakcia na iný incident alebo udalosť? (napr. v súvislosti s pamätnými dňami, reakcia na iný incident) Vníma obeť potenciálnu súvislosť?			1		
Existuje riziko, že sa podobný incident namierený proti obeť alebo menšine/komunitě, ku ktorej patrí bude opakovať?			2		
Existuje možnosť, že sa negatívne zhoršia vzťahy medzi menšinami/komunitami/rôznymi skupinami osôb alebo že bude mať incident iné následky? Vníma obeť takúto potenciálne následky?			2		
SPOLU			7		

Vyhodnotenie ohrozenia obete

20 a viac bodov – bezprostredné riziko: veľmi vysoká miera ohrozenia obete, vysoko pravdepodobná opakovaná viktimizácia zo strany páchatel'a. **Potrebné prijať okamžité opatrenia na fyzickú ochranu obete** najmä v prípade, ak hrozí kontakt obete s páchatel'om, resp. ak páchatel' po incidente/čine ohrozoval obeť alebo sa jej vyhrážal. Medzi relevantné opatrenia zamerané na fyzickú ochranu obete patria najmä zaistenie⁹³ a/alebo zadržanie podozrivého⁹⁴; zaistenie zbrane⁹⁵; návrh na väzobné stíhanie⁹⁶ alebo prijatie opatrení zameraných na zamedzenie styku páchatel'a s obeťou⁹⁷; pomoc obeti pri premiestnení/zabezpečení ubytovania, napr. ubytovanie pre ľudí bez domova; v prípade potreby – zvýšenie prítomnosti hliadky v okolí miesta, kde sa obeť zdržiava; vytvorenie rýchleho kontaktu na políciu; informovanie obete o neodkladných opatreniach a poskytnutie súčinnosti pri podaní návrhu na vydanie neodkladného opatrenia; pomoc obeti pri prístupe k potrebným dokladom alebo financiám, ak je dostupnosť obmedzená z dôvodu na strane páchatel'a; pomoc obeti kontaktovať osobu, ktorá by mohla byť jej dôverníkom; informovať obeť a pomôcť jej kontaktovať subjekt na pomoc a podporu obetiam; spolupracovať so subjektom na pomoc obetiam pri zabezpečovaní potrieb obete; v prípade súhlasu obete, zaslať kontaktné údaje obete relevantnému subjektu; vydanie potvrdenia o podaní trestného oznámenia⁹⁸; utajenie totožnosti pri podávaní trestného oznámenia/informovanie obeti o možnosti doručovania na pracovisko⁹⁹.

12 – 19 bodov – vysoké riziko: vysoká miera ohrozenia obete, pravdepodobná opakovaná viktimizácia zo strany páchatel'a. **Potrebné prijať opatrenia na fyzickú ochranu obete** najmä v podobe zamedzenia kontaktu – zaistenie a/alebo zadržanie podozrivého; zaistenie zbrane; návrh na väzobné stíhanie alebo prijatie opatrení zameraných na zamedzenie styku páchatel'a s obeťou; pomoc obeti pri premiestnení/zabezpečení ubytovania, napr. ubytovanie pre ľudí bez domova; v prípade potreby – zvýšenie prítomnosti hliadky v okolí miesta, kde sa obeť zdržiava; vytvorenie rýchleho kontaktu na políciu; informovanie obete o neodkladných opatreniach a poskytnutie súčinnosti pri podaní návrhu na vydanie neodkladného opatrenia; pomoc obeti pri prístupe k potrebným dokladom alebo financiám, ak je dostupnosť obmedzená z dôvodu na strane páchatel'a; pomoc obeti kontaktovať osobu, ktorá by mohla byť jej dôverníkom; informovať obeť a pomôcť jej kontaktovať subjekt na pomoc a podporu obetiam; v prípade súhlasu obete zaslať kontaktné údaje obete relevantnému subjektu; vydanie potvrdenia o podaní trestného oznámenia; utajenie totožnosti pri podávaní trestného oznámenia/informovanie obeti o možnosti doručovania na pracovisko.

5 – 11 bodov – stredné riziko: opakovaná viktimizácia zo strany páchatel'a je pravdepodobná. **Potrebné prijať primerané opatrenia** najmä na zamedzenie neželaného styku – zaistenie a/alebo zadržanie podozrivého; zaistenie zbrane; návrh na väzobné stíhanie alebo prijatie opatrení zameraných na zamedzenie styku páchatel'a s obeťou; informovať obeť o neodkladných opatreniach a poskytnutie súčinnosti pri podaní návrhu na vydanie neodkladného opatrenia; vytvorenie rýchleho kontaktu na políciu; pomoc obeti kontaktovať osobu, ktorá by mohla byť jej dôverníkom; informovať obeť a pomôcť jej kontaktovať subjekt na pomoc a podporu obetiam; vydanie potvrdenia o podaní trestného oznámenia; utajenie totožnosti pri podávaní trestného oznámenia/informovanie obeti o možnosti

⁹³ § 19 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

⁹⁴ § 85 a § 86 Trestného poriadku

⁹⁵ § 96f Trestného poriadku, § 53 ods. 1 zákona č. 190/2003 o strelných zbraniach a strelive.

⁹⁶ § 71 a nasl. Trestného poriadku

⁹⁷ § 82 Trestného poriadku

⁹⁸ § 196 ods. 1 Trestného poriadku

⁹⁹ § 62 ods. 2 Trestného poriadku, § 128 ods. 5 Trestného poriadku

doručovania na pracovisko; zvážiť potrebu a poskytnutie pomoci pri premiestnení obeť, pri prístupe k potrebným dokladom alebo financiám, ak je dostupnosť obmedzená z dôvodu na strane páchatel'a.

0 – 5 bodov – nízke riziko: potrebné sa zamerať na preventívne opatrenia na zabránenie styku obeť s páchatel'om – informovať obeť o neodkladných opatreniach a poskytnutie súčinnosti pri podaní návrhu na vydanie neodkladného opatrenia; zabrániť neželanému styku obeť s páchatel'om počas trestného konania, napr. oddelené čakárne; nevystavovať obeť potenciálnemu ohrozeniu v podobe konfrontácie s páchatel'om; utajenie totožnosti pri podávaní trestného oznámenia/informovanie obeť o možnosti doručovania na pracovisko; vydanie potvrdenia o podaní trestného oznámenia; vytvorenie rýchleho kontaktu na políciu.

Vyhodnotenie ohrozenia menšiny/komunity

5 a viac bodov – vysoké riziko: vysoká miera ohrozenia menšiny/komunity, ktorá môže vyústiť do opakovania obdobného trestného činu alebo hanlivých výrokov/nenávistných prejavov voči menšine/komunitě. Ohrozenie menšiny/komunity zároveň zvyšuje ohrozenie individuálnej obeť. Potrebné prijať opatrenia na ochranu menšiny/komunity, napr. poskytnúť zvýšenú ochranu menšine/komunitě alebo zvýšenú kontrolu určitého miesta napr. formou pravidelných pochôdzok v spolupráci s miestnou políciou; preskúmať súvisiace incidenty; identifikovať potenciálne hrozby (napr. skupiny pôsobiace v danom okolí); sledovanie online priestoru, resp. nahlásených prípadov online nenávistných prejavov; sledovanie výskytu obdobných incidentov.

3 – 4 body – stredné riziko: pravdepodobnosť ohrozenia menšiny/komunity, ktoré zvyšuje riziko ohrozenia individuálnej obeť. Potrebné zvážiť prijatie primeraných opatrení na ochranu menšiny/komunity, napr. poskytnúť zvýšenú ochranu menšine/komunitě alebo zvýšenú kontrolu určitého miesta napr. formou pravidelných pochôdzok v spolupráci s miestnou políciou; preskúmať súvisiace incidenty; identifikovať potenciálne hrozby (napr. skupiny pôsobiace v danom okolí); sledovanie online priestoru, resp. nahlásených prípadov online nenávistných prejavov; sledovanie výskytu obdobných incidentov; v prípade susedských vzťahov/konfliktov, odporučiť formy mediácie a deeskalácie napätých vzťahov.

0 – 2 body – nízke riziko: potrebné sa zamerať najmä na preventívne opatrenia zamerané na ochranu menšiny/komunity, najmä sledovanie online priestoru, resp. nahlásených prípadov online nenávistných prejavov; sledovanie výskytu obdobných incidentov; v prípade susedských vzťahov/konfliktov, odporučiť formy mediácie a deeskalácie napätých vzťahov.